



ISFLAKET

Polarmagasin frå Ishavsmuseet. Nr. 3– 2014 16. årgang kr. 70,-

Leiar:

100 år sidan polarlegenda Ernest Shackletons ekspedisjon med «Endurance»

I august var det 100 år sidan Shackleton si reise med «Endurance» starta. Planen var enkel, han skulle krysse Antarktis frå Weddelhavet, over Sydpolen og til McMurdo ved Rosshavet. I følge Shackleton sjølv var dette no den siste store polare «erobringa» som sto igjen. Begge polane var oppdaga, og før dei igjen både Nordaust og Nordvest-passasjen.

Etter at Roald Amundsen slo briten Robert F. Scott i kampen om Sydpolen, var Shackleton raskt ute og ville planlegge ny ekspedisjon for å redde britane si ære i sør. For å lukkast med dette vågestykke var han avhengig av ei grundig planlegging, eit stort mot og ei enorm uthaldenheit.

Ernest Henry Shackleton hadde nok mot i massevis. Og sikkert rikelig med uthaldenheit også. Men planlegginga var det verre med. Den var bort imot katastrofal. Litt underleg kanskje, sidan dette var hans tredje ekspedisjon mot Sydpolen.

Alt i 1901 reiste han med «Discovery»-ekspedisjonen, saman med Robert F. Scott og Edward Wilson med slede inn til 82°17' sydleg breidde. Dette var lenger syd enn noko menneskje hadde vore før. Etter heimkomsten valde ekspedisjonsleiar Scott og henge ut Shackleton som ekspedisjonen sitt svakaste ledd.

Shackleton hadde derfor mykje å bevise då han nokre år seinare utrusta sin eigen ekspedisjon, «Nimrod» -ekspedisjonen, med mål om å nå Sydpolen.

Han lukkast nesten. Berre 18 mil frå målet, på 88°23' sydleg breidde, valte han å snu i januar 1909. Planlegginga var for dårleg. Kleda var for dårlege, det var snart slutt på maten, og ponniane som skulle hjelpe dei mot målet var daude. Han såg det som lite realistisk å overleve om han fortsette mot polpunktet. Det var berre så vidt dei kom seg tilbake til basen og skuta som venta på dei.

Shackleton var «the great survivor», skriv den kjende forfattar Roland Huntford. Han hadde ei unik evne til å halde seg sjølv og dei andre i live. Den same Huntford refererer også til ei hending då Shackleton kom heim til si kjære Emily og ho ville vite kvifor han hadde snudd så nær målet: «Jeg tenkte du heller ville ha meg hjem som et levende esel enn en død løve», svara han enkelt.

Shackleton fekk altså behalde sin rekord i knappe tre år før Roald Amundsen erobra Sydpolen. Med «Endurance»-ekspedisjonen ville Shackleton såleis krysse Antarktis. Han kjøpte den norske skuta «Polaris» og gav den namnet «Endurance». Med denne kom han seg forbi pakkisen og inn i Weddelhavet. Men alt i januar 1915 vart skuta fast i isen og Shackleton og hans mannskap kom seg aldri i land ved Vahsel-bukta slik planen var. Dei svære skrugardane i isen knuste etter kvart «Endurance» og den sokk i november 1915.

Shackleton hadde nok for lengst innsett at han heller ikkje på tredje forsøk skulle klare å nå Sydpolen. Ekspedisjonen budde i lang tid på isen og no handla alt om å overleve. Dei håpa på at dei ville drive på isen nordover til Paulet-øya. Dette var ei øy som også hadde vore brukt av kvalfangarar, og dei hadde eit håp om å finne utstyr og forsyningar der.

Dette måtte dei gje opp, og i april delte isflaket dei hadde budd på i to og dei gjekk i livbåtane dei hadde hatt med seg på isen.

Etter fem døgn i sjøen kom dei til slutt i land på Elefantøya. Men denne øya var lite trafikkert og var nok svært ugjestmild. Dei kunne ikkje gjere rekning med å verte funne her. Etter ein periode planla Shackleton ei ny ferd med livbåten «James Caird». Den nye planen var like dristig som den var farleg. Nemleg å segle saman med fem av dei andre i ekspedisjonen om lag 1500 kilometer til Syd-Georgia. Bomma dei på målet ville dei vere fortapt.

Seglasen over sydishavet i ein liten open båt mot Syd-Georgia er av det imponerende slaget. Etter to og ei halv veke var dei framme. Rimeleg utmatta måtte dei snart begynne på andre etappe av denne ekspedisjonen. Kvalstasjonen låg nemleg på den andre sida av øya. Høge fjell skilde dei frå nordmennene som heldt til der.

Skulle dei ha segla rundt ville risikoen for å ha blese dei ut på det store havet, vekk frå øya, vore stor.

Etter 36 timar samanhengande klattring kom dei den 20. mai 1916 fram til kvalstasjonen Strømnæss eit stykke nord for Grytviken. Dei var redda, men ikkje før i august kom dei seg vellukka inn til Elefantøya og fekk plukka opp dei 22 andre av mannskapet.

-At han aldri kom seg i land og fekk starta på turen over Sydpol-kontinentet var nok hans største lukke, skriv forfattar Roland Huntford. Til det var planlegginga alt for dårleg, og han ville aldri ha overlevd.

Gode lesar, Isflaket kjem her med si tredje utgåve i 2014.

Bladet er stadig i vekst, og vi vonar at både nye og gamle lesarar vil finne interessante artiklar også i denne utgåva.

Brandal 31. august 2014
Webjørn Landmark
Redaktør

ISFLAKET

Polarmagasinet utgitt av Ishavsmuseet og Ishavsmuseets Venner.

Adresse: Ishavsmuseet, Brandalsvegen 28,
6062 Brandal

Tlf. resepsjon 700 92 004 Tlf. kontor
700 92 900, mob 95 11 76 44

Redaksjon: Webjørn Landmark, redaktør

webjorn@ishavsmuseet.no

Opplag 800. Årskontingent / abonnement kr.
250,- fritt tilsendt. Bedrifter kr. 500,-

www.ishavsmuseet.no

www.ishavsvenner.net

www.facebook.com/aarvak

Forsidefoto: «Melshorn» på Newfoundland
Foto: Peder Sørheim

ISSN 1891-9480

Innhald

«Aarvak» sine år i Balsfjord	side 4
Frå arkivet, «Martin Karlsen»	side 30
Grønlandssaken	side 33
Bakke blar i minneboka	side 51
Forsøksfangst i Antarktis	side 59
Rapport frå «Polarstar»	side 69
Frå samlingane	side 71
Plukkfangst	side 73
Nytt frå Ishavsmuseet	side 74
Tronge tider	side 77
Plukkfangst	side 78

Gamle-Hau

Skipperen på «Aarvak», han Gamle-Hau, likte ikkje skuter som gjekk på sida med han.



Ein dag då dette hende så ropte han opp maskinisten og sa; «Sjå på dinna kleimen på babordsida, ta og gå ned att i holet og snakk pænt til gamlå». «Kan hende he ho litt til å gi». Maskinisten gjekk nedatt i maskiromet og starta lysmotoren, han rista så godt. Gamle-Hau vart godt fornøgde med meir lyd og vibrasjon. Kika utfor skutesida og sa; «No gjege oss pinadø akkurat so det skulla ha vore ein ta sværaste mørelinjene»!

«Aarvak» sine år i Balsfjord. 13 år og mange gode ishavsturar.

Av Johannes Bjarne Alme

Vinteren 1968 vart «Aarvak» overført frå brandalsfirmaet AS Polarbjørn til GC Rieber, disponert frå Rieber sitt innkjøps-kontor i Ålesund. På selfangsturen det året var Olav Aasmo skipper.

Seinare på hausten 1968 kjøpte Odd Sverre Bjørklo frå Storsteinnes i Balsfjord kommune «Aarvak» av Rieber. Skuta høyrde til han i 13 år.



Odd Bjørklo «Aarvak» 1979. Foto frå Arne Bjørge.

Odd Bjørklo, fødd 03.10.1928, hadde sin første ishavstur som maskinassistent med skuta «Fakstind», skipper Harald Arnesen, i 1953. («Fakstind» var då ei skute på 84 fot, bygd hos Gjert Eidsvik i Rosendal, men fornya og ombygd i 1946.) Frå Odd var konfirmert var det sjøen, fiske og nokre turar i fraktfart som var levebrødet hans. For den tida å vere, var han godt vaksen – 25 år, då han starta på ishavet. Årsaka til at han då reiste var, at «Fakstind» som han hadde vore med på fiske tidlegare, mangla folk til turen i Vesterisen. Ein spekulasjon kan vere at folk hadde vorte litt skremde av den store

ulykka året før, og difor var der 2-3 ledige plassar om bord i «Fakstind», skyt Odd inn.

Det Odd minnst frå den turen var at dei hadde mykje dårlig vær, samt at lotten var på 2300 kroner. Like eins som på Møre, var det i Troms også typisk at mange av mannskapet kom innan fjordane i Troms.

Den neste ishavsturen han var med på var ti år etter, altså i 1963, då også som maskinassistent, denne turen var han med den vesle skuta «Blueback» (bygd hos Kvitnes Slipp og Båtbyggeri i 1949, den var 61 fot lang og hadde ein 100 hk Union motor). Skipper i 1963 var Nils Olsen.

Skuta var lita og lett, og med den vesle motoren dei hadde, kom dei seg ikkje inn gjennom isen til selkastet, i tillegg fekk skuta skade, så den turen vart det som Odd kalla ein bomtur.

I 1964 og 65 var han skyttar om bord i sunnmørsskuta «Rundø» (bygd hos Hans Gravdals skipsbyggeri i 1917 som «Måleggen»). Eigar i 64 og 65 var Elling Aarseth. Skuta var då 103,9 fot lang med ein 375 Crossley motor. Skipper Harald Moltu. Det var to greie år, med lottar på 4700 kroner.

I 1966 starta Odd Bjørklo hos Rieber som skyttar med skipper Charles Robertson på «Fortuna». («Fortuna» vart halda for å vere Rieber si beste vesterisskute, fin i linjene og velstelt, på folkemunne i Tromsø av den grunn kalla «Brura». Skuta var bygd i 1885 på Framnes Mek i Sandefjord. Men sjølsagt bygd om og modernisert fleire gongar. I 1966 var skuta 107,2 fot lang, med ein 500 hk Wichmann motor).

Charles hadde vore sjuk, og han mangla mannskap, så eg takka ja til å gå om bord der. Vi var litt spent, men vi kom i god fangst, og gjorde ein svært god tur. Lotten vart over 10 000 kroner, som var mest ei heil industriarbeidarlønn den gongen.

Utover fangstturen med «Fortuna» minnst Odd spesielt dei tre turane han var med «Fortuna» på isbjørnsafari. Det var 12 dagars turar, vi brukte god tid på å finne isbjørnen, og når den var



«Fortuna». Foto: Bjørn Berland.

funnen gikk vi alltid så nær at dei var sikker på at desse safarijegerane skulle klare å treffe og avlive isbjørnen med det første skotet. Det var alltid stor konkurranse mellom jegerane om å få den største isbjørnen.

Eg trur dei betalte 12 000 kr. For ein slik tur. Og vi hadde med seks stykk pr. tur. Mannskapet hadde hyre, vi var eit mannskap på seks/sju. Det var slike turar ein risikerte å måtte kjøpe nye kle for kvar tur, for det god kost og rolige dagar, humrar Odd. Som legg til at desse safarijegerane var interessante folk, dei kom frå mange forskjellige land, og hadde svært ulik yrkesbakgrunn.

Der fellesnemnaren var stort sett at dei aldri hadde sett is eller isbjørn før dei kom om bord i «Fortuna», og så var dei jamt over glad i ein dram. Ikkje sånn at det vart fyll, meir som sånn kosedrikking, legg han til.

I 1967 Skulle Odd vere skipper på Rieber si skute «Hisø» (Bygd av Harald Kallevig i Arendal i 1908. Skuta hadde i 1966 ei lengde på 90,7 fot, motoren var ein Wichmann på 320 hk.), men då hans gamle skipper Harald Arnesen vart

skutelause, vart det ei slags deling på skipperjobben mellom Odd og Harald Arnesen. Eg kunne ikkje gå i vegen for ein mann med så mykje meir erfaring enn kva eg hadde den gongen, seier Odd som ei forklaring på denne delinga. Året etter var han skipper på «Hisø».

Seinare på året kjøpte han «Aarvak», der han sjølv var skipper på alle turane.

Kjøpesummen for «Aarvak» var 375 000,- Og den skulle betalast attende i tre like store avdrag på tre år. Rieber hadde tidlegare på året kjøpt «Aarvak» frå Brandal, dei dreiv skuta nokre månader, men i følge Odd såg dei raskt at her var mange kostnader knytt til å ha skipper og maskinist om bord til å passe skuta, så dei bestemte å selje skuta vidare. Kor vidt der var fleire som var interesserte i å overta skuta, er uvisst, men ifølge Odd følte han eit visst press frå Rieber om å ta over skuta.

Agnar Karlsen frå Balsfjord hadde om sommaren teke over «Polaric» og skulle på silda i Nordsjøen. Agnar var ikkje så kjend sør på kysten så eg var med han til Bekkjarvik og henta not og notbas, så skulle vi vidare til Kristiansand, der vi låg og venta på fisket og vêret.



«Aarvak», her på slipp i Tromsø. Foto frå Bjørne Kværnmo.

Då fekk eg telefon frå Rieber, og det var berre å kome seg til Ålesund og Tomrefjorden så raskt som råd. Etter ei rask synfaring av skuta mens

den stod på land i Tomrefjorden hos Rolf Rekdal, var det berre å slå til.

Pengane låg klar, og dette var min sjanse til å få mi eiga skute. I vurderinga til Rieber for å finansiere kjøpet av skuta, så ville dei vere sikra skinn, men dei hadde ikkje ansvar for å drive skuta eller halde den i stand. Dette var bakgrunnen for at dyktige ishavsfolk fekk hjelp av Rieber til å skaffe seg eiga skute. Som nemnt hjalp dei Odd Bjørklo å kjøpe «Aarvak». Men også med Agnar Karlsen sitt kjøp av «Polaric» og seinare Paul Stark sitt kjøp av «Sjannøy», som vart til «Polarfangst» var dette måten det vart gjort på.



«Polaric»

Første fangstturen Odd Bjørklo hadde «Aarvak» gjekk til Vesterisen, året var 1969.

For «Aarvak» og Odd vart det ikkje nokon spesielt god tur. Vi fekk skade på ishuda, og måtte til hjelpeskipet «Salvator» å reparere. Den drog oss skeive i mot akterenden med bruken av deira slepevinj, minnst Odd.

Det var lekkasje i tankane, så olje lak ut, og vi måtte til Island for å reparere og bunkre heile 26 000 liter olje. Og vi klarte å bakke oss akterover i ein storis, så heile rorstammen vart bøygd. Propellen er godt verna av isfinnane, men roret står utsett til, og er ein uforsiktig når ein bakkar, er det fort gjort å skade roret.

Ja, det var dessverre ikkje einaste gongen vi gjorde det med «Aarvak», legg han til. Men propellen på «Aarvak» er så liten og skuta så vanskapt i akterenden at den vart aldri skada, legg han til.



«Aarvak» får hjelp av «Salvator». Foto frå Odd Bjørklo.

Fangsten vart heller dårlig, med berre om lag 1300 dyr. På veg nordaustover frå Island kom dei bort i fangst heilt ned med Grimsøya og Kolbeinsøya, det er det lengste vest eg har drive fangst i Vesterisen, seier Odd. Den gongen i 69, var før det hadde vorte kvoteregulert fangst, så det var framleis mulig å gjere store fangstar, eg huskar at vi var 18 mann om bord det året. Og det var stor konkurranse mellom skutene. Ikkje mykje sant som vart sagt på radio den gongen, nei, smiler Odd.

Seinare vart det kvoteregulert fangst, og fangstleiaren som då var om bord i hjelpeskipet «Harmoni» innførte at alle skutene skulle rapportere posisjon og fangst kvar kveld. Eg kan vel seie at det var ikkje særlig populært blant oss skipperane, og det var nok framleis slik at om du låg i fangst og var aleine, så vart denne rapporteringa mykje fantasi og lite fakta.

For oss med draumen om den store fangsten var denne rapporteringa lite populær, det vart på ein måte feil, men for fangstleiaren som hadde eit «ønske» om eit best mogleg totalresultat så meinte han vel at dette var riktig og ein god måte å gjere det på.



Pause i fanginga. Foto frå Odd Bjørklo

Eg trur framleis at konkurranse er sundt og viktig for å få eit best mogleg resultat. For det økonomiske resultatet var kvalitet på produkta vi leverte viktig.

Gode skytterar som skaut dyra i hovudet, flinke flåarar som ikkje skada skinnnet med kniven og at vi gjorde ein god jobb med å smørje skinna første tida med vanlig solar – diesel olje, og seinare med det som vart kalla «antigul», var viktig.

Like viktig var det å platte skinna riktig, slik at ein unngjekk sure skinn. Fekk ein sure skinn, så smitta det på ein måte over på heile lasten, og ein god fangsttur kunne bli kraftig redusert her. Det unngjekk vi heldigvis på «Aarvak». Eg fekk forsterka ein del salonggevær som vi brukte på kvitungane i staden for hakapiken. I ein del fangstsituasjonar var det ein fordel.

Men hakapiken var så mykje meir enn berre eit fangstreiskap, det var sikkerheita til fangstmannen, padleåre, forsvarsvåpen, god til å drage eller skuve isflak til og frå seg med, så det blir heilt feil å ikkje sjå heilheita, altså kva hakapiken var for fangstfolka.

Folka eg fekk med om bord vart i stor grad med frå år til år. Der var mange lokale jordbrukarar som på denne måte skaffa seg pengar med den årlige fangstturen. Det var lojale karar som var med på å legge grunnlaget for at vi kunne drive skuta.



«Aarvak» lasta med tom-tønner. Foto frå Odd Bjørklo.

Etter fangstturen gjekk «Aarvak» til Harstad og Nilsen mek verkstad for pussing, innbygging av akterskipet og anna førefallande vedlikehald. Lekkasjen finn dei ikkje, og av tidsnød går dei vidare til verkstad på Senja. Der finn dei fleire lekkasjar, samt at hylsa vert pakka på ny.

Seinare på året lasta dei 900 tynner og salt og går til Bjørnøya for å vere med på sildesaltinga. Dei skulle ikkje fiske sjølve, men det spela lita rolle, der var ikkje att sild, så det vart ein rein bomtur, ikkje ei einaste sild vart salta, og etter ti dagar gjekk dei heim.

Der var mange farty som var i same området og skulle operere som kjøpefarty. Det mest interessante ein finn i dagboka om denne turen er at fire av mannskapet var i land på Bjørnøya og var med og leitte etter ein sakna mann på øya. Det var skodde og dårlig sikt, og ein av dei tilsette på stasjonen hadde gått seg bort.

Denne vart funnen i bra form. Vêret var dårlig, og dei flytta rundt øya for å ligge i le. Mannskapet fiska torsk mens dei venta, det vart ikkje salta ei einaste tynne sild.

Heile hausten frå midten av september til midt i desember går skuta i fraktfart langs kysten. Det er stor variasjon i kva som vert frakta. I dagboka er nemnt: tomtønner til Bergen, sagflis og sundolitt på returen nordover. Salt og tomtønner til Bergen og frukt frå Hardanger nordover heilt til Hammerfest. Dyremat og tran til vestlandet, mens kassematerial, isolasjon og material, ja eit

heilt ferdighus vert frakta frå Namsos til Hammerfest. Jern og juletre er også av det som skuta frakta nordover. Frå skuta legg stilt i desember og fram til klargjering til fangstturen i 1970 ligg skuta i Storsteinnes, der Odd heile tida driv med daglig ettersyn og førefallande vedlikehald.



«Aarvak» i opplag. Foto frå Odd Bjørklo.

I midten av februar tek Odd skuta frå Storsteinnes til Tromsø Skipsverft. Der vert fotmerke og lastemerke montert. Ein del nødvendig arbeid vert også gjort før dei startar å gjere seg klare for fangstturen.

Denne sesongen er dei 14 mann. På overseglinga held dei lag med «Norland I», skipper Arvid Angelsen, overseglinga går fint. Når dei kjem i isen ser dei lite dyr første dagane, men ei veke ut i april finn «Aarvak» i lag med «Norland I» eit selkast.

Problemet for «Aarvak» er at dei har rive laus ein ishudplanke framme på styrbord side og har fått lekkasje.

Så i staden for å gå i gang med å fangst, må dei ut av isen og sørover til hjelpeskipet «Salvator» for utbetring av skaden før dei kan gå i gang med fangsten.

Dei ser at det også er litt gnag i fasthuda, så dei legg på ei foring, to nye ishudplankar på omlag 5 meter og ei stålplate utanpå. Så snart skuta er reparert, baugar Odd seg nordover i mot der han veit «Norland I» og selkastet er.

Det er berre dei to skutene i lag i kastet, og det er berre å stå på. Det er treg is, og karane

arbeider på isen, og det er ikkje alltid skuta klarer å kome fram til dyra, det var på straumskiftet isen slakka litt så då klarte vi å bauge oss fram til skinndungane eller samlinga av dyr. Eg kan vel seie at det vert forholdsvis tung fangsting, lange marsjar for folket, og tidvis lang jolling, seier Odd.

Vi fangsta på isen om dagen, flådde om kvelden og natta. Kjølte skinna av, mens karane fekk seg nokre få timar på køya. Så var det opp att til platting, frukost og ny dag på isen. Men i løpet av fire dagar hadde vi så godt som lasta skuta. Den 14. april seier dei seg ferdige med kvitungane og kursar vidare nordover, der dei kjem i svært godt gråingplukk, heilt opp i 450 dyr for dagen.



«Aarvak» med fullt dekk. Storslag på lurv, svartbak og svartungar, Vesterisen 1970. Vel 3000 dyr på dekk. Foto frå Odd Bjørklo.

Dei er iblant plaga med tung sjø der dei ligg ute i kanten, og den 23. avsluttar dei fangsten. Men mens dei gjer sjøklart og sig utover, går dei seg på ei stor samling med gammelsel, og det kan dei sjølv sagt ikkje la ligge, og dei klarer å få 130 dyr. Då avsluttar dei, og skuta har knappe 5100 dyr inne. Ein del av kvitungane var nesten lurv, så ein del vert klassifisert som overgang i vrakinga, men alt i alt ein strålande god vesteristur, seier Odd Bjørklo. Spekkmengda var i overkant av 98 tonn.

Etter den gode fangstturen bars det til Stord og Ottesen i Sagvågen for reparasjon og pussing. Der låg skuta i nærare to månader, og blant anna så skifta meir enn 1000 fot med ishud.

I midten av juli var «Aarvak» attende i Storsteinnes.

Hausten gjekk som hausten før med til ulike fraktoppdrag langs kysten. Fisk frå nord til sør, salt, kassematerial, kasser, plastkasser, ein sandgrabb, tran osv vart frakta langs kysten.

Året 1971 startar med to turar til Bergen med selskinn, i retur tek ein bl.a. med soda, formjøl, sagflis og antigul. På ein av turane er skuta innom Brandal og leverer 253 kanner antigul som skal brukast i den føreståande selfangsten. Nord for Rørvik ryk trekkstanga, og dei må slepast til lands av ein redningskryssar. Først blir dei slept til Rørvik, men etterkvart vert det bestemt at skuta skal opp i Sandnessjøen, og dei vert slept vidare dit. Lasten vert sjaua over til ein annan lastebåt og dei vert dregne opp på slipp. Etter at skuta er reparert og prøvekøyrd, går dei til Tromsø og hentar ny last med selskinn til Bergen og sagflis på returen.

Etter fraktturane er avslutta, vert ny hjelpemotor sett inn og dei begynner klargjering for Vesterisen.

Dei går den 14. mars og har ei fin oversegling, men dei får problem med hovudmotoren og må stoppe i seks timar for reparasjon.

Dette er første året det er kvoteregulert fangst i Vesterisen, kvar skute har ei kvote på 1650 klappmyss, og 850 sel, totalt 2500 dyr. Etter å ha leita nokre dagar kjem dei den 23. mars i klappmyssfangst. Dei er i lag med «Fortuna» og «Norland I», etterkvart kjem «Brandal» og «Signalhorn» til og fangstar i same området.

Den 26. har dei fylt klappmysskvoten, så trass i at det er masse fangst att, må dei avslutte den fangsten. Dei lar fangsten kjølne av mens dei i teit is kursar aust og litt nordover, og den 28. finn dei selen. Dei fangar ilag med «Is-Ola» og «Polstjerna». Dagen etter til middag er kvoten tatt, og eit døgn etter fangsten platta ned, skuta er gjort sjøklar og dei går ut av isen og er på heimveg og kalendaren viser 30 mars.

Den 1. april klappar dei til kai i Tromsø, og dagen etter starter dei å levere. Skipper Odd er godt tilfreds med vrakinga og dei 2500 dyra gir ei spekkmengde på 61 tonn. Det med kvaliteten på skinna og vrakinga var noko som selfangerane alltid har diskutert mykje. Vi tykte alltid at skinna fekk for dårlig kvalitet, og for mykje trekk.



«Aarvak» i isen. Foto frå Odd Bjørklo.

Ein gong eg var i Bergen med ein skinnlast fekk eg sjå ein pelskjøpar frå Finland som var der å handla skinn i fri utfolding. Han var det nok enda mykje strengare, eg ser han omtrent for meg enda, der han står med to, etter mi meining perfekte, bluebackskinn i dagslyset og bedømmer fargenyansar.



Vraking av selskinn. Her frå Gråbuda i Brandal. Foto frå Arnodd Løe.

Han skulle bruke det naturell, og da måtte det ikkje vere nyanseforskjell. Det heile vart nesten litt komisk, det er jo skinn frå naturen og då må det vel vere ekstra eksklusivt at dei ikkje ser ut som dei er kunstige, eller kva? undrar Odd.

Allereie den 25. april er «Aarvak» koma til Stord og begynner på vårpussen. Ny hjelpemotor vert montert og dei set in asdic. Dessverre vert det ingen fraktoppdrag i løpet av hausten, så skuta ligg i opplag i Storsteinnes, der Odd driv førefallande vedlikehald.

3. Januar 1972 er «Aarvak» koma til Rieber sitt anlegg i Tromsø og starta med skinnlasting. Fram til klargjeringa til fangsten, gjer dei fleire turar til Bergen med selskinn og sauehuder, og fraktar antigul, sagflis, lukedeksel, og formjøl på returen.

Skuta er innom Brandal med antigul fleire gongar. Dagboka fortel at dei bunkra solar frå spekk-tankane som står i land, og at dei er på land i Sagvåg for at skipskontrollen sin representant skal få sjå over skutebotnen før fangstturen. Før fangstturen, men etter dei har proviantert, bunkra og er meir eller mindre sjøklare utfører dei krengeprøver etter krav frå skipskontrollen.

Værmeldinga og været er ufyselig, storm frå nordvest og dei utset avgang fleire gongar, men den 18. mars går dei frå Tromsø med kurs for Vesterisen. På overseglinga har dei som fleire andre turar lag med «Norland I». Trass i at vinden har spakna er det noko sjø på heile overseglinga.



Fangst av klappmyss. Foto frå Bjørn Berland.

Om kvelden den 20. møter dei isen, stor og hard is, og dei held fram vidare på nordvesten. Fangststarten er den 23., men det er lite å sjå på nordvesten, så dei snur og går austover.

Dei fangstar nokre hundre klappmyss og blueback, før dei den 27 bestemmer seg for å gå nordover å ta selkvoten. Den tek dei raskt, allereie den 29 om kvelden er den om bord. No har forholda blitt så vanskelige, med kulde, stor og teit is, at de i går ut av isen, og kursar sørover.

Det er veldig treg is, og dei slit for å komme seg inn til der dei meiner bluebacken og klappmyssen framleis er. Ein dag forsøker dei i lag med «Polstjerna» å bauge seg inn gjennom isen side ved side, med å bryte is for kvarandre. Det går bra eit stykke, men dei skallar saman, og «Polstjerna» får litt skade.

Etter kvart kjem dønningen frå sør, og isen vert brekt opp.

Generelt er det mykje dårlig sikt og tunge forhold. Då dei omsider kjem seg inn til bluebacken, kjem storm og snøfokk frå austnord-aust, og dei må gå ut av isen. Resten av turen vert det mykje plukking i iskanten, ikkje store fangstar pr. dag, generelt er det dårlege forhold med vind frå aust og dårlig sikt.

På ny blir rorstamma skada og den 2. mai set «Aarvak» i lag med «Hisø» kursen mot Noreg. Etter turen leverer «Aarvak» 2174 dyr, og gode 40 tonn med spekk.

Etter lossing og vasking ligg skuta i opplag i Storsteinnes i ei veks tid. Den lek då så mykje at den må lense to gongar i døgnet.

Den 19. mai kjem dei til verftet i Hamvik, og startar med pussing, reparasjon og utbetring.

Skuta vert på verftet til 21. juli, då har det vore arbeidd på huda og ishuda, stempel nummer ein og tre på hovudmotoren er skifta og ein hjelpemotor er overhalt og rorstamma er ordna. Då skuta omsider vert sett på sjøen, er ho det som Odd kalla «slippsjuk», men det er

ingen fare, og etterkvart minkar lekkasjen. 21 august går dei til Skjervøy og verftet der. Det er meir overhaling av kjølarar etc. i maskinromet og egnarhus blir bygd og rekkestøtter og plankar i dekk vert skifta.

I oktober går «Aarvak» til Svalbard, dei har med div. gods og utstyr nordover, dei ankrar i Grønfjorden i lag med båtar som dreiv rekefiske. Om natta bles det opp, og ishavsskuta «Glannøy» driv i fjøra.

«Aarvak» får om bord slepar og på halv maskinkraft klarer dei å drage skuta av grunnen.

Dei går sidan til Longyearbyen og bunkrar, fraktar noko utstyr til Isfjord Radio på Kapp Linne, før dei først går til Daumannsodden, sidan til Trygghamna for lasting av reker, dei ligg ankra på 12 famner og skuta ligg godt der. Fem båtar leverer til «Aarvak», og etter dei har fått om bord det dei får plass til, gjer dei sjøklar og set kursen i mot Noreg.

Dei er innom Bjørnøya med div gods, neste stopp er Tromsø og lossing, før dei går til Tennes og opplag for resten av året.

Vi var ikkje heilt ideelle for denne typen fraktoppdrag, kommenterer Odd, trass i at vi var ei stor skute, fekk vi berre med eit par tusen kasser med reker. Tjukke skutesider og mykje kurvatur i lasterommet passer dårlig til slik frakt.

1973:

Året 1973 starter med storm, men skuta ligg godt, så ingen skade skjer. Den 8. januar går «Aarvak» til Tromsø og starter med å laste skinn, og den 14. er dei framme i Bergen.

Returlasta er sagflis. Dei har lekkasje på hylsa – dei bruker mykje hylseolje, og får om bord ein servicemann frå Wichmann.

Ny skinnlast, og på turen sørover erklærer dagboka hylsa for tett igjen.

På veg nordover laster dei plastkasser på Vartdal, og ligg vêrfaste grunna storm, i Ålesund.

Dei går også ein tredje skinntur til Bergen, då har dei også med 273 fat med tran som vert lossa i Ålesund. Også på den turen ligg dei til lands to gongar på grunn av storm.

Dei tre siste vekene før avreise til Vesterisen brukar dei til div utbetring og klargjering av skuta. 75 000 liter med solarolje vert bunkra, kompasset korrigert og tollvarene på plass om bord, og den 17. mars går dei frå Tromsø. Dei får ei fin oversegling, fint vêr – smul sjø står det i dagboka. Første dagane er det sørpeis i kanten, med ein treg kant gjer at de ikkje kjem seg innover i isen.

Ein storm bryt opp isen og ein kjem seg godt fram etter den. Dei finn klappmyss og kjem seg i fangst, men det vert fort stopp. Dei har tidlegare skifta to stempel på hovudmotoren, no er uhellet ute, og dei må skifte det tredje i isen. Men i løpet av ein kveld og ei natt så er motoren i gang igjen, og dei kan halde fram med klappmyssfangstinga.

Kort tid etter er det lydputta som er problemet, og dei må ha ein tre timar stopp for å få tetta denne. Trass i motor-og lydputtetrøbbel klarer dei å fangste 525 dyr dei to dagane. Den 28 passerer dei 1100 dyr.

Dagen etter er det stormvarsel og «Aarvak» finn seg ei sørpebukt 10 nm aust av Jan Mayen som dei ligg i.

Etter stormen er forholda vesentleg dårlegare, dei er så plaga med vind og dårleg sikt. Det vart mykje plukk i kanten, den 6. april kjem dei borti kvitingen og dei får seg nokre hundre.



Ishavsskuta «Brandal» får hjelp av «Harmoni». Foto frå Arnodd Løe

Den 11. og 12. går «Is-Ola», «Polstjerna», «Selis» og «Svaløy» heimover, mens «Aarvak» framleis jagar etter sel. Ein kan omtrent lese i

dagboka at dette er langt i frå som ønska, strak kant, dårlege forhold og varierende dagsfangstar.

Den 27. april er kvota fylt og dei avsluttar fangsten. Dei går heim i lag med «Norland I» og hjelpeskipet «Harmoni». I dagboka er det notert at «skuta er noe lekk forut, men ingen fare for lensinga». Dei må vente på lossetørn, men den 8. mai er dei ferdig lossa, skuta hadde 1855 klappmyss og 794 sel og 45 tonn med spekk. Og som vanleg kan Odd notere i dagboka at det var godt resultat på vrakinga!

Allereie den 18. mai vert skuta tatt opp på Tøllefsen slipp i Tromsø. Dei må av med jernplater, ishudplankar framme på styrbord og lekkasjen finn dei. Like eins finn dei tre boltar under isfinnane som er av som har forårsaka lekkasje akter. I tillegg bytter dei nokre grenhardplankar i vasslinja midskips og nokre eikeplankar under. Skuta vert sett på sjøen igjen den 6. juni, og då er den bra tett, og dei går til Tennes og legg stille.

Den 16. juli begynner «Aarvak» å gjere klar for ein kombinert fangst- og forskartur til Nordisen. Dei har fint vêr nordover, det er notert i dagboka at dei stopper ved Bjørnøya og fiskar ved Stabben. Dei held fram rettvise 20 grader, passerer Hopen der dei går meir på vest og passerer mellom Ryk Yse øyane og land. Vidare mot Kong Karls Land, der dei møter isen og får seg nokre storkobbar, og dei fangar i dette området nokre dagar. Isen minkar og der er mykje skodde, så det held fram nordover, utan den store fangsten.

Den 31. juli får dei telegram frå Øritsland, og dei går nord gjennom Hindlopenstretet, der møter dei «Fortuna» skipper Paul Stark. «Aarvak» har problem med lyset om bord, og dei får låne div lys av «Fortuna». «Aarvak» held fram vestover og rundt og inn til Longyearbyen.

Elektrikar kjem om bord og feilen med det elektriske anlegget vert retta.

Forskarar kjem om bord og skuta går til Ny-Ålesund, der dei fyller vatn. Ein del gods til boreleiren på Kvadehuken vert teke med og

levert, før turen går vidare nordvest om Spitsbergen. I følge Odd var ideen til forskarane var å fange sel med garn for bl.a. å studere mageinnhaldet.

For det første var det lite å få, og om det var avføringa som var viktig, så måtte det vere enklare å studere etterlatskapen på isflaka. Det gode var at vi hadde god tid og vi kunne prøvefiske med andre garn i vatn, laguner og bayar, såleis fekk vi ein del svalbardrøye, som slett ikkje er å forakte. Vidare går turen til Moffen, der dei observerer tre flokkar med kvalross i sjøen som vert nøye notert av forskarane.

Turen vidare går austover, ned Hindlopen og vidare austover i mot Kvitøya. Ved Kræmerpynten finn dei eit stort kvalrosslæger, 300- 400 dyr, deriblant ein del ungar av året. Dette er veldig gledeleg for forskarane å registrere, det er veldig positive indikasjonar på at kvalrossen er i ferd med å ta seg opp att. Forskarane går meir eller mindre mellom kvalrossen, ja for meg såg det ut som dei klappa dei, humrar Odd. Kvalrossen ser dårleg, men høyrer godt, seier han. Og når dei søv, så snorkar dei som troll!



Kvalross ved Svalbard. Foto: Henrik Landmark

Vi måtte vere veldig forsiktige når vi ferdast i farvatnet kring Svalbard, karta var mangelfulle, der var grunnar som ikkje var merkte av, og i områda med sandbankar, så dreiv desse å flytta seg.

Frå Kvitøya går dei mot Storøya, der dei i i dårlege vêr legg seg til inn i isen for natta.

Dei arbeider seg sør-og vestover, men isforholda er vanskelige, vinden har sett isen i mot land og nesten ikkje is att, så det vert lite fangst. Forskarane har fått utretta sine oppgaver, og den 15. august bestemmer Odd seg for å avslutte turen. Dei går oppunder Halvmåneøya for bunkring og gjere sjøklart. Også på tur heimover stoppar dei ved Bjørnøya for å fiske.

Etter å ha levert fangsten, teke i land utstyret og vaska skuta, går dei til Harstad og Nilsens mek. Verksted, der skuta vert sett på slipp. Det vart arbeid i maskinrommet, på rekkelinningen og ein lekkasje forut vert lokalisert, funnen og utbetra. Etter ferdig arbeid på verkstedet går turen til Tennes, skuta lek ganske kraftig når dei går i mot sjeøen, men Odd reknar med det er berre slippsjuke, og at det vil gå seg til.

Når dei skal legge til kai, slitnar reverseringskjeda, dei unngår andre fartøy som ligg tørna utanfor, men skuta tek botn, heldigvis kjem dei seg av med eiga hjelp, og ingen skade på skuta. Første døgnet må skuta lensas kvar 12. time, nokre dagar etter ligg ho eit heilt døgn utan å lense, og seinare kan skuta ligge 3-4 døgn utan å lense. Og dei siste månadane kan den ligge heile veka utan å bli lensa. Skuta ligg heile hausten i Tennes hamn, der vedlikehald og div utbetringsarbeid vert utført.

I januar 1974 begynner «Aarvak» med transport av saltfisk langs kysten. Typisk er det fisk sørover, og tomtønner og salt i retur. Skuta lek ganske mykje og etter ein god månad i fraktfart, går turen til Tøllefsen i Tromsø og slippsetting. Lekkasje vert funne. Det er av med stålplater, baugklaver og ishud før ein er inne på fasthuda og får utføre reparasjon.

Også stålskoen kring kjølen som er noko bulka i baugområdet vert retta og utbetra når ein først arbeider i området.

Den 7. mars er skuta attende i Tennes, mannskapet kjem og ein tek til med å ta om bord spekk tankar og anna klargjering til Vesterisen. Etter proviantering, bunkring, gjennom-lysing av mannskapet, samt det som i dagboka er notert som «Hjelpegutt på avlivningskurs», etc., går dei den 16. klokka 0200 frå Tromsø.



Ishavsskuta «Brandal» på oversegling.

Dagboksnotatane for denne overseglinga fortener å bli tekne med:

16-3: Avgår Tromsø kl. 0200. Noe snødrev. Vestlig bris. Setter kurs 296 grader RV. NV bris st. 5, noe sjø. Går med full fart. «Norland I» i samme sjø.

17-3: Fra kl. 16 helt smul sjø. Fint å seile. Forandrer til 293 RV kl 13.

18-3: Enestående vær å seile i. Treffer den første is kl. 1900, legger stille kl. 2100. Alt vel.



Artikkelforfattaren med hakapik i Vesterisen 1992.

Fangststart er 22. mars og den dagen kjem dei bort i nokre klappmyssfamiliar og klarer å ta 120 dyr.

Dagen etter ryk kjølevasspumpa og dei vert liggande stille i seks timar for reparasjon. Det aukar på med dønning, og dei går vidare vestover inn gjennom isen for å finne smulare forhold.

Dagane etter finn dei både klappmyss og sel, selen er nykasta og ikkje klar, så det er lite av den dei tek. Det er mest interessant med blueback av god kvalitet. Dagsfangstane varierer, på det meste er dei opp i 270, som eigentleg ikkje er noko å snakke om, men dei kjem ikkje opp i noko selkast, så det går i plukking.

I dagboka er gjennomgangsmelodien, disig, tåke, snøkave, dønning samt at Odd kommenterer at det eigentleg var mildvêr heile turen.

Denne turen er dei mykje i nærleiken av sunnmørsskutene «Brandal» og «Flemsøy» samt «Fortuna».

Også «Veiding» er i samme området, dette var siste året den skuta var i Vesterisen.

Den 29. april har skuta 1620 klappmyss og 938 sel, og dei avsluttar turen og set kursen i mot Tromsø. Vêret på heimturen og er også upåklageleg.

Etter lossing, vasking og landsetting av fangstutstyr og spekkankar vert skuta lagt i Tennes. Automatpumpe er no installert, og den fungerer utmerket, sjølv om Odd eller maskinisten første tida er om bord for å sjekke at den fungerer. Odd begynner å pusse og male spekkankane samt utføre anna vedlikehaldsarbeid på skuta.

30. august går «Aarvak» til Tromsø og lastar selskinn og tran, og set kursen sørover mot Bergen, der lasten vert lossa. Etter det går turen til Stord og Sagvåg verft.

Så til Rubbestadnes der klasseinspeksjon av motoren vert utført med hjelp av Wichmann sine folk. Alt vert funne i tilfredsstillande stand. Turen går attende til Sagvåg, der skuta vert sett på land.

Mykje arbeid vert utført, ishud, maskinrom, tørkerom, dekk, mannluker mm. 15 november

vert skuta sjøsatt, den lek mykje, og etter fire dagar vert den sett på slipp igjen. To nye lekkasjar, som er i støytane, altså ende i ende av plankane (hudplankar), funne og utbetra, skuta sett ut den 21, like lek og på ny teken opp den 22.

Ein finn noe ein hudplanke som er sprekt langsetter på midten. Ein høgg ut denne planken, set inn ny planke, driver, bekar og legg på ny ishud. Skuta blir sett på sjøen att den 27. november. Og i dagboka noterer Odd at skuta er tett.

Avgang frå Sagvåg den 28, til Ølen for teknisk kontroll, så til Bergen, laster div utstyr og går nordover. I Harstad vert det elektriske anlegget kontrollert og funne i orden.

Skuta lossar i Tromsø, og går så til Tennes den 6. desember, der skuta vert liggande ankra, med akterfortøying og lys frå land resten av året.

1975:

Dagboka starter med at skuta låg fint under stormen, både akterfortøyinga og ankera heldt godt. Januar og første veka av februar går med til å montere ny motor i fangstbåten, samt at vinsjen vert bytta, med tilhøyrande nytt røyropplegg mm.

Vidare er det div utbetringar og ettersyn som vert gjort, før ein tek til med klargjering til Vesterisen.

Skuta går ut frå Tromsø den 15. mars i kuling og snøbyger. Då dei kjem i open sjø, er det sterk kuling og mykje sjø, så dei går med sakte fart. I halv tre tida om natta, kort tid etter at Odd har gått på lugaren for å køye, får skuta eit brot over seg på styrbord side.

To ruter i styrehuset vert knuste, og forholdsvis mykje sjø kjem inn i styrehuset og bestikken.

Det er så mykje at sjø renn ned gjennomføringane til byssa, messa samt til maskinrommet. Begge radarane sluttar å fungere, liksom ein radiosendar, autopilot og tønnetelefonen samt nokre varmeomnar.

Og det er mykje overleieing på lysnettet. Under dekk er det ikkje noko skade å snakke om, heller ingen av mannskapet fekk skader, så med

styre fart bruker dei natta til midlertidig å tette rorhusvindauga med bly samt til gjere opp status over skadane og vurdere kva som var nødvendig å gjere.

Odd legg til at det var då dei kom ut i eggakanten, der garnbåtane ligg å fiskar, at straumsjøen truleg hadde bygd opp ein slik straumskavl og at det var ein slik ein som slo over skuta.

Det var nok litt skræmmande for andreskyttaren og matrosen som var på brua då det skjedde. Sidan han hadde skifta fleire vindauga i styrehuset tidlegare hadde han fleire av dei gamle rutene om bord i reserve, så det var no ei enkel sak å få satt inn og tetta.

Verre var det med radaren, der var det straumomformaren som var gåen, og ny vart sendt til Island, og der var hjelpeskipet «Harmoni» og henta, og når vi fekk den på plass så begynte radaren å virke.

Vi var i følge med «Norland I», og om det hadde vore kritisk hadde den nok gått i lag med oss til vi var inne i leia og kunne klare oss sjølve.

Men det er lite pengar å hente i Norge dei første dagane i mars, så eg var veldig bestemt på at vi skulle fortsette til Vesterisen. Det same var mannskapet, det var aldri noko tema å snu.



Grønlandssel i Vesterisen. Foto frå Johan Veiseth.

Den 22. byrja fangsten, «Aarvak» er aleine, og då dei ser ei skute, så er det eit russisk fangstfarty anslått til å vere på 1500 tonn. Dei kjem så nær at dei ser at dei fangstar blueback, og at nokre av fangstfolka er kvinner, men fartyet vil tydelegvis ikkje ha kontakt så den går vidare inn gjennom isen, der «Aarvak» med si maskinkraft ikkje har noko å gjere.

Første dagen vert trass snøkave og dårlig sikt ein god dag, og dei fangar om lag 400 dyr, for det meste blueback, men også nokre store dyr. Dagen etter er det nordleg storm med snøkave og ingen sikt, dei moar heile dagen og fangar 80 dyr. Isen er treg, men dei finn ein strimmel som dei fangstar på eit par dagar med bra resultat. Så er det ny kuling, snø og treg is. Påskedag ligg dei stille i kulingen.

Den 9. april skal «Harmoni» til Island, og ein del – straumomformaren til radaren vert henta.

«Aarvak» er heilt sørvest på 68 grada før dei begynner å leite austover langs kanten igjen. Og etterkvart finn dei meir fangst, både klappmyss og sel, men det er ikkje før dei kjem ut i mai at dei kjem over store samlingar av grønlandssel og den tredje mai har dei fylt kvoten, og kan avslutte. «Polstjerna» har fangsta i same området, og dei er ferdige omtrent i lag, så dei held lag på overseglinga.

Total fangst er 2714 dyr og 64 tonn spekk. Trass i at det var ein lang fangsttur, så vart utbyttet både når ein ser på tal på dyr, men også i fangstverdi godt, «Aarvak» var av dei beste vesterisskutene.

I dagboka er det nemnt at stuerten er lite reinsam og der går mykje mat til spille.

Og trass i fleire tilsnakk frå skipperen er der ingen betring.



Flåing på dekket til «Aarvak». Foto frå Arne Bjørge.

Den 13. mai er utstyret teke i land, skuta vaska og den vert lagt i opplag ved kai i Tennes. Pussing og div utbetring vert utført mens skuta ligg i opplag. Den 29. juni går «Aarvak» til Eidkjosen for slippsetting.

Den 30. vert skuta teken opp, men i dagboka klagar Odd over dårlige tørkeforhold for botnen.

Den 9. juli vert skuta sjøsatt, som alltid lek den ein del med ein gong, men ikkje unormalt mykje. Dagen etter går dei til Tennes og i opplag.

Meir arbeid vert utført mens skuta ligg der, både stempelsjau på hjelpemotor, topp av og ventiler og mindre vedlikehald vert utført, fangstbåt og fangstbåtmotor vert overhaldt.

Ny SSB250 radiotelefonisender og ny Walkie-Talkie vert sett inn, mens det i dagboka vert klaga over dårlige forhold for utanbords vedlikehald. Første dagane i september er dei innom Eidekjosen på verkstad for div. arbeid.

Den 7. september begynner «Aarvak» å gjere klar for å vere med på ei øving i sjøheimevernet, dei er attende i Tennes den 12. september.

I slutten av september er det ny øving, etter diverse arbeid på skuta og bl.a. overhaling av styremaskina, begynner dei den 22. oktober med klargjering til Bruksvakthold, dei går ut den 26., det er typisk ei veke på sjøen og ei veke med fritørn i land.

Denne tenesta er skuta med på heilt til den 10. mars, då dei avsluttar for å begynne klargjering til fangsten i Vesterisen.

Bruksvakt var meir som pengebyte, og ein måte å halde folket om bord på, seier Odd. Det vart ikkje noko pengar av det, og jobben kunne vere så som så. Det var no litt forskjellig som kunne dukke opp, og så var det no verste tida på året også då, legg han til.

1976:

I ishavskrinsar vert vesterissesongen 1976 framleis omtala som ein svært dårleg sesong. Halve flåten vart faste, og vart liggande faste lenge, og «Fortuna» forliste.

Dette var siste året «Aarvak» fangsta i Vesterisen, vi tek med dagboknotatane frå turen i sin heilheit:

Aarvak Vesterisen 1976

11-3 Begynner klargj av utstyr for Vesterisen tur. Går over livbåt og fangstutstyr.

12-3 Tar om bord div utstyr. Vasker rundt i lugaren.

13-3 Tar om bord prov.

14-3 Hellig holder hvile dagen. Avgår Tennes kl 2020. Ankomst Tromsø kl 2300.

15-3 Tar om bord utstyr. Bunkrer solar og vann. Div kontroller.

16-3 Avgang Tromsø kl 1300. Tvers av Hekkingen kl 1545. Frisk vær. Norlig bris. Smul sjø.

17-3 Samme fine været. Smul sjø. Holder ca 10 mils fart.

18-3 Pasert 0 grader kl 0830. W SW bris. Samme fine været.

19-3 Traff iskanten kl 0500. Pos N 73gr 30 W 8gr 30'. Regn inn i isen. Går noe vest over om dagen. Dårlig sikt. Kommer i noe klappmus kl 1700. Legger stille.

23-3 Leter i forskjellige retninger. Dårlige forhold. Snur nord om kvelden. 60 dyr. Sydost storm. Godt avhold.

24-3 Tunge forhold moer på West og Syd. 70 dyr.



Finevær Vesterisen 1976. «Flemsøy» og «Furenak». Foto Ragnar Thorseth.

20-3 Går noe på NO. Lite å finne. Går tilbake til de andre skutene. Noe dønning.

21-3 Ligger å venter på datoen. Noen andre skuter melder om fangst lenger nord. Kjører hele natten.

22-3 Første fangstdag. Kom til fangsten kl 0600. Begynner fangstas til 0800. Fanger ilag med en russer. Fangst 200 dyr. 74gr 30. 10gr 45W. Sydlig kuling.

25-3 Moer på SO. Kommer ut til middag. Noe klappmus å finne ettermiddag. Flere skuter lenger syd. Noen skuter ligger fast.

26-3 Fortsetter på Ost og Nord. Noe klappmus. Kommer i sæl fra middag. 300 dyr tils.

27-3 Teite forhold. Klappus fam og sæl. Dårlige værforh. ostlig kuling med snø.

28-3 Må bauge for å komme ut. Ligger fast noen timer. Kommer løs å går ut på NO. Kuling fra NO. 1000 dyr.

29-3 Ligger fast. Nordlig storm. Ingen skuring.

30-3 Ligger fast nær kanten ca 0,8mm av kanten. Kuling fra nord. Skuta noe lekk.

31-3 Ligger fast. Noen sprekker, men for små til å kunne sprengre seg fram i. Alt vel om bord.

1-4 Samme sted. Ligger fast, men klarer å move noe austover. Alt vel om bord.

2-4 Sammed dårlige forholdene. Var gående til vokke kanten på aust, men bare sammenfroste stor blåis. Ujørlig å komme dit.

3-4 Samme tilstand, ligger fast. Moer løs skuta for å holde råken åpen. Alt vel.

4-4 Isen slår sprekker Løs å gå nord og ost. Plukker noe blueback. Forsøker å moe løs «Is-ola». Skjærer oss inn mot «Is-ola», men det blir mørkt å dårlig sikt. Skal vente til morgen. 40 dyr.

5-4 Klarer å hjelpe «Is-Ola» løs av isen. Går noe på NO. Blir fast når vi skal skjære gjennom isbelte, bauger hele dagen. Sammen med «Is-Ola».

6-4 Ligger fast. 73gr 20grW 16gr 20'. Stille fint vær, noe tåke. Isen slakker om kvelden.

7-4 Ligger fast. Kommer løs kl 1130. Moer til kl 1500, vinden løyet, kaldt. 16gr NO. Alt vel.

8-4 Kommer løs kl 1000. Begynner å moe på Øst. Blir fast kl 1600. Slår vokk fram før oss på syd. Kaldt fint vær. 14gr.

9-4 Moer hele dagen. Kommer oss et godt stykke østover. Kaldt 14-gr. Ligger stillt. N72gr 48 W16gr 10'.

10-4 Ligger stille hele dagen for å avvente riving I isen, går noe ostover ettermiddag. 2 blå isen holder på å brekke. Flere gode vokker ses. Norlig st. 5-6 -14gr. Alt vel om bord.

12-4 Samme tunge forhold. Moer noe på Øst. Kommer i noe slakkere is om ettermiddagen. Kaldt.

13-4 Trege forhold i dag, kommer ingen vei. Norlig kuling. Sne byger -14gr. «Fortuna» oppskrudd og lekker mye. Peiler kontaktene ca 10n m avstand. Lyttevakt på radio.

Blir noe slakkere isforhold om kvelden men teiter til igjen. Nordlig styrke 8-9 snøfokk. Alt blir notert etter som meldingen kommer inn.



«Harmoni»

Vi har radioforbindelse med flere fartøyer. Herkules fløy over oss kl 2110. Varsler fra til «Fortuna» og «Harmoni». Mannskapet på isen. Blir liggende fast resten av kvelden.

14-4 Begynner å moe kl 0100. Slakkere forhold fra kl 0300, går på Syd. Klart vær. Slakke på Syd. Må gå ut på Øst senere for å kunne gå. Passerer «Fortuna»'s mannskap kl 1200. Klarer ikke å moe inn på vest. «Kvitungen» går mot mannskapet. «Fortuna» sank kl 0510 i morges.

Lettere forhold kl 1300. Styrer inn på SW. Noen andre fartøyer går senere ut på Øst. Fortunas mannskap tatt om bord i «Kvitungen» kl 1900. Alt vel med mannskapet. 17 dyr i dag.

15-4 Begynner å gå ost idag. Dårlige forhold p.g.a været. SW kuling noe stor dønning. Går inn til kanten og legger stille. Arbeider med Merchedes hj.motor som er i ustand. Bedre vær ettermiddag.

16-4 Hj.motor iorden kl 0500. Begynner å fange kl 0800. Bra plukk om formiddagen. Dårligere om ettermiddagen. 37 dyr. 15 blå. 1 hk



Sel på dekket til «Polaric»

17-4 Dårlige forhold om formiddagen. Godt vær ettermiddag. 9 dyr. Alt vel omb.

18-4 Påskedag. Fint vær. Ligger stille til kl 1700. Lite å finne. Er i lag med «Polaric» og «Heimen». «Polstjerna». 14 dyr. Nedplattet 810 dyr av klappmus og 340 sæl.

19-4 Er i samme farvann. Spredt plukk hele dagen. Til sammen 27 dyr. 4 skuter i lag.

20-4 Tåke hele dagen. Ligger stille. 3 dyr.

21-4 Går austover. Ingen dyr å se. Får 4 dyr på kvelds parten. Er i lag med «Heimen» I. N72gr 07 W10gr-.

22-4 Dårlig sikt hele dagen. Leiter i østlig retning. Noen få stordyr. Begynner å gå sørover kl 2300.

24-4 Noen dyr om kvelden. 22 stk blå og svart. Fint vær hele dagen. Går mot «Harmoni».

25-4 Ligger ved «Harmoni». Rep av ishud på St.bord. Fint vær hele dagen. Bunkrer 15000 l solar. Går ut av isen kl 2300. Alt vel.

26-4 Plukker austover. Godt plukk formiddag. Dårlige forhold ettermiddag p.g.a vind på kanten. 45 dyr.

27-4 Syd kuling. Ligger stille hele dagen sammen med «Polaric» og «Polstjerna».



Frå tønna på «Brandal», med skipper Bjarte Brandal, i Vesterisen 1976. «Furenak» og «Flemsøy» forut. Foto Raganar Thorseth.

28-4 Fangster langs kanten. Dårlige forhold men holder på hele dagen. Bedre vær ettermiddag. Får 36 dyr.

29-4 Trege forhold i kanten. Østlig frisk bris som setter sørpen tett sammen. Snur østover langs kanten. Plukker 38 dyr. Går østover for å fange sæl.

30-4 Fortsetter nordover, går inne i isen. Noen gris å fange. Ca 20 stk. Fint vær.

1-5 Kommer i sæl kl 0430. Begynner å fange til 0700. Holder på til kl 1400. Ferdig med spylingen Kl 2130. 315 sæl 8 kl mus.

2-5 Fortsetter fangsten kl 0700. Tar resten av sælen til kl 1500. Kvoten fylt. Mye sæl igjenn på isen. Ligger å driver ettermiddag. Tar opp fangstbåtene. Spyler. Begynner å platte ned på kvelden. Har om bord 953 klappmus 937 sæl.

3-5 Avgang isen kl 0210. Klar av isen kl 0300. Styrer 120gr på komp. NO laber bris som øker til kuling med snøkov noe sjø.



Hovudlense tett av skitt. Må lense med el pumpe. Bedre vær fra kl 1000. Smul sjø. Klart vær. Gjør ren mudder kasse og hovudlense holder skuta lens. Alt fungerer vel.

4-5 Samme fine været. «Polaric» noe forann oss. Alt går bare fint. Kontakt til isen med «Polarfangst» som holder på med sæl.

5-5 Landkjenning kl 0200. Tvers av Hekkingen kl 0730. Fint vær. Går til Tennes hvor vi ankommer kl 1230. Tar på land utstyr og kjøtt. Vakt om bord over natten.

6-5 Går til Tromsø for levering. Begynner å levere kl 1400.

7-5 Ferdig med leveringen kl 1600. Vasker skuta. Går fra kaien kl 1815. Tennes igjen kl 2030.

8-5 Tar på land tankene og vasker rummet. Legger skuta i bøya. Tar om bord lys fra land. El pume til koblet. Var om bord senere å kontrollerte vannpumpen.

Møte i Vesterisen. Frå venstre «Flemsøy», «Hisø», «Furenak» og «Fortuna. Foto frå Harald Johnsen.

Ishavsskuta «Polarsirkel» var på sin første og einaste fangsttur til New Foundland dette året, skipper Magnar Aklestad.

På heimveg frå feltet og på veg til lossing i Tromsø, går dei nord for Island, og møter «Kvitungen», og tek med mannskapet frå «Fortuna» heim.

Kort tid etter at fangstturen er avslutta, skuta reinvaska og mannskapet har mønstra av, får skuta i oppdrag å gå til Vesterisen for å løyse «Harmoni» og «Is-Ola» som framleis var faste i isen.

I forsøket på å kome seg inn til mannskapet til «Fortuna» hadde «Harmoni» fått skade på propellen, så den hadde redusert kraft på propellen. «Polarsyssel» var framme i isen den 6. mai og same dagen vart dei to skutene lause frå isen.

Etter avslutta fangsttur ligg «Aarvak» delvis i Tennes og delvis på verkstad i Eidkjosen. Ei veke i juli er skuta med på sjøheimevernsøving, elles er det pussing, utbetring og reparasjon som vert utført, og det er ei nypussa og godt vedlikehalda skute som den 11. oktober kjem til Ramsund for klargjering til Bruksvakthold. Som året før er opplegget ei veke på sjøen og ei veke med fritørn i land.

Til og med sesongen 1976 hadde Vesterisen vore det sjølsagte fangstfeltet for «Aarvak» og Odd Sverre Bjørklo. Tradisjonelt hadde Austisen vore feltet for dei mindre treskutene. No hadde desse begynt å falle frå, og det var eit visst press for at nokre av dei tradisjonelle vesterisskutene skulle begynne å fange i Austisen.

Årsaka til dette var at det var viktig for Noreg å ta kvota, så ikkje denne vart redusert i Austisen. Dette var i den kalde krigen si tid, og det var nok kanskje også eit strategisk spørsmål?



«Aarvak» i Austisen 1979. Foto frå Arne Bjørge

«Aarvak» var ei bra skute, men etterkvart som det vart lenger i mellom dei gode skipverfta for reparasjon av treskuter, kostnadane med

verkstadopphald auka, så vurderte Odd det slik at fangst i Austisen ville gi mindre slitasje og skade på skuta, og om ein klarte å gjere gode turar, så ville totalen verte like så god. Fangsten i Austisen var mindre verdifull - ingen klappmyss/blueback, men isen er atskillig lettare.

Overseglinga til Austisen var berre på nokre timar, mens ein til Vesterisen måtte rekne to – tre døgn, kanskje i sterkt uvêr. Dessutan var det i praksis aldri fangst av ungar i Austisen, dei hadde gått over frå kviting/lurv til gråing før de i kom ut for grensa der dei norske skutene hadde løyve til å fangste.

Det var ikkje fritt for at Odd var litt spent på kva som venta då dei i mars 1977 dreiv å gjorde klart for fangst i Austisen.

Den 27. mars er dei i isen og den 30. fangar ein dei første dyra. Det er varierende forhold og varierende dagsfangstar, der ein stor del av fangsten går føre seg med bruk av fangstbåt.



«Aarvak» i Austisen. Fangstbåten klar på dekk. Foto frå Arne Bjørge.

Den 22. april melder «Venus» om skade i baugen og lekkasje. «Aarvak» går til assistanse og forsøker å løfte baugen på «Venus» så høgt at ein skal kome til skaden for å reparere.

Grunna dønning gjer ein ikkje det, men ein held seg i same området, og om kvelden den 25.

klarer ein å med hjelp frå fleire skuter å utbetra «Venus».

Den 3. mai tek det fyr i maskinromet på «Venus» og skuta må forlatast av mannskapet. Dei tre norske skutene som er att på feltet, «Polarulv», «Godønes» og «Aarvak» går til assistanse. Mannskapet vert fordelt mellom skutene.

Grunna brann, stor varme og eksplosjonsfare frå m.a. gassflaskene om bord kan ikkje skutene gå nær inntil for å forsøke å slökkje.

Ut på natta den 4.mai dabbar elden av, og «Aarvak» bakkar seg inn mot «Venus». Frå lasterommluka og akterover er heile skuta utbrent, og ikkje lenge etter forsvinn «Venus» i havet.

«Polarulv» som har maskinskade, bestemmer no å gå heim, og «Venus» sitt mannskap vert med der.

«Aarvak» og «Godønes» held fram fangsten to dagar til, men om kvelden den 5. avsluttar dei og gjer sjøklart.

«Aarvak» leverer 2785 dyr og 59 tonn med spekk.

Det er klart det var litt ulikt å fangste i heller dårleg is i Austisen kontra i Vesterisen, og bluebacken som vi hadde lagt stor vinn på å levere så perfekt som mulig for å oppnå best mogleg økonomisk resultat, var borte.

Største endringa var kanskje at vi måtte rapportere til styresmaktene i land ein gong i veka, og vi måtte vente å få både planlagde og overraskande inspeksjonar. Stort sett gjekk det greitt, og det var greie folk, men det var liksom alltid litt spenning om posisjonen vår var korrekt osv., men vi opplevde eigentleg aldri noko ubehag med dei russiske inspektørane, seier Odd.

Etter utstyret er teke i land, skuta vaska og reingjort og nokre dagar i Tennes, er det ei veke med sjøheimevernsøving.

Etter øvinga er det to veker med pussing i Tennes, før skuta går til Koldfjordeid for slippsetting.

Mykje ishud vert fjerna og fleire lekkasjar vert funne. Mange spikra / boltar har begynt å bli

dårlige, som igjen forårsaka liv i treet når skuta beveger seg og som så gir lekkasje.

Stålplater vert fornya og rør teke ned og akseltrekk vert gjennomført. Som vanlig er det fokus på lekkasje, og utbetring av desse.

Den 20. september begynner dei å gjere klar for Bruksvakthold. Ny autopilot vert montert i løpet av hausten.

Resten av hausten er skuta i Bruksvaktholdet.

1978:

«Aarvak» er i Bruksvaktholdet. Første fritørnveka vert brukt til slipping grunna lekkasje. 90 meter med ishud vert fjerna og ein finn tre opne støyter, ein byter ein bolt, driv og bekar før ein legg på ishuda på ny. Skuta er no bra tett, og i dagboka noterer Odd to dagar etter utdocking «Skuta tettner mer og mer til».

Den 7. mars avsluttar «Aarvak» Bruksvaktholdet og tek i land det tilhøyrande utstyret. I dagboka er ikkje detaljer for Bruksvaktholdet notert.

Den 17. februar forsvinn garnbåten «Utvik Senior». «Aarvak» var ein av båtane som var i området, og både i den etterfølgjande politietterforskinga og mange år seinare av undersøkelsekommisjonen for forliset, vert «Aarvak» sine offiserar avhøyrde, utan at dei kunne bidra til noko oppklaring av forliset, eller kva som eigentleg hendte.

Etter div. vedlikehald og testing, så er det tid for vasking, klargjering, proviantering og bunkring. Ein ny radiosendar Skanti SSB vert montert. Skipskontrollen gjer sitt besøk. Tollvarer kjem om bord og medisinkista blir komplementert.

Den 22. mars går «Aarvak» frå Tromsø, og den 24. er dei i isen. Dei første dagane ser dei sel i sjøen, og den 28. er det notert i dagboka at dei såg både isbjørn, kvalross og storkobbe.

Først den 31. kjem dei i fangst. Dei går seg på selen i 11-tida, men sidan den nettopp har lagt seg opp på isen, ventar dei til klokka 14 før dei startar å fangste på den. Dei får om lag 150 dyr den dagen.



«Polaric». Foto frå Bjørn Berland.

Dagen etter har dei inspeksjon av eit russisk skip, der det kort er notert i dagboka «Alt OK».

Dagen etter er det mykje dønning, men dyra ligg godt, å dei klarer å få om lag 200 sel. Den dagen sender dei også den første fangstmeldinga over telex til stasjonen i Seryba.

Både «Polaric», «Polarulv» og «Godønes» er i Austisen, og alle klager over dårlige forhold.

Den 8. april er det -12 grader kaldt og klart. Dei kjem i selen og trass i trege forhold får dei 400 dyr. Dette er dyr som har vore inne i Kvitsjøbukta og kasta, og er svært magre. Forholda er dårlige, og det er små dagsfangstar.

Den 26. april er det godt plukk frå morgonen av, men klokka 1130 får «Aarvak» problem med pitchen på propellen, dvs dei klarer ikkje bakke.

Dei legg stille, og kontaktar Wichmann i Tromsø for teknisk hjelp.

Svaret dei får er lite oppløftande, dei meiner at trekkstanga er av.

Skuta vert gjort sjøklar, og det er gode vêrmelding. Klokka 1735 vert «Aarvak» kalla opp av «Polaric», som har fått problem med reverseringa.

«Aarvak» snur og går til «Polaric», tek slepar om bord og sleper den ut av isen.

«Polarulv» kjem også til, og dei får bunkra over ein tank med solar frå «Aarvak». Etter det er gjort, går dei ut i havet og legg seg til ved sidan av «Polaric» som ligg å reparerer.

Det er smult og fint, og den 27. april klokka 13 har «Polaric» fått reparert, og dei kan halde fram fangstinga, mens «Aarvak» må sette kursen heim. Trass i skaden, held dei om lag 8 knops fart, og været er fint. Seinare syner det seg at både «Polarulv» og «Polaric» har maskinskade, og begge to må slepast til Norge. «Aarvak» leverer 1360 dyr og 37 tonn med spekk. Etter lossing og vasking, blir skuta slepa til slipp i Koldfjordeid.

Mens skuta er på verkstad er det av med ishud, tetting av hud, lekkasjeleiting, og skifting av ishud. Dekk vert drive, beka og smurt. Stålplatene forut vert reparerte, lukekarmen vert pussa. Når skuta blir sett på sjøen, lek den så mykje at ei pumpe må gå heile tida.

Jonsokkaftan er «Aarvak» attende ved Tennes kai, der dei legg på sida av «Selis».

Ein held fram med arbeidet utover sommaren, med vedlikehald, pussing og maling.

Den 10. juli vert skuta teken opp på slipp i Eidskjosen, dei startar med å rive ishud over maskina på styrbord side, og dei finn først ein bolt og ein støyt open.

Seinare finn dei to boltar og to støytar til som er opne, og som vert reparerte med driv og kitt før papp blir lagt over og til slutt ishuda slått på. Når skuta no vert sett på sjøen, så er ho det som Odd karakteriserer som tett.

Til og med første veka i august utfører dei arbeid om bord. Då er skuta i tipp topp stand, og ho vert lagt i opplag, der det kun er daglige turar om bord for ettersyn som vert gjort, og det vert laga ein ny binge til å bruke på dekk og ikkje minst nye lyskastar både på styrehuset og i formasta vert montert.

Også det elektriske leidningsnettet i rommet vert fornya og andre lyspunkt ettersett.

Skuta er ikkje på noko meir oppdrag den hausten.



Skyttar på «Aarvak» 1979. Foto frå Arne Bjørge.

1979:

«Aarvak» ligg stille i januar og februar. 6. mars går dei til Tromsø og vidare til Eidekjosen og verkstad. Turboen på hovudmotoren vert overhaldt, og ny kompressor vert montert.

Attende i Tennes blir oljen på hovudmotoren skifta, maskinrommet vaska og dekket rydda, alle lugarane framme vert rundvaska. Ein spekketank og ein fangstbåt frå «Selis» vert teken om bord, fangstutstyret kjem om bord, og fangstbåtane ettersett.

Den 15. mars er skuta i Tromsø, der skipskontrollen og radiokontrollen er på visitt. To redningsflåtar blir tatt om bord etter å ha vore til ettersyn. Vatn og solar vert bunkra og bomlyftet vert testa.

20. mars går dei frå Tromsø med kurs for Austisen. Den 23. vert skuta gjort fangstklar. Det er – 18 grader og kald, nordlig vind. Dei registrerer enkelte dyr på isen, men mange i sjøen.

Den 31. mars kjem dei endeleg bort i ei stor samling av dyr, og dei får det som i dagboka vert kalla ein resultatmessig god dag. Dagane etter er det vanskeligare forhold og lengre mellom dyra, fangstar for dag på gode 100.

Den 6. april er typisk: «Isen mye sundrevet, mye sørpeblanding, lite sæl. Finner noe sel etter middag, men bare slengere som er vanskelig å få. Legger stille kl. 1900. Alt vel om bord.»

Den 10. april blir ein god dag, med over 300 dyr, trass i trege forhold. Dagen etter er det notert at eit russisk fly jagar ned ein god del av selen som ligg på isen.

Det er bra med sel, men forholda er iblant vanskelige, så det er varierende resultat.

Den 19. april møtes både «Godønes», «Polarulv» og «Aarvak», det vert bunkra olje og vatn mellom skutene. Dei sender også melding heimover om at det ikkje er ønskelig med fleire skuter i Austisen.

21. april vert det notert. «Sel over alt. Tre skuter i lag». Dagen etter får ein trøbbel med eine fangstbåten, toppakninga går, og dei vert kontrollert av ein sovjetisk vaktbåt.

«Norland I» har reserve-toppakning som dei får overta, og motoren vert reparert.

Den 24. blir ein god dag med 324 dyr. «Godønes» vert jaga bort i frå sitt fangstområde at ein vaktbåt grunna marineøving og skyteøving. Dagen etter er det notert at eit fly skremmer ned ein del sel, men det er nok igjen. Motoren i fangstbåten stoppar, og før dei får den i gang igjen, er båten knust i mellom to store isar, og båten går tapt.

Dei må ta i bruk den andre fangstbåten. Gode dagsfangstar på 2-300 dyr.

27. april blir siste oljetanken i rommet tømt, reingjort og dei startar å platte ned skinn på den.

29. april sluttar dei av. «Aarvak» har no 4380 dyr. Spekkemengda er 114 tonn. Odd humrar godt når eg spør korleis skuta var med så stor



Vakker stemning i Austisen. Foto frå Arne Bjørge.

last inne: «Ho låg heilt nedpå framme, låg godt på nasa».

Etter lossing, ilandsetting av utstyr og vasking, så begynner kvardagen med overhaling av hjelpemotor og fangstbåtmotor.

19. mai er det notert «Fest for mannskapet, fin fest». I slutten av månaden går skuta til Grovfjord og vert tatt på land. «Ingen løse ishudplanker» er det notert i dagboka.

Men lekkasje er det, is-klavar, og jernplater og ishud vert fjerna, og ein bruker vatn for å finne lekkasjen. Lekkasje vert funne, og nye stålplater vert bora og lagt på etter at huda og ishuda er klar.

Akseltrekk vert utført, og botnventilar vert kontrollerte og godkjent av skipskontrollen. Skuta er ferdig på verkstad og klassegodkjent den 21. juni og går til Tennes.

I juli er det pussing og maling som vert gjort, mens ein i august går til Eidekjosen og verkstaden der for klassifisering av hovudmotoren. I tillegg vert meir ishud skifta. Og nye luftflasker blir montert om bord. Arbeidet går føre seg utover hausten, men den 25. oktober går dei frå verkstaden og attende til Tennes, der skuta ligg i opplag hausten og vinteren. Odd er om bord med jamne

mellomrom for ettersyn, kontroll og for snømøking og ev. oppvarming.

1980:

Den 19. januar vert det oppdaga at det har vore innbrot om bord. Styrbord dør i styrehuset var dirka opp, mens døra til skipper og styrmannslugaren var knust. Det var tydeleg at det var medisinkista og stoff til å ruse seg på som var målet, sukkar Odd.

I februar er det ein lang kuldeperiode, men den elektriske oppvarminga

held god temperatur både i maskinrommet og i styrehuset.

Sist i februar går skuta til Eidekjosen og verkstaden der.

Hovudmotoren arbeider på turen med for høg temperatur, feilen vert funnen og utbetra. Etter det korte verkstadopphaldet ligg skuta på ny stille, før dei 13. mars får besøk av to danske menn som vurderer å leige skuta om sommaren. Då er det tid for klargjering for isen, og skuta og mannskapet vaknar til på ny.

Den 21. mars går «Aarvak» frå Tromsø med kurs for Austisen. Natt til den 24. møter dei første isen, også sel med ungar vert observert. «Norsel» er allereie i isen.

Den 25. kjem ein sovjetisk inspektør om bord, alt ok.

Den 25. finn dei sel om kvelden, men det er for mørkt til å kunne skyte. Dei fangar i dagane framover, ikkje alltid så gode forhold, ute i kanten er det stor dønning, og den 30. mars er dei så langt inne i isen at dei må bauge for å kome seg lause.

Det er mykje ungar / lurv dei fangar på desse første dagane. Den 7. april passerer dei 2000 dyr. Ved fleire høver får dei inspeksjon av sovjetrussisk vaktbåt, og kvar veke må fangstrapport sendast.



«Aarvak» fotografert i frå tønna. Foto frå Arne Bjørge.

Den 13. april har dei 3600 dyr. Dagen etter har «Norland I» fylt kvota si og går frå isen. 21. april har «Aarvak» inne 4600. Den neste veka blir det lite fangst, isen smuldrar bort, og den 29. april avsluttar «Aarvak» fangsten.



Flåing på isen.

Dei har då 4760 dyr, med ei tilhøyrande spekkmengde er 61 tonn. Sett i forhold til spekkmengda året før, så viser dette at årets fangst har vore mykje unge dyr, og såleis ikkje store og feite gammalsel.

Etter lossing er det som vanleg i landsetting av fangstutstyr, tankar, fangstbåt og nedvask.

Den 16. mai vert skuta tatt på land i Eidkjosen. Ror og styremaskin vert inspisert og kontrollert, hud, ishud og stålplater vert ettersett, reparert og utbetra.

Den 15. juni er skuta attende i Tennes hamn, der ho ligg i opplag, mens pusse-og malearbeid går føre seg frametter sommaren og hausten.

19 oktober går skuta frå Tennes, for ei veker sjøheimevernsøving. Etter den ligg skuta på ny i opplag. Odd er jamt om bord for å utføre div arbeid, oppvarming av motorar og instrument.

Den 13. november oppdagar Odd på ny at det på ny har vore innbrot om bord. Der er ikkje noko stoff om bord, men det har vorte gjort litt skade på dører etc. om bord.

24. november går «Aarvak» til Ramsund for å ta om bord utstyr til Bruksvakthold. Det er som tidlegare turnus, med ein veke på og ein veke av.

1981:

«Aarvak» er i bruksvaktholdet fram til den 10. mars. Ei veke i januar er Odd Bjørklo med den norske fiskeridelegasjonen på møte med sovjetunionen i Murmansk.

Den 16. mars kjem mannskapet om bord og ein tek til med klargjering og utrustning for fangsttur til Austisen.

Odd har siste åra erfart at det iblant har vore litt tvil om skuta sin posisjon når dei sovjetiske inspektørane har kome om bord.

Nettopp av den grunn har han bestemt seg for å kjøpe det nyaste som er på marknaden mht å bestemme posisjon, nemleg ein satellittnavigatør.

Denne vert installert den 20. mars, same dag som dei går frå Tromsø.

Rett etter midnatt den 23. mars møter dei første is-strimmelen.

Den dagen registrerer dei at to av sentertankane er lekk, og at dei har missa om lag 12000 liter solar.

Den 24. ryk eit stempel på hovudmotoren, og dei ligg stille i isen for reparasjon av dette.

Den 25. kjem dei fram på selen, og dei set ut fangstbåten og fangar 258 dyr. Dagen etter er det vestlig kuling og snø. Dei leitar heile dagane, men det er ikkje kvar dag dei finn sel.

Den 29. får de 72 dyr i trege forhold for fangstbåten. Kulingen lagar dønning, og i kanten er det stor dønning.

Den 1. april har dei sovjetisk inspeksjon, denne er fasinert av satellittnavigatoren som gir nøyaktig posisjon på sekundet. Vidare kjem dei over to store samlingar av sel og dei får meir enn 400 dyr.

Det sovjetiske forbodet imot dumping av skrottar er no sett i verk, og «Aarvak» som ikkje har tankkapasitet til å ta vare på skrottane, må gå til ein posisjon for eit «dumpefelt» for å sleppe skrottane i sjøen.



Den 7. april har vår og straum sett dei nær grensa, så dei går nordover, og seinare inn i isen. Den dagen er ein av dei få av turane i Austisen, der det er notert i dagboka at isen set saman slik at dei er faste.

Den 9. er dei framleis faste sjølv om dei baugar nær sagt døgnet rundt. «Norsel» gjer eit forsøk på å kome inn å løyse «Aarvak», men isen vert så treg at då den er om lag 2,5 nm snur den og går ut av isen.

Fredag 10. april begynner «Aarvak» å bauge klokka 04, dei ser etterkvart at det kjem sprekker i isen, og klokka 18 er det straumskifte, som så gjer at isen på ny slakkar og i halv sju tida er dei ute av isen. I tillegg til «Norsel» har også «Arnt Angel» no kome i isen. Den har med olje og div proviant til «Aarvak, og dette vert bunkra og ført over i løpet av natta den 11. april.

Den 15. leitar dei heilt inn til den russiske grensa, det er kanskje ikkje tilfeldig at etter kort tid nær grensa så er der eit sovjetisk fly over dei.

Den 23. må dei skifte eit lager på omformaren til radaren, den dagen er fangsten 10 svartungar (gråing).

Den 24. er det notert i dagboka at også «Norvarg» er komen i isen. Dette er (truleg) einaste gongen at ei skute først har fangsta på Newfoundland, for så å gå til Austisen etter avslutta New-foundlandstur. Det var forresten Guttorm Jakobsen sin siste fangsttur, han feira 70 års dagen sin før avreisa til New Foundland.

Den 26. er det godt plukk av ungar, samt litt brunsel og gammalsel. Den dagen er fangsten 282 dyr.

Den 28. er det ein god fangstdag, i pent vår får dei meir enn 800 dyr. Også den 1. mai gir ein fin dagsfangst med 798 dyr.



I plukkfangst.

Måndag 4. mai bunkrar «Aarvak» olje av «Norvarg» før dei kjem ut i nokre strimlar og får der meir enn 600 dyr.

Den 5. mai kjem det sovjetiske inspeksjonsfartøyet ut på feltet, og gir alle norske skuter beskjed om å stoppe fangsten og forlate feltet. Skutene sig sakte vestover i isen, mens dei set norske styresmakter på saka. Trass i lovnad om avklaring i løpet av dagen den 5., er det kveld den 6. før stadfesting av at fangsten kan halde fram er på plass.

«Aarvak» er raskt inne i isen, og i løpet av dei to neste døgn er kvoten på 4500 dyr teken. Etter at skinna er kjølte av i sjøen, skuta gjort sjøklar og dei siste skinna er platta ned, vert kursen sett mot Noreg.

Dette var også «Aarvak» sin siste ishavstur, og med 4500 dyr og 101 400 kg spekk, mannsloten for 13 mann var på 27.750,- så må ein vel seie at det var eit verdig farvel med isen og fangsten.

Skuta vert vaska og utstyr teke i land. Skuta er mykje lekk, så sjøvlensa vert montert med ein gong skuta vert liggande utan folk om bord.

I løpet av sommaren 1981 vert det forhandla mellom Odd Bjørklo og interesser på Brandal og Hareid om å overtake skuta, og resultatet vert at dei skal take over skuta.

Skuta går frå Tennes for siste gong den 18. september klokka 1208.

Klokka 1700 går dei ifrå Tromsø med fartssertifikat og alle andre papir i orden. Skuta kjem til Hareid den 22. september, og vert overdratt til Stiftelsen Ishavsmuseet «AARVAK».

Beslutninga om å kondemnere «Aarvak» var noko som eg hadde kome fram til over tid, seier Odd Sverre Bjørklo.

Det var mange forhold som spela inn. Det vart vanskeligare år for år å finne verkstad og ikkje minst folk som kunne og ville gjere trearbeid på ei skute.

Sveise ville alle gjere, men skikkeleg trearbeid var det langt i mellom dei som kunne gjere utover på 1970-talet.



«Aarvak» i vernebygget 2012.

Eg sto framfor forholdsvis store investeringar, skuta måtte ha ny elektrisk tavle, og tre foringar på hovudmotoren måtte skiftast. Ser ein dette opp i mot forbudet mot dumping av skrottar i Austisen og alle andre trendar i tida, så var det rimeleg å tru at treskutene si tid på fangst var forbi, så var dette element som spela inn.

Innbrot, lite oppdrag utanom fangssesongen og såleis lite økonomi var nok avgjerande for beslutninga eg fatta seier Odd.

Skuta var i svært god teknisk stand skrogmesseig då eg kondemnerte den. Den var både sterk og stiv. Men den ombygginga i akterskipet skjønnte eg ikkje noko av, der var nesten ikkje plass til propell.

Propellblada måtte kappast av for at dei skulle få plass. Slik sett var det bortkasta å installere så stor maskin som var gjort, ein kunne ikkje gi fullt!

Til propellen hadde det vore nok med ein maskin på 400 hk, humra Odd.

Skrogmessig meiner eg at skuta var av dei beste som var att den gongen i 81, i alle høve var det ingen knekte spant, og huda og ishuda hadde eg skifta og stelt kvart einaste år, så der var ikkje mykje å utsette.

Etter eg tok over skuta, bygde eg inn gangane, fekk bygd toalett og vaskerom på hekken. Byssa og messa gjort om.

Lugarkapasitet til 21 mann, tre enkelmannslugarar og resten dobbel.



Messa på «Aarvak» 2012.

Elektrisk oppvarming på alle lugarar, og varmt og kaldt vatn på alle lugarar.

Dusj og vaskerom var der, og vi brukte å ha med 20 000 liter vatn på fangsttur, det heldt godt.

Men da stålskutene kom til i Vesterisen og Austisen vart det andre tider med omsyn til vatn, dei laga vatn med evaporator, og folket kunne dusje heile tida om dei ville, seier Odd mens han ristar lett på hovudet.

I 1964 på «Rundø» hadde vi ein type flynavigator til å navigere, finne posisjonen med.

Den fungerte bra den, når den fungerte. Det var ei stor innretning.

Satellittnavigatøren som vi hadde siste året på «Aarvak» var heilt suveren, det var korrekt posisjon til ei kvar tid.

Vi var tidleg ute der, humrar Odd.

Eg var heldig, eg unngjekk å få folk alvorleg skada i mine år på sjøen, seier Odd. Om vi fekk skade eller sjukdom var det å bruke oppslagsverket og medisinkista, og i verste fall kunne lege i land konsulterast over radio.

Det eg erfarte var meir spekkfinger, men etter pencilinen kom (euromesin) var det liksom ikkje så stor fare med det heller lenger.

Elles var det kanskje at ein brakk eit siderev eller to i mot rekka under plukking i slingring, det kunne vere smertefult, men det var ikkje noko alvorlig.

Med dei to innbrota i mente, legg Odd til at han er usikker på kor viktig dei narkotiske stoffa i medisinkista er.

Sjølvsagt er dette basert på erfaring om kva som kan trengast, men sanninga er jo at dei aller fleste ikkje har, eller i alle fall hadde ikkje i mi tid, kunnskap om å handtere slike stoff om det skulle verte behov.

Frykta kunne vere at ein gjorde meir skade enn gagn med feil bruk.

Odd er snar til å trekke fram det lokale mannskapet som stort sett var med han alle åra. Det var stabile folk som eg kunne lite på i eit og alt.

Og når du set saman mannskapet var det viktig å ha ei god blanding av erfarne flåarar og uredde ungdommar- med god kondisjon og som bokstavlegtalt kunne springe på vatnet.

Etter ein lang prat om ishav, skuter, fangst og farar, rundar samtalen vår seg naturleg av med at Odd seier at om eg fekk muligheita og om eg kunne det, så trur eg nok eg villa valt å leve omtrent det same livet på nytt. Visst var det hardt arbeid, spesielt i Vesterisen, med kulde og lite søvn. Men når sola og finevêret kom og ein fekk ein roleg dag med litt plukking, så var det heile gløymt og ein ville ikkje byta bort is, sol og blå himmel med noko som helst.

Stor takk til deg Odd som gav oss kjennskap og kunnskap om ditt eige ishavsliv og om «Aarvak» sine 13 år i Storsteinnes.

Kjelder:

Samtale med Odd Bjørklo – Storsteinnes
1.februar 2012

«Aarvak» sine dagbøker for åra 1969 – 1981

Radiointervju med Odd Bjørklo.

Leveringsapporatar for åra 1969 – 1981 frå Rieber i Tromsø

Ishavsmuseets arkiv

Selfangstpioneren og hedersmannen Martin Karlsen har fått sitt monument



Siste tilvekst til Sunnmørs-flåten på sin første tur under nytt navn.

(Sunnmørsposten 30. januar 1967)

Martin Karlsen – navnet på selfangstpioneren og hedersmannen frå Brandal – lyser kvitt på det røde skroget til det forhenværende danske grønlandsskipet «Kista Dan», som er siste tilvekst til Sunnmørs-flåten.



Navnet Martin Karlsen behøver så men ikke noe monument for å leve videre mellom ishavfolk over hele verden. Til det er denne brandalingens pionerinnsats for fantastisk og enestående.

Martin Karlsens banebrytende innsats og hans tvers gjennom noble vesen var da også gjennomgangs-tema i samtale mellom de om lag 70 gjester som var med på en hyggelig presentasjonstur laurdag fra Ålesund til Brandal, bygda som har fostret så mange menn som har stått for store bragder i ishavet.

Martin Karlsens to sønner – rederen Peter og broren Karl, som for anledningen var kommet hjem frå Canada – fikk mange faste handtrykk og velmente lykkeønskninger, og skipper Henry

Brandal og hans 34 mann ble også ønsket alt mulig hell på MS «Martin Karlsen»s første tur til fangstfeltene ved Newfoundland.

MS «Martin Karlsen», som med sine 1240 bruttotonn er Norges desidert største selfanger, går fra Ålesund/Brandal allereie denne uken. Båten skal først til Sandefjord for å ta om bord 150 tonn last – stykkgoods kokeriutstyr til Karl Karlsens kvalstasjon i Hallifax. Og så bærer det ut i isen, der rekognoseringen kan ta til den 8. mars og fangstingen den 12.

God plass om bord

Der blir ikkje trangt om saligheten, sjølv med 35 mann om bord på fangstturene. Skipet har nemlig gått mye på ekspedisjonsturer, og foruten mannskapslugarene med plass til 30 mann, er der passasjerlugarer med i alt 35 køyer. På fangstturen kan en såleis nøye seg med å

plassere 3-4 mann i hver av de to seksmannslugarene forut, mens resten av besetningen – bortsett fra skipper og overstyrmann, som har sine lugarer under broa – innlosjeres i lugarene under dekk akterut. Foruten de ledige passasjerlugarene og salongene på båtdekk, er der også en stor sykkelugar.

MS «Martin Karlsen» ble bygget i 1952, og skipet er meget velholdt og i god stand. En har også tipp-topp

moderne utstyr om bord, som radar, autopilot, gyro og andre tekniske innretninger som en venter og finne på broa på et av dagens nybygg. Skipet har stanget mye i isen både ved Aust-Grønlang og i Antarktis og har bevist at det er en god isbåt, og skipperen har også med glede kunnet notere seg at ho tar sjøen fint.

Farten er slett ikke verst – ho gjør sine 12 mil både i ballast og med middels last. Lasterommene blir neppe sprengt på noen fangsttur – de er på rundt 50.000 kubikfot og kan romme nærmere 50.000 dyr. Med tanke på ekspedisjonsturer og fraktfart er skipet utstyrt

med fire fem tonns bommer og en storbom for 20 tonns løft.

Når båten har vært hjemme og levert sin første Newfoundlandslast, en gang i mai, blir det trolig en ny tur over Atlanteren, for å drive ekspedisjonsturer og frakting på kysten av Canada og Labrador.

Mange gode ord på ferden.

På overleveringsturen tok Karl Karlsen ordet under serveringen i befalsmessen og ønsket venner og forbindelser velkommen om bord i båten. Der ble så holdt en rekke improviserte, men vellykkede taler.

Ordfører Karsten Larsen gledet seg bl.a. over at skipet bærer Ålesunds navn, og han håper at de kan fortsette med det. Han mintes den gang Peter S. Brandal la ut på selfangst med «Minna» - ei femti fots skute uten motor, og det er snau 60 år siden. Det gjør dagens skute enda mer imponerende.

Banksjef Ola Skjåk Bræk hyllet den store foregangsmannen Martin Karlsen og uttrykte glede over at han nå har fått sitt monument i denne båten. Hans sønner har båret virksomheten videre med heder, og Bræk ønsket skipet og ishavsnæringen mange gode år.

Skipsreder Johan Hagenæs understreket at Martin Karlsen var den første norske reder som gikk inn for fangst på Newfoundland. Et annet eksempel på hans framsynthet var at han like etter krigen som den første i verden gikk inn for å bygge en selfangstskute i stål. Ekspertene ristet på hodet, men utviklingen har bevist at Martin Karlsen så rett.

Direktør Nils Jangaard kom bl.a inn på det drivende gode arbeid som Karl Karlsen utfører i Canada. Formannen i Aalesunds Skipperforening, havnelos Paul Tonning, mintes Martin Karlsen som det gode og reale menneske han var i all sin ferd, og han ønsket sønnene og skipet lykke og hell.

Dagens gladeste deltaker på turen: Det var utvilsomt Peter Karlsens sønn – oppkalt etter bestefaren og altså lydende samme navn som

skuta. Han var høyt og lavt og deltok med liv og lyst i manøvreringen både på bro og i maskin:

-Skal du bli skipper eller maskinsjef?

-Nei, eg må no vel overta ette'nå far....

-Men du har jo søsken også?

-Ja, repliserer åtte-åringen med usvikelig glimt i øye – men det e berre jente, det.....



8 år gamle Martin Karlsen var med på prøveturen med «Martin Karlsen». Foto frå Sunnmørsposten.

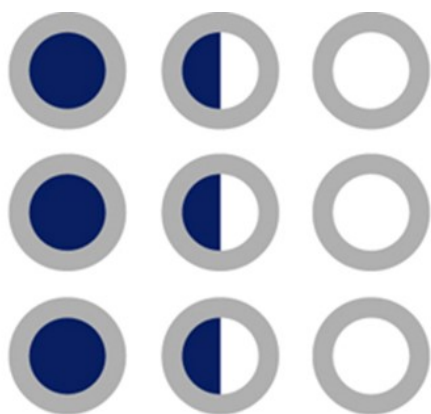
Plukkfangst:

Faste i isen (Sunnmørsposten 4. august 1904)

4. august 1904 kommer det melding om at en rekke norske selfangstskuter ligger faste i austisen ved Franz Josefs land. Norske myndigheter sender oppsynsskipet D.S «Fridtjof» til unnsetning.

«Polarbjørn» og «Polaris» hjem med full fangst. (Sunnmørsposten 9. mai 1939)

Martin Karlsen opplyser til Sunnmørsposten at selfangerne «Polarbjørn» og «Polaris» er på vei hjem fra feltet ved Newfoundland. Fartøiene har full fangst, til sammen 13.000 dyr. Det er ganske store sel som er tatt. «Arktos» blir liggende en tid på feltet ennu.



NORMEX

Ozone and Water Technologies

Vi støtter opp om lokal
idrett og kultur

WestCoat



Vi utfører alle typer overflatebehandling for industrien
www.westcoat.no

Grønlandssaken i parti-politikkens tjeneste

Av sekretær J. KR. TORNØE

Frå Gunnar Tornøe har Isflaket fått ein artikkelserie i tre deler. Del ein inneheldt forteljinga om klargjeringa til ekspedisjonen, og om Kvitserk og Blåserk, Nordmenns seilingsrute frå Island og Grønland.

Del to fortalde om tilhøva då ekspedisjonen kom fram til Grønland, og om leitinga etter høveleg plass for overvintring. I siste del som kjem her skriv Tornøe om sine tankar etter okkupasjonen.

Er Grønlandssaken endelig avgjort med dommen i Haag?

Nei, det kan De være sikker på at den ikke er.

Det vil neppe være lenge før den atter melder sig hos våre politikere. Mange trodde at saken var avgjort i 1921, da danskene besluttet å avstenge Østgrønland på samme måte som Vestgrønland. Så fikk vi Østgrønlandsavtalen av 1924 og da var alle sikker på at saken var avgjort i all fall til 1944.

Men allerede året efter begynte striden om de ubegrensede voldgiftstraktater som ikke blev vedtatt før i 1927. Men dermed sa man at nu vilde ikke Grønlandssaken bli aktuell på mange år. Også dette resonnement slo feil. Siden den tid har Grønlandssaken vokst meget. I de siste tre år har den omtrent overskygget alt annet i Norsk politikk.

I motsetning til tidligere har vi nu bebygget tre større områder på Østgrønland, og vår næringsvirksomhet er i sterk vekst. Fangsten i Nordøstgrønland har i år gitt betydelig bedre resultater enn ventet. Mellom Scoresbysund og Angmagssalik er der nu opført en del norske hus, og man har sikret sig fangstterreng og basis i land, fordi der i de senere år har utviklet sig et større fiske.



J.K.R. Tornøe

Fra Angmagssalik til Kap Farvel er der også gode utsikter for et voksende norsk fiskeri på de i år opdagede nye fiskebanker. Der er også siden 1931 bygget en hel del huser. Disse strøk kan våre fiskere og fangstfolk bruke som før uten hensyn til dommen i Haag, heilt til 1944.

Hvordan forholdene skal bli derefter, beror på hvor store økonomiske interesser Norge får der og om folket vil samles om hevdelsen av våre interesser. Dessuten kommer det an på hvad danskene gjør nu efter dommen i Haag.

En del nye lover vil der vel bli gitt og en del fangstterreng kan der bli strid om. Østgrønlandsavtalen er et meget uklart dokument som kan fortolkes på forskjellige måter. Man skulde kjenne danskene dårlig om de ikke nu kommer til å legge oss en del hindringer i veien, og da vil jo saken melde sig på nytt hos våre politikere.

Det vilde jo heller ikke være naturlig at dommen i Haag skulde være det siste ord i opgjøret med Danmark efter skillet i 1814. Danskene gjorde da op efter Kieltraktaten, men den har Norge aldri godkjent og ikke opgjøret heller. Det var jo

som bekjent forskjellig som stod igjen den gang, f. eks. arkivsaken.

Det må også erindres at Norge ikke har hatt sitt eget utenriksstyre i 30 år enda. Der trenges en læretid også på det område. Vi hadde jo et 1895 før vi fikk 1905.

Østgrønlandsavtalen av 1924

Når Stortinget vedtok avtalen av 1924, så var det under den forutsetning at suverenitets-spørsmålet skulde holdes utenfor så lenge avtalen varte.

Det var nettopp suverenitets-spørsmålene man ikke kunde bli enige om, og avtalen vilde ikke ha noen mening dersom ikke suverenitets-spørsmålet skulde hvile i avtaletiden.

Fra norsk side var det derfor en stilltiende forutsetning at mens suverenitetsspørsmålet hvilte skulde begge makter drive sin økonomiske og praktiske virksomhet under de vilkår som avtalen fastsatte.

Under denne forutsetning blev det i Stortinget understreket at vi ikke stod ved slutten av Grønlandssaken, men nu skulde vi først skikkelig ta til å sette oss fast på Østgrønland.

Der skulde arbeides både med praktiske og videnskapelige tiltak, så vi i det minste skulde stå på like fot med danskene. Men denne Stortingets forutsetning blev brutt av den norske regjering, og det blev hverken praktisk eller videnskapelig arbeide fra norsk side for det første.

Mens Norge opgav alt arbeide for sine synsmåter på Grønland, så tok danskene arbeidet op på mange områder.

Samme dag som Østgrønlandsavtalen var sluttet, gikk der fra Kjøbenhavn et skib som førte eskimoer til Scoresbysund og derved la de hele dette store området under dansk styre. Dernest reiste de suverenitetskravet i overensstemmelse med det syn som danskene holdt frem under forhandlingene, nemlig at Østgrønland var dansk.

I Danmark blev avtalen kunngjort ikke som en avtale - men som en tillatelse danskene hadde gitt nordmennene til å gå i land på Østgrønland.

Dette var med en gang brudd på Stortingets forutsetning, og det var en stor feil av stats- og utenriksminister Mowinckel og likedan av

utenrikskomiteen at de da ikke tok konsekvensen av dette og sørget for at norske fangst-ekspedisjoner fikk anledning til å ta land på alle de steder i Østgrønland der de nu har bygd.

I steden tok han sitt vanlige halve standpunkt - han nøide sig med å protestere.

Den 28. mars 1924 var Mowinckel en av de som drev Stortinget til å godkjenne Øst-Grønlands avtalen under den forutsetning at landet skulde bli norsk.

Men den 28. august samme år godtok Mowinckels riksstyre uten forbehold den internasjonale postavtalen der han godkjente dansk styre på hele Grønland.

Mens han krevet rettslig avgjørelse i alle tvister – lot han vår juridiske rett forfalle.

Men kravet om at Østgrønland skulde bli norsk holdt han oppe helt til okkupasjonen i 1931.

Den 1. april 1925 gav Danmark en lov om fangst, fiske og jakt på Grønland.

Den 18. april kom en ny lov om Grønlandsstyret. Den 22. mai kom kunngjørelse for sjøfarende i havet omkring Grønland. Dermed var hele Grønland dratt inn under dansk lovgivning.

Den 4. juni 1925 gav Danmark britiske borgere samme vilkår på Østgrønland som Norge hadde efter Grønlandsavtalen.



Johan Ludwig Mowinckel

Statsminister Mowinckel protesterte mot disse handlinger. Han minnet det engelske riksstyre om at Norge ikke hadde godkjent dansk suverenitet over Østgrønland. Danmark svarte straks på denne protest ved den 19. oktober å

tilstå franske borgere de samme vilkår som de britiske.

Statsminister Mowinckel protesterte også mot dette, uten at danskene tok hensyn til det. Om disse protester sier domstolen i Haag: «Karakteren av disse danske handlinger endres ikke ved disse protester eller reservasjoner som fra tid til tid blev gjort av den norske regjering».

Bevilgning til trøsning av Grønlandsspørsmålet

I 1926 bevilget Stortinget 1/4 million kroner til Norges deltagelse i Folkeforbundet. Derimot hadde Mowinckels riksstyre ikke råd til ett øre til Grønlandssaken enda danskene i 1925 ved siden av det ovennevnte hadde kapret flere norske fiskefartøier på Vestgrønland og efter almindelig skjønn helt ulovlig dømt dem til store pengebøter.

Likevel satte Utenriksdepartementet det krav, at hvis det skulde ta sig av saken, måtte rederen og skipperen på «Hvalbarden», et av de opbragte norske skib, ikke skrive et ord i de norske aviser om den behandling de hadde fått av danskene på Grønland.

bygge ut alle de strøk på Østgrønland som er av innteress for fiskerne og fangstfolkene våre.

Hadde Mowinckel tatt de pengene i 1923 som det kostet å få istand Øst-Grønlandsavtalen med Danmark, og brukt dem til utbygging av norske fangstfelt på Østgrønland, så kan det hende at danskene hadde latt være å påstå at Østgrønland var dansk.

Mer skulde det ikke til. Men da vilde Mowinckel ingen ting bruke til å utbygge landet efter den lange linje som han nu snakker om - da vilde han bare ha traktater.

Det har vært sagt ofte og nu sist i utenrikskomiteens innstilling at der ikke skulde være skrevet så meget om Grønlandsspørsmålet i Norge.

Vi skulde bare holde oss rolige så vilde danskene ikke gjort så meget på Grønland som de har gjort. At dette er uriktig ser vi klart av det som hendte i 1924 og 1925.

Danskene hadde lagt sin plan før de vedtok avtalen med Norge, og den gjennomførte de, selv om Norge ikke gjorde det minste.

Danskene fortsatte sin virksomhet med å bygge radiostasjonen i Angmagssalik i 1925 og i



«Hvalbarden» forliser.

Det trengtes ikke mer enn en del av de pengene som det ene året gikk til Folkeforbundet, til å

Scoresbysund i 1927. Samme sted bygget de i 1928 en seismografisk stasjon og kirke.

Dertil hadde de fast ruteforbindelse på Østgrønland så folk kunde komme både fra og til for en rimelig frakt.

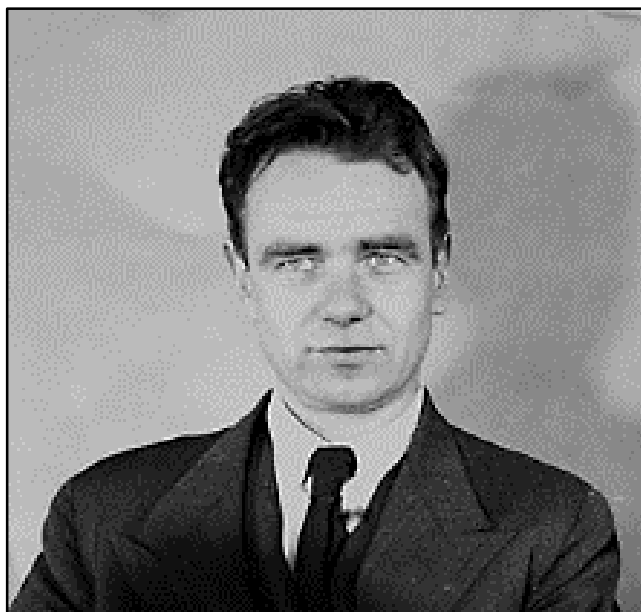
Den norske stat hadde ennå ingen ting gjort for forbindelsen med Østgrønland. Skulde en nordmann til Østgrønland, måtte han leie seg et skib selv.

I 1926 skulde Foldvikeekspedisjonen reise hjem fra Grønland, og Finn Devolds ekspedisjon skulde overta fangstterrenget.

Det kostet 15 000 kroner å leie en skute til å gå over med den ene ekspedisjon og hente hjem den andre.

Gjennom Svalbardkontoret søkte Finn Devold staten om disse 15 000 kroner for at terrenget ikke skulde bli liggende øde, men Mowinckels riksstyre satte seg imot, og likeens utenrikskomiteens formann Hambro.

Da hadde de anledning til å gjøre noe for den lange linje i vår Grønlandspolitikk.



Finn Devold.

Til slutt lykkedes det å få noen gode menn i Stortinget til å underskrive søknaden til riksstyret om de 15 000 kroner, og da endelig fikk man løfte om pengene, men når det kom til stykket så blev det bare 6000, og derav måtte de 3000 skaffes av Svalbardkontoret.

I en årrekke har Stortinget bevilget ca. 1/4 million kroner om året til deltagelse i snakket og vrøvlet i Folkeforbundet uten at der blev

bevilget en øre til løsning av Grønlandsspørsmålet.

I 1929 fikk vi endelig istand en vitenskapelig ekspedisjon til Grønland, men det året skaffet Mowinckel oss en ny postkonvensjon der Norge på ny godkjente dansk suverenitet over hele Grønland.

Hvordan stod de norske interesser i andre polarstrøk i 1931?

Norge var nokså enerådende på alle felter i Østhavet, både Kvitsjøen, Novaja Semlja og Frans Josef Land før krigen. Men Russland begynte allerede da å legge oss hindringer i veien. Fangst på Novaja Semlja blev forbudt.

I Kvitsjøen måtte våre selfangere ha russisk tillatelse og betale avgifter i henhold til handelstraktaten av 1925.

Frans Josef Land blev okkupert av Russland i 1929 og i 1930 viste de bort alle de norske fangstskuter som de kom over.

De norske regjeringer hadde i årevis forsømt å okkupere landet. De store landområder som Otto Sverdrup opdaget vestenfor Grønland, og som han tok i besiddelse for Norge på den annen Fram-ferd, hadde Canada begynt å gjøre krav på, og i 1931 blev de solgt til Canada.

Sektor-prinsippet truet oss på alle kanter uten at vår utenriksledelse var orientert eller viste interesse for disse saker. Folkeforbundet slukte alle våre interesser.

I Sydishavet hadde England fulgt etter våre hvalfangere og okkupert landet etter hvert som de opdaget nye hvalfelter og tok land i bruk.

I 1929 hadde kaptein Riiser-Larsen og Liitzow-Holm opdaget nytt land og okkupert det for Norge.

Men Utenriksdepartementet hadde allerede på forhånd fraskrevet Norge enhver rett til å ta land på de kanter av kloden, og derfor måtte flagget straks fires etter ordre fra hr. Mowinckel.

Hvorfor hadde han opgitt Norges interesser?

I en avhandling om sektorprinsippet hadde den russiske folkerettslærde, Laktine, optrukket den norske sektor i Nordishavet til bare å omfatte Svalbardområdet. Som man ser var de norske interesser i 1931 sterkt truet.

Hvordan var stillingen på Grønland ved okkupasjonen i 1931?

Mens danskene lekte blindebukker med våre myndigheter, hadde våre fangstfolk bebygget et stort område på Østgrønland.

På størstedelen av området hadde danskene ikke noe holdepunkt. Derved hadde våre fangstfolk skapt mulighet for norsk okkupasjon.

For å ødelegge den fordel som Norge hadde oppnådd ved våre fangstmenns bebyggelse av landet, satte danskene opp den såkalte treårsplan - som gikk ut på at der skulle bygges «en landevei av hus» på det norske området.

Når disse danske hus var bygget, skulle de begynne å øve politimyndighet over nordmennene og administrere landet som dansk. Når de hadde fått bygget på det norske området, vilde de være like mektige der som nordmennene og da kunne man ikke lenger opprettholde Regjeringens og Stortingets standpunkt om at Østgrønland skulle være ingenmannsland eller bli norsk.

Ishavsrådet ønsket den lange linje i vår Grønlandspolitikk

Det var ovennevnte situasjon vi stod overfor da Ishavsrådet holdt sitt første møte i januar 1931. Rådet hadde skaffet seg nøie kjenskap til de danske planer, og den 7. februar 1931 sendte Ishavsrådet Regjeringen en lang detaljert utredning om de danske planer og påviste hvordan forholdene vilde bli på Grønland sommeren 1931.

Nu er det ofte i pressen fremstillet slik at Ishavsrådet brøt den såkalte lange linje som Storting og Regjering hadde fulgt i vår Grønlandspolitikk, og forlangte okkupasjon og dom i Haag.

Denne fremstilling er uriktig. Ishavsrådet ønsket mer enn noen annen at den lange linje kunde fortsette, så vi i fred og ro kunde befeste våre interesser.

Derfor foreslo Ishavsrådet som den eneste tenkelige utvei, at Mowinckels regjering skulle rette en henvendelse til Danmark om ikke å bygge sine hus på det norske område, men forlegge sin virksomhet til andre deler av Østgrønland.

Hvis danskene ikke vilde endre sine planer, måtte Ishavsrådet anbefale at myndighetene i god tid tok okkupasjonslinjen opp til overveieelse.

Denne Ishavsrådets store utredning blev dessverre ikke oversendt Stortinget av venstreregjeringen, og Stortinget som naturlig nok ikke hadde meget kjennskap til de danske planer, fortsatte å behandle Grønlandssaken som om de danske fremstøt ikke var særlig farlige, og lot saken drive.

Ishavsrådets arbeidsutvalg tok nu opp et iherdig arbeid for å få myndighetene til å sette seg inn i de danske planer, men alt var forgjeves.

Den 5. mai 1931 sendte Rådet en ny henvendelse til venstreregjeringen, hvor man pekte på at det nu var på det rene at de danske planer ikke lot seg endre og at okkupasjons-linjen derfor måtte drøftes.

Da heller ikke dette virket offentliggjorde Ishavsrådets arbeidsutvalg den 26. mai en notis om at Rådet hadde anbefalt okkupasjon.

Man håpet at dette vilde vekke myndighetene, men istedet for å sette seg inn i Grønlandssaken, gikk samtlige partiførere løs på Ishavsrådet i Stortinget, og dermed lot de Grønlandssaken drive som før.

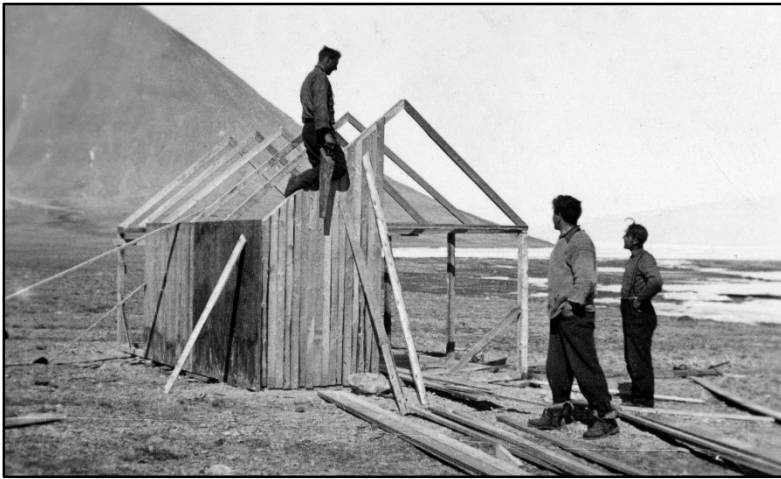
En måned senere kom Devolds okkupasjon foranlediget av privatmenn - ikke av Ishavsrådet - Bonderegjeringen tok seg nu kraftig av saken - tilkalte våre beste sakkyndige og innkalte Stortingets utenrikskomité.

Den noteveksling som fulgte, beviste at Ishavsrådets oppfatning av saken var riktig. Den lange linje i vår Grønlandspolitikk - som vi alle ønsket, og som politikerne nu snakker så rørende om - den linje gikk ikke lenger enn til det tidspunkt i juli 1931 da danskene vilde bygge sine hus på det norske området.

Det var derfor de bygget husene.

Den siste mulighet til å redde de norske interesser var nu som Ishavsrådet hadde pekt på, å okkupere landet. Noen bedre utvei kunde heller ikke utenrikskomiteen med Mowinckel i spissen peke på den gang.

Den efterpåklokskap som visse politikere optrer med nu, er bare påfunn for å lure til seg stemmer ved høstens valg.



Hyttebygging på Nordaust-Grønland. Råum, Klokseth og Molt 1935.

Hvis vi forsømte å okkupere, hadde vi heller ikke fått forhandlinger med danskene. Deres suverenitet over landet vilde nemlig da være sikret, og de hadde intet å forhandle med Norge om.

De vilde bare henvise oss til Østgrønlandsavtalen og i henhold til den søke vår rett hos domstolen i Haag.

Men når danskenes suverenitet var truet ved den norske okkupasjon, da kunde det bli tale om forhandlinger og havner på Vestgrønland. Også det alternativ hadde Ishavsrådet pekt på og antydte forhandlinger på grunnlag av deling av Østgrønland.

Derved var suverenitetskravet ikke opgitt om forhandlingene ikke førte frem. Advokat Sunde og J. L. Mowinckel antydte derimot merkelig nok forlik ved opgivelse av det norske suverenitetskrav, og da de fikk statsminister Hundseid til å sette sitt navn under det, og Vedel fremla det for danskene, var der ikke lenger noen norsk myndighet som støttet våre advokater i Haag.

Hele grunnlaget for okkupasjonen og proseduren i Haag var borte, og Norges nederlag var oplagt.

Kunde Norge sikre sine næringsinteresser på Østgrønland ved å opgi suverenitetskravet?

Det er særlig Hornsrud og arbeiderpartiet som har agitert med at Norge kunde sikre sig fri næringsdrift på Østgrønland ved å opgi suverenitetskravet.

Til dette er å svare at disse to ting ikke godt kan skilles. Suvereniteten består nettop i det at vedkommende land råder over næringsdriften. Danskene vilde neppe gå med på at Norge skulde få fri næringsdrift og ha alle inntekter av landet og så skulde Danmark administrere det og ha alle utgifter.

Men selv om man forutsetter det helt usannsynlige at dansken vilde gå med på en slik overenskomst – så lar det

sig likevel ikke gjennomføre.

Danmark har som alle andre stater en rekke mestbegunstigelsestraktater.

Disse traktater sier at hvis Danmark innrømmer en stat en fordel, så skal alle mestbegunstigede stater være berettiget til den samme fordel. Derfor kan ikke Danmark innrømme Norge særlige fordeler som ikke andre stater kan få. Det gjelder også Vestgrønland.

Det har danskene sagt flere ganger, og man skulde tro at arbeiderpartiets ledere visste det - skjønt jeg er ikke sikker på det.

Hvorfor var det nødvendig å godkjenne Devolds okkupasjon den 10. juli 1931?

Danskene lå de 10. juli utenfor Grønlandskysten ferdig til å bygge sine hus på det norske område. Fikk de anledning til det vilde Norges stilling være yderligere svekket slik at Stortingets og regjeringens standpunkt, nemlig at Øst-Grønland skulde være ingenmannsland eller bli norsk - da måtte opgis.

Kunde Norge fått forhandlinger med Danmark uten å foreta okkupasjonen?

Uten norsk okkupasjon vilde danskene anse sin suverenitet for sikret. De hadde da ikke noe å forhandle med Norge om.

De kunde bare henvise oss til Øst-Grønlandsavtalen og til å søke vår rett i henhold til den hos domstolen i Haag.

I årevis forsøkte både Lykkes og Mowinckels regjeringer å få istand forhandlinger om åpning av havner på Vest-Grønland uten at det lykkedes. Det var ingen grunn til i tro at danskene senere vilde innrømme oss noe for intet.

Anderledes stillet saken sig når danskenes suverenitet var truet ved en norsk okkupasjon. Da kunde det nok bli tale om forhandlinger og havner på Vest-Grønland.

Forholdet var: Uten okkupasjonen hadde vi ingen sjanser. Ved okkupasjon badde vi to sjanser.

Enten kunne vi vinne rettssaken eller vi kunne opta forhandlinger og sikre oss noe på den vei. Dette var påpekt av Ishavsrådet på et forholdsvis tidlig tidspunkt.

Når enkelte politikere var mot okkupasjonen så var det ikke fordi de ikke skjønnte disse meget enkle ring, men det var bare av partipolitiske hensyn. Nu bruker de samme herrer dette sitt standpunkt til å lure til sig stemmer under valgkampen.

Hvordan var stillingen da Kolstads regjering tilrømte i 1931?

Kolstads regjering tiltrådte den 12. mai og samme dag reiste utenriksministeren til utlandet hvor han blev til noen dager ut i juni.

Den 15. juni gikk den store danske ekspedisjon fra København, og vi kunde vente at den begynte å bygge sine hus på det norske område i slutten av den måned.

Efter Mowinckel hadde herr Braadland arvet den noteveksling som han hadde gående med danskene om politimyndighet fra 1930.

Det var ingen god arv å overta og der var hverken i Stortinget eller i regjeringen noen som tilnærmelsesvis kjente Grønlandssaken. Mowinckels regjering og Stortinget hadde latt saken drive alt for lenge. Og likevel måtte der finnes en løsning i løpet av en måneds tid.

Hvordan kunde Grønlandssaken utnyttas partipolitisk?

Bondepartiet var det eneste som hadde en virkelig nasjonal linje i Grønlandssaken. En heldig løsning vilde skaffe partiet en veldig tilslutning ved neste valg.

Dette undte ingen av de andre Partier regjeringen. Dertil kom at arbeiderpartiets folk var i streik og ventet bidrag fra Danmark.

Ved en tilslutning til okkupasjonen vilde kanskje streikebidraget utebli.

Lederne i de forskjellige partier vilde også meget nødigg se sin utenrikspolitikk belyst ved en domstol.

Men de største partipolitiske resultater kunde opnåes ved å skremme regjeringen fra å okkupere.

Bondepartiet hadde i sitt valgprogram en spesiell forpliktelse til å hevde de norske interesser i Grønlandssaken.

Hvis partiførerne f. eks. i et hemmeligg møte i utenrikskomiteen- kunde skremme regjeringen til å frafalle okkupasjon, så hadde regjeringen dermed forspilt den siste anledning for Norge til å gjøre krav på Øst-Grønland.

Regjeringen hadde dermed brutt sitt program, og den vilde utvilsomt fått et slikt oppgjør med sine egne velgere at partiet vilde være utslettet.

I valgkampen vilde de andre partier være kvitt en dyktigg og pågående motstander. Dertil vilde de også ha grunn til å opgi Grønlandssaken og bli kvitt den.

Hvad vilde ikke partiførerne gjøre for å bli kvitt dette sitt smertens barn, - og samtidig bli kvitt bondepartiet. Stortinget kunde toe sine hender og henvise til sitt gamle standpunkt - nemlig at Øst-Grønland skulde være ingenmannsland eller bli norsk.

Med de sakkyndiges bistand vilde Stortinget måtte si at regjeringen hadde spilt Norges rett til Øst-Grønland. Et stort flertall i folket vilde utvilsomt krevet riksrett over regjeringen - hvilket Stortinget neppe vilde ha noe imot. - Riktignok var lederne mot okkupasjonen - men det var under den forutsetning at den ikke var nødvendig til gjennomførelse av Stortingets krav, kunde man si. Regjeringen måtte vite at den hadde det fulle ansvar. - Riksrett! riksrett! -

Tenk hvilke nummer det vilde bli i valgkampen og hvilken glorie der vilde stå om partiledernes utenrikspolitikk mot regjeringens

Det er meget sjelden at der i Stortinget er anledning til å opnå så store partipolitiske resultater som i Grønlandssaken. Dette er valgtaktikk og korridorpolitikk og det skjønner alle i Stortinget - også de som kjente lite til Grønlandssaken.

Utenrikskomiteens behandling av Grønlandssaken

Utenrikskomiteen har utmerket seg ved at den ikke har kunnet levere noe bidrag til en heldig løsning av Grønlandssaken.

Flertallet har møtt alt positivt arbeid i den sak med aktiv eller passiv motstand. Man har også mest mulig undlatt å tilkalle sakkyndige.

Hambro og Mowinckel har hatt best tak på Stortinget når de optrådte som sakkyndige selv, enten det nu gjaldt juridiske og folkerettslige spørsmål eller forholdene på Grønland.

Betegnende er det at selv ikke Ishavsrådets utredning måtte komme frem til Stortingets medlemmer.

- Mowinckel og Hambro gav selv den utredning i saken som passet dem. Som Nationen treffende bemerket.

Hambro og Mowinckel plasserte seg politisk sett i Folkets Hus hos Nygaardsvold - og dette trekløver var det umulig å komme forbi.

Under dette «folkestyret» var det umulig å fremtvinge en grundig og forutseende behandling av Grønlandssaken i Stortinget.

Intet under at Hambro og Mowinckel med støtte av herr Nygaardsvold fører valgkampen vesentlig for å redde sitt «folkestyre».

Det var denne uforsvarlige behandling av Grønlandssaken fra Stortingets side som fremtvang okkupasjonen.

Bondepartiets regjering bragte en forandring i dette ved å tilkalle sakkyndige og sammenkalle utenrikskomiteen til møte den 4. og 5. juli 1931. Danskene var da på vei inn til Grønland for å bygge sine hus på det norske område. Det er utenrikskomiteens skammelige opptreden i denne situasjon vi skal se på.

Efter en redegjørelse fra utenriksminister Braadland tar herr Mowinckel straks danskenes parti og overfaller regjeringen fordi den overfor danskene har bragt i erindring Stortingets forutsetning for vedtagelse av Øst-Grønlands traktaten, nemlig at suverenitetsspørsmålet skulde hvile i avtaletiden.

Dernest ønsket han at flagget skulde fires. Mot dette innvender hr. Braadland at han hadde fått Stortingets tilslutning da han sa:

«Vi hevder at det ikke kan finne noen suverenitetsutøvelse sted på Øst-Grønland i avtaletiden. Det sa jeg uttrykkelig.

Og det må være, og må ha vært, det norske standpunkt like fra vi fikk Grønlandsavtalen. Det har hele tiden vært for, utsetningen at Danmark beholdt sitt prinsipielle syn d.v.s. påstår å ha suvereniteten, - en annen ting er en suverenitetsutøvelse, altså handlinger. Altså, Danmark forbeholder seg sin suverenitet, men utøver den ikke. Det vil jeg fremholde meget bestemt overfor Danmark. Det er ikke et nytt krav fra norsk side. Det er bare en klarleggelse av det norske standpunkt.»

Det som utenriksminister Braadland her fremholdt er nettopp det som har vært kjernepunktet i Øst-Grønlandsavtalen i alle de år hr. Mowinckel har rotet med vår utenrikspolitikk.

Det var nettopp dette som var Stortingets forutsetning for å vedta avtalen. Det var denne forutsetning danskene brøt allerede ved kunngjøringen av traktaten og som de har fortsatt med siden.



Birger Braadland. Utenriksminister 12. mai 1931-14. mars 1932, konstituert statsminister 1.-29. februar og 10.-12. mars 1932.

*Utenriksminister 14. mars 1932-3. mars 1933.
Foto fra Wikipedia.*

Herr Mowinckel pliktet da som utenriksminister straks å trekke konsekvensen av dette, og denne sin plikt har han siden forsømt hver eneste dag i sin ministertid fra 1924.

Hadde han straks gjort sin plikt denne gang er der meger sannsynlig at det hadde vært nok til å redde Grønlandssaken for oss.

I sitt neste innlegg forlanger herr Mowinckel at regjeringen skulde fire flagget. Han sier:

«Vi har manglet fasthet hos regjeringen. Har Devold nu fått beskjed fra regjeringen?» (Om å fire flagget). «Regjeringen kan umulig holde det gående og la det drive.»

Selvfølgelig må man forutsette at herr Mowinckel var klar over at man derved opgav den siste chance til å oprettholde regjeringens og Stortingets standpunkt om at Øst-Grønland skulde være ingenmannsland eller bli norsk.

Hadde han begrunnet sitt forslag med at der var bedre for Norge å opgi hele saken i stillhet og hadde han selv vært med å ta ansvaret for det, så vilde det vært ærlig.

Formelt oppretholder han imidlertid helt ut det norske krav for senere å kunne overfalle regjeringen. Og han dekker sig ved å antyde voldgift.

De to regjeringer skulde komme sammen enten direkte eller ved små utvalg. Han holder det alltid svevende med flere alternativer, så han kan ha noen utveier å velge i senere.

Utenrikskomiteen brukte også det trick at den misforstod regjeringen.

Dertil forsøkte den stadig å opkonstruere uenighet innen regjeringen.

Disse forsøk blev tilbakevist av regjeringens medlemmer. Statsminister Kolstad sier at det blev ført en diskusjon som han hadde vanskelig for å forstå.

Det var nevnt at regjeringens medlemmer skulde ha uttalt sig mot hverandre. Jeg kan ikke innrømme det, og jeg vil bare presisere regjeringens standpunkt:

«Regjeringen er enig i at okkupasjonen forut for rettsavgjørelsen om mulig bør søkes undgått,

ikke minst fordi den kan misforståes og sette ondt blod mellem folkene.

For at okkupasjonslinjen skal kunne undgås må imidlertid regjeringen ha garanti for at det norske suverenitetskrav rettslig sett stilles på like fot med det danske, og man må derfor ha tilsagn fra den danske regjering om at den er enig i de av utenriksministeren refererte punkter.

Hvis regjeringen ikke kan få sådant tilsagn fra den danske regjering, må vi stå fullstendig fritt i okkupasjonsspørsmålet.»

Dette er et greit standpunkt uttrykt så tydelig som det kan bli. Det samme var også sagt tidligere både av Braadland, Kolstad og Sundby. Efter dette kommer herr Hornsrud med et innlegg som er typisk for utenrikskomiteen. Hvis man ikke kjente den frekkhet hvormed disse korridorpolitikere forfølger sine partipolitiske mål så skulde man tro det var umulig å levere et slikt innlegg.

Det gjelder å skremme regjeringen fra å okkupere. Og i den hensikt leverer herr Flornsrud følgende innlegg:

Holnsrud: I anledning av det spørsmål som statsråd Trædal reiste vil jeg si at jeg ennå ikke har tatt noen stilling til herr Mowinckel forslag, hvorvidt vi skulde uttale oss her eller ikke. Det er vanskelig å avgjøre nu fordi jeg gjerne først vilde ha rede på om der foreligger en grei linje fra regjeringens side, og jeg vil spørre:

Har vi fått denne linje eller ikke? Jeg har imidlertid inntrykk av at regjeringen selv er uklar og vil debattere saken med oss for å bli klar over den, og da synes jeg ikke det for nærværende har noen interesse for oss å innlate oss på noen sådan debatt.

Regjeringen må først fremlegge en grei linje for sin politikk her, så får vi ta denne linje op til drøftelse og si vår mening om den.

Denne uklarhet kan bare skaffes ut av verden på den måte, at regjeringen straks tar avstand fra Devolds okkupasjon. Hvor vidt man derved avstenger sig fra adgangen til senere å kunne gå til okkupasjon, det er jeg ikke sikker på, men det som skulde ha vært gjort, det var, at regjeringen

med en gang offisielt hadde tatt avstand fra denne private okkupasjon, latt den falle.

Han erklærer frekt at utenrikskomiteen ikke har noen interesse av å diskutere saken med regjeringen for å finne en løsning som Norge er tjent med.

Nei, regjeringen skal først ta standpunkt for eller mot okkupasjonen, og så skal Flornsrud sette op en prokolltilførsel som passer hans parti i valgkampen senere, og dermed er han ferdig med sitt bidrag til sakens løsning.

At han skulde hjelpe til å redde Grønlandssaken faller ham ikke inn. Han er der bare for å forberede valgkamp. Norge må gjerne tape når bare hans parti får fremgang så han atter har utsikt til å bli statsminister.

Det er hovedsaken. - Dette er folkestyret av idag.

Så tar herr Mowinckel ordet igjen:

Så skjer der imidlertid noe:

«Devolds okkupasjon. Og så lager den norske regjering sin note av 30. juni, og denne note av 30. juni som er karakterisert som «et vennskapelig ultimatum», slutter kategorisk med følgende krav:

«1. at der i avtaletiden hverken skal etableres norsk eller dansk politimyndighet på Øst-Grønland,

2. at der i samme tidsrum på samme område heller ikke skal finne sted noen annen suverenitetsutøvelse hverken fra norsk eller dansk side.»

På norsk side er jo ikke ofret som kreves i punkt 2 stort, for vi betrakter jo Grønland som ingenmannsland. Det er derfor nokså ensidig krav til Danmark, og jeg tror ikke at noen kan si at dette krav er i overensstemmelse med Øst-Grønlandsavtalen.

Idag, kl. 5 efterm. har vi heist det norske flagg og tatt landet fra Carlsbergfjorden i syd til Bessel-fjorden i nord i buiddelse i N. M. Kong Haakon den 7:es navn, og kaldt dette område Sørisk Ränder Land.

Kyggbukta den 27. juni 1931.

Hallvard Devold

Ingvald Ström

Loren Richter

Flornsrud

Thorsæen

Okkupasjonserklæringa frå 27. juni 1931.
Kopi i utstillingane til Ishavsmuseet.

Nu kommer jeg til Devolds okkupasjon. Det blev meddelt i pressen at Devold telegraferte ikke til den norske regjering før tirsdag den 30. juni, og at dette telegram kom først onsdag den 1. juli, men efter disse dokumenter telegraferte Devold allerede mandag 29. juni, og tirsdag den 30. juni var telegrammet i regjeringens hånd. Altså dagen efter okkupasjonsmeddelelsen hadde stått i pressen.

Idag skriver vi søndag den 5. juli og jeg kan hverken se av dokumentene eller har hørt om, at regjeringen like over for Devold inntil den dag, idag, har tatt standpunkt til hans okkupasjon.

Det eneste Devold har fått vite - og det telegram er sendt herfra den 30. juni, samme dag som regjeringen får meddelelsen om hans okkupasjon - det er at hans politimyndighet tas tilbake.

Det må virke nokså eiendommelige efterat han har heist det norske flagg på Øst-Grønland, - dagen efter tas hans politimyndighet fra ham.

Men der sies ikke noe til ham om okkupasjonen. Men det værste er, at regjeringen sier til den danske regjering, at okkupasjonen er helt privat. Og den danske regjering konstaterer dette med glede.

- - Og det er selvfølgelig fordi dette er sagt til den danske regjering at den sender en så vennskapelig note.

Jeg spør, har Devold fått beskjed om at utenriksministeren har sagt dette til den danske regjering?

Jeg spør, og jeg vil gjerne ha et bestemt svar.

Det blev sagt i går at man hadde bedt Devold om nærmere opplysninger.

Hvilke opplysninger?

Hvad har man spurt Devold om? Dette er så alvorlige ting at man ikke må gå omkring det som katten om grøten.

Det gjelder vårt lands ære. Vårt lands internasjonale anseelse.

- «innkalles efter okkupasjonen atter de lærde, og de lærde sier det samme: okkupasjon, okkupasjon.

Dette er den siste notes bakgrunn. Den er sendt Danmark for at man skal få avslag, for at folk nu skal forstå at den norske regjering reiser okkupasjonskrav.»

Jeg har villet gjennomgå dette som er skjedd siden Stortinget var samlet, for jeg føler det som en plikt å ta det op her. Men jeg sa igår:

Med hensyn til hvad der nu skal skje er det den norske regjering som får ha ledelsen og det fulle ansvar.»

Utenriksminister Braadland: «Jeg vil bare i all korthet si, at regjeringen er fullt innforstått i den opfatning, at der ikke kommer noen uttalelser fra utenrikskomitéen om den politikk som regjeringen skal følge.

Regjeringen tar det på sine egne skuldrer, men utenrikskomitéen har vært sammenkalt ut fra den tanke, at det var regjeringens plikt å holde Stortinget gjennom dets utenrikskomité orientert i spørsmålet».

Efter Mowinckel fortsetter herr Hornsrud i samme dur. Regjeringen skal presses til å opgi det som alle sakkyndige betegnet som Norges

siste chance til å beholde fotfeste på Grønland. Men regjeringen skal alene ha det fulle ansvar for at den efter press fra komiteen uten annen grunn opgir de norske interesser.

Hornsrud: «Men hvad gjør regjeringen? Hverken det ene eller det annet, hverken fugl eller fisk. Den velger en tredje linje; holder alle veier åpne, sådan som et kjent dyr i sin hule.

Den vil alltid ha minst to utveier. Regjeringen vil holde okkupasjonslinjen åpen for sig - for visse situasjoners skyld, som det blev sagt av statsråd Sundby.

Det er det jeg synes er så beklagelig, at regjeringen ikke har vært i stand til å trenge inn i denne sak med et greit standpunkt.»

Det er betegnende for utenrikskomiteen at den ikke i noen del av det offentligjorte referat nevner sitt gamle standpunkt, nemlig at Øst-Grønland skulde være ingenmannsland eller bli norsk.

Den forsøker heller ikke å sette sig inn i forholdene på Grønland, eller angi saklig grunn for sitt standpunkt. Den bare hamrer på at der ikke skal okkuperes.

Dette er et hemmelig møte og hvis Norge hadde vunnet saken i Haag så hadde komiteen passet godt på at intet hadde blitt offentliggjort fra dette møte, ingen hadde spurt efter det heller.

Men nu har komiteen fremlagt sine skammelige uttalelser som bevis for at den var imot okkupasjonen, om det skulde tjene til noen ære.

Setter man sig inn i saken vil man snart bli klar over at selv den dom vi fikk er langt bedre enn å fortsette efter utenrikskomiteens linier.

Herr Lykke er den eneste som reflekterer litt over komiteen. Han uttaler:

«Jeg skulde ønske at utenrikskomitéen før hadde fått anledning til å se referatet fra dette møte med de folkerettslærde den 8. juni.

Det er så vanskelig for oss å ta stilling når vi leser i avisene, før vi kommer her inn, at nu skal utenrikskomitéen tre sammen, og da vet man hvad vei det tar, for den vil naturligvis bare strø sand på hvad danskene vil.

Utenrikskomitéen betraktes som noe sådant, som i hvert fall de nasjonale ikke kan finne noe gehør hos.



27. juni. Det norske flagget heist ved Myggbukta fangst- og radio/meteorologiske stasjon av Hallvard Devold, Thor Halle, Eilif Herdal, Søren Richter og Ingvald Strøm. Området nord for Scoresbysund mellom 71°30' og 75°40'N proklamert som norsk, og kalt Eirik Raudes Land. Foto frå Norsk Polarinstitutt i utstillingane til Ishavsmuseet.

Jeg sier det like ut, at Stortingets utvidede utenrikskomité er i en noe usedvanlig stilling når man oplever i store deler av pressen å bli hilst med noe sådant som, at hvad utenrikskomitéen gjør, det er oplagt på forhånd. Da forstår jeg herr Mowinckels standpunkt.

Denne komité betrakter man ikke som en statsinstitusjon, som det går an å konferere med, det er en komité hvis medlemmer er forutinntatt på et bestemt punkt.

Jeg vil si at regjeringen bør ikke engang ta noe hensyn til hvad vi sier, og vi bør heller ikke uttale oss noe særlig bestemt.»

Dette siste er det eneste fornuftige som er uttalt av komitéen. Det viste sig også snart at det ikke

gikk an for regjeringen å ta noe hensyn til det som blev sagt tidligere. Som bidrag til løsning av den foreliggende konflikt i Grønlandssaken var utenrikskomitéens uttalelser bare vrøvl - intet annet.

Regjeringens stiltning efter nøtet med utenrikskomitéen

Utenrikskomitéen var det saklig sett umulig å ta hensyn til.

Regjeringen lot sig heldigvis ikke skremme, men fulgte sin plan og ved noteveksling avdekket den danskenes plan.

Den 10. juli var det bekreftet hvad Ishavsrådet og mange andre visste før at Norge hadde valget mellom å okkupere eller å opgi alle krav på Øst-Grønland.

Man hadde håpet at politikerne nu vilde bøie sig når de hadde fått bevis for at der ikke fantes noen annen løsning på konflikten og gitt regjeringen sin støtte, men det gjorde de ikke.

Arbeiderpartiets presse fortsatte med å ta danskenes parti, og rakke til regjeringen på alle mulige måter.

Denne presse laget en hel del slagord som gjennom den danske presse blev spredt over verden.

Balkanpolitikk, Balkanmetoder, Fashodamennene og mange andre uttrykk satte de i omløp i den utenlandske presse.

Disse blev så atter sitert i Arbeiderbladet fra den utenlandske presse.

Regjeringens medlemmer blev betegnet som halvgale, stormannsgale, ukyndige, udugelige, traktatbrytere, krigsgale og mindreverdige på mange måter.

Enkelte blade sa også like ut at de ønsket at Norge måtte tape saken i Haag.

Og man kan være sikker på at arbeiderpartiets ledere, også under hånden har gjort alt de kunne for at Norge skulde tape.

Derved fikk de skadet bondepartiet meget sterkt.

Regjeringen måtte nu ta sikte på å skaffe sig støtte hos de andre partier. Ved å få advokat Sunde til å føre saken i Haag mente man at venstre derved vilde bli nødt til å støtte regjeringen eller i det minste være loyal.

Man måtte tro det var en selvfølge når herr Sunde tok saken på sig. Dessverre viste det seg at det fantes ikke så meget moral hos våre politiske ledere.

Det ser ut til at f. eks. Mowinckel straks har gått igang med å forberede sin egen utenrikspolitikk mot regjeringens.

Hans brev til redaktør Thommessen 4 dager etter okkupasjonen, kan ikke forklares på annen måte.

Minister Vedel var orientert mot okkupasjonen på et tidlig tidspunkt. Advokat Sunde skal også meget tidlig ha uttalt seg mot okkupasjonen. Der synes å være en sammenheng i disse ting.

Hvordan kan herrene Mowinckels og Sundes opptreden forklares?

Like etter Stortingets oppløsning i 1931 holdt venstre et møte hvor Dagbladet og de herrer som stemte mot Mowinckels regjering i margarinsaken blev tatt til nåde og på nytt inntatt i venstre.

Det er fortalt at en av forutsetningene var at herrene skulde være med å nedstemme Kolstads regjering på dens budgett, ved første anledning i 1932.

Men skulde herr Mowinckel atter komme til makten, måtte Grønlandssaken ordnes ved forlik, da man ikke turde skifte regjering under prosessen.

Under disse forhold var det av stor betydning for venstre at Sunde blev advokat.

Lederne kunde da til enhver tid være orientert og gripe inn når det passet dem.

Dette forklarer også det kjente forhold at Sunde ikke satte seg inn i saken. (Se professor Skeies bok.) Han håpet vel at det ikke vilde bli nødvendig, da han forutsa at saken vilde bli forlikt. Det sier seg selv at der ikke kan føres bevis for hvad de enkelte politikere har fotetatt seg bak kulissene i Grønlandssaken, men mange ting tyder på at de har vært aktive, og hatt forbindelser både i inn- og utland, muligens selv i Danmark.

Det er mulig at bl. a. Statsminister Kolstads sykdom og død har gjort det vanskeligere å få istand forlik enn herrene hadde beregnet.

Så lenge Stortinget var samlet, så det ut til at saken kunde bli avviklet i løpet av 1932.

Men så kom okkupasjon nummer to, og da strakk ikke herr Mowinckels tålmodighet lenger.

Det så ut til at Hundseids regjering kunde bli sittende over kommende valg på disse Grønlandsprosessene. Og skulde Norge vinne saken, hvad det jo lenge så ut til, så kunde det bli meget liten tilslutning til venstre ved valget.

Det gjaldt å få forhandling i stand. Den 10. august kom der i verdensbladet Times i London en artikkel uten navn, som bl.a. foreslo at Norge skulde opgi kravet på Østgrønland mot at danskene innrømmet oss rett til fangst og fiske der i fremtiden.

Norske aviser beskyldte straks herr Mowinckel for å ha skrevet artikkelen. Dette nektet Mowinckel.

Men dermed er det ikke sikkert at han ikke står bak den.

Advokat Sunde benektet at han kjente til Wedels forhandlinger også. Det var han på en viss måte forpliktet til.

Herr Mowinckel kunde være i lignende situasjon. Det er oplagt at artikkelen skulde være optak til forhandlinger, og hadde Mowinckel efter sin tale på Bergenshus oplyst at han kjente til artikkelen, så var det hele spilt.

En gjennomgåelse f. eks. av Bergens Tidende, kan tyde på at herr Mowinckels forliksbestrebelse ikke innskrenket seg til bare hans tale på Bergenshus.

Den 10. august 1932 har bladet et kommuniqué av 8. august fra Mowinckel på Moldegård.

Samme dag har bladet telegram fra London om den berømte artikkel i Times, om forlik i Grønlandssaken. Samme dag er der også en notis om at herr Mowinckels tale på Bergenshus blir en attraksjon.

Den 11. er der nytt telegram om artikkelen i Times. Den 13. er der en ny notis om at herr Mowinckel kommer til å behandle dagsaktuelle ting i sin tale. Den 14. holdt han talen. Den 16. har Bergens Tidende en artikkel som da hadde stått i svensk Socialdemokraten den 15. (dagen efter Mowinckels tale), hvor den svenske professor, sosialisten Undén, tidligere svensk



På Norsk Polarinstitutt sin ekspedisjon til Nordaust-Grønland med «Polarsel» i 1959 var Søren Richter ekspedisjonsleiar. I den funksjonen utførte han firinga av det norske flagget i Myggbukta. Frå venstre ser ein Asbjørn Tøndel og Bjørn Hysten, som begge var telegrafistar i Myggbukta siste året stasjonen var i drift. Vidare mot høgre ser ein John Jakobsen og Nils Aamås, som begge var matrosar på «Polarsel». Vidare mot høgre Odd Alme, styrmann på «Polarsel». Nærast flaggstonga Oscar Larsen jr. Heilt til høgre Søren Richter i det han firar flagget. Foto: Torbjørn Torkildsen.

utenriksminister, støtter Mowinckels forliksplan.

Dette gjorde han ueppe uten anmodning eller i det minste orientering fra norsk side.

Kan det i tilfelle væte andre enn Mowinckel, og har han kanskje også hatt andre forbindelser, f. eks. i Danmark?

Den 16. sender herr Mowinckel sitt brev til Hundseid, hvor han henviser til Undéns artikkel, og allerede den 20. har Sunde fått istand møtet mellem Wedel og Haag-delegasjonen.

Den samme dag kom Wedel til Hundseid. Alt dette klaffer så godt at der må være en plan i det hele.

Forliksbevegelsen begynner med herr Mowinckels komuniké fra Moldegård av 8. august 1932, og siden er herr Mowinckel flere ganger i forgrunnen og det hele går planmessig til Wedel er kommet til København.

Kan det være andre enn herr Mowinckel som har stått bak dette arrangement?

Men da må man riktignok spørre: Er det utslag av folkestyret at herr Mowinckel gir sig til å føre sin private utenrikspolitikk bak den ansvarlige regjerings rygg.

Var det ikke nettopp han som i utenrikskomiteen så sterkt understreket at norsk utenrikspolitikk skulde ledes fra Viktoria Terrasse.

Et stort flertall av folket vil under alle omstendigheter ha sig frabedt at vår utenrikspolitikk ledes fra Moldegård.

Hvad er det for utenrikspolitiske fortjenester herr Mowinckel kan peke på, siden han tiltar sig slike rettigheter?

Mig bekjent er hans befatning med vår utenrikspolitikk en sammenhengende rekke nederlag - ikke bare i Grønlandssaken, men ellers også.

Jeg går ut fra at herr Mowinckels kommuniké fra Moldegård av 8. august 1932, hans tale på Bergenshus og hans brev til statsminister Hundseid er det egentlige ophav til Wedels forhandlinger.

Hadde herr Mowinckel forholdt sig rolig og ikke satt i gang disse forhandlinger, så mener kyndige jurister at det kunne latt sig gjøre å gjenoprette de feil som herr Mowinckel tidligere hadde gjort - slik at Norge muligens hadde vunnet Grønlandssaken.

Vi hadde da også sluppet skandalen med Wedels forhandlinger.

Dette er noe av det forsmedeligste som er overgått vårt land. Vår kjære, gamle sendemann,

Wedel-Jarlsberg som Norge med rette har vært stolt av, er blitt kompromittert.

Statsminister Hundseid er blitt forledet og misbrukt på en skammelig måte. Han må selv ta ansvaret. - Advokat Sunde er blitt ribbet til skinnen - så vidt jeg kan forstå - fordi han har vært redskap for herr Mowinckel.

De må alle ta sitt ansvar. Men statsminister Mowinckel selv kan bli fornærmet når pressen peker på at han kanskje har hatt noe å gjøre med de ulykkelige Wedelske forhandlinger.

Han tar intet ansvar. Han føler tvertom sin stilling styrket ved de andres nederlag slik at han kan fortsette som statsminister - ja som vår eneste statsmann av dimensjoner, som det heter. Å nei, statsmann er nok ikke det riktige uttrykk i forbindelse med herr Mowinckel.

En statsmann stiller sig ikke slik. Herr Mowinckel flyter på sin freidighet og sin utvilsomme dyktighet som korridorpolitiker.

Til å tumle med voteringene i Stortinget og balansere er han aldeles fabelaktig.

Nettopp denne hans evne er grunnlaget for hans politiske karriere. Som utenrikspolitiker har han derimot aldri synt det mot eller det fremsyn og den behendighet som er nødvendig – og derfor har Norge fått betale.

Hans brev til redaktør Thommessen, som skulde brukes til angrep på den forrige regjering og som han nu har latt trykke som stortingsdokument, tyder ikke på særlig høi politisk moral. Det ligner dårlig prokuratorknep. Det tyder på en stor fattigdom og megen nøisomhet når sådant kan brukes til rettferdiggjørelse for ham selv. Det ligger på nivå med utenrikskomiteens trykning av advokat Kristen Johanssens brever.

Har Mowinckel drevet undersøkelser eller forhandlinger i Danmark før han satte i gang forliksforsøket?

I sitt brev av 14. juli 1931, til redaktør Thommessen sier herr Mowinckel, at han mente vi kunde få Danmark til vennskapelig å anerkjenne vår suverenitet over vårt spesielle interesse-område nord for Scoresbysund og samtidig innrømme oss ikke alene de rettigheter som Øst-Grønlandsavtalen gir oss, men også fordeler for vår fangst og fiske under Vest-Grønland, - mot at vi så til gjengjeld anerkjenner

Danmarks suverenitet over den ikke norske del av Øst-Grønland.

Et år senere, den 11. juni 1932 er herr Mowinckel kommet til det at hele det norske suverenitetskrav må opgis. Han sier:

«Jeg har vært en så stor kjetter i denne sak at jeg har ment at det vilde ha vært klok politikk fra norsk side å søke et kompromiss med Danmark på et tidligere tidspunkt, et kompromiss som gikk ut på å anerkjenne dansk suverenitet over hele Grønland - idet jeg mente at suverenitetsspørsmålet i og for sig var underordnet for våre interesser – men på betingelse av at vi fikk fritt spillerum for alle tider på Øst-Grønland på samme måte som vi nu har det, og at vi ikke alene fikk mestbegunstiget stilling i Vest-Grønland, så vi var blandt de første når det engang blev åpnet, men at vi i den tid det ikke var åpnet, betinget oss full frihet over et antall havner, la oss si tre, som vi skulde kunne bruke i den utstrekning som nettopp professor Skeie nevnte i formiddag.

Men jeg tror at Danmark neppe vil lytte til et sådant kompromissforslag, iallfall ikke før dets annet innlegg i Haag kommer.»

Her må man spørre om dette er bare almindelige Mowinckelske gjetninger eller har han hatt noe fast å holde sig til. Har han hatt følere ute eller har han selv vært i forbindelse med danskene? Når han på Bergenshus offentlig opfordrer til forlik, hvad kunde han så ikke tillate sig i all stillhet.

Det er merkelig nok nettopp dette Mowinckels forslag som Sunde setter op for statsminister Hundseid, til grunnlag for Wedels forhandlinger.

Både hr. Mowinckel og Ishavsrådet hadde tidligere pekt på deling av Østgrønland. Men nu hadde han opgitt delingen.

Visste han at danskene krevet hele Grønland for å gå med på forlik, og hvordan har han i tilfelle fått greie på det siden året før?

Hundseid forlangte 6 havner, men danskene skar det med en gang ned til tre, slik som Mownickel nevner.

Visste han at tre var det meste danskene vilde strekke sig til? Det vilde være av meget stor interesse å få vite hvad herr Mowinckel har foretatt sig i Grønlandssaken bak kulissene.

Hadde danskene på en eller annen måte fått greie på herr Mowinckels minstekrav ved forlik, så var Wedels forhandlinger bare proforma.

De viste godt at Mowinckel hadde flertall i Stortinget, og at forliket i siste instans måtte avgjøres der.

Den ting at minister Wedel med en gang fremla for danskene Hundseids minstekrav, tyder jo også på at det måtte være kjent før.

Det er ellers ufattelig at en diplomat kunde legge det frem.

I samme retning peker den glede som kom til uttrykk i danske aviser, da det blev kjent at herr Mowinckel atter skulde overta regjeringsmakten i Norge.

Herr Mowinckel var lur nok til å sende gjenpart av sitt brev til redaktør Thommessen, til Utenriksdepartementet. Han skjønnte godt at det der blev hengende som et kvast sverd over regjeringens hoder, hvis den ikke forsøkte forlik.

Hvorfor kunde han ikke sende departementet også sine øvrige brever?

Herr Mowinckel og hans parti hadde stort hastverk med å få offentliggjort Hundseids og Wedels forhandlinger, jeg håper det skal lykkes å få frem en del også av herr Mowinckels gjerninger med tiden. Det er full grunn til å rydde op i det Mowinckelske folkestyre.

Hvorfor gikk statsminister Hundseid til forhandlinger?

Åpning av havner på Vestgrønland er et gammelt krav fra våre fiskere. Dette benyttet herr Mowinckel til å fremtvinge forhandlinger.

Den 14. juli 1931, fire dager efter okkupasjonen, sender herr Mowinckel et privat brev til redaktør Thommessen, hvor han sier at Norge ved vennskapelige forhandlinger ikke bare vilde få sig tilkjent suvereniteten over Eirik Raudes Land, men vi vilde også få åpnet havner på Vestgrønland ved å godkjenne dansk suverenitet over resten av Grønland.



«Veslekari» på harejakt i Eiriks Raudes Land. Foto frå Peder Sulebakk.

Dette er altså de påstander som herr Mowinckel vilde kjøre op med hvis regjeringen vant saken i Haag.

Den skulde da likevel bebreides at den undlot å skaffe oss havner.

Dette hadde vel herr Mowinckel sagt i utenrikskomiteen, men fra det hemmelige møte kunde han ikke referere.

For å få sine påstander ut, sender han altså sitt brev til Thommessen, og for at regjeringen ikke skulde være i tvil om hvad den hadde å vente, hvis den nektet å forhandle, så sendte han like godt en gjenpart av brevet til Utenriksdepartementet den 18. juli 1931.

Hvad denne gjenparten ellers skulde tjene til skjønner jeg ikke.

Den blev jo et ganske sterkt press på regjeringen. Dertil kommer også Mowinckels brev til herr Hundseid, som slutter med en bønn fra en nordmann til en nordmann om å få forhandlinger istand.

Og der kan jo være mere slikt blandt materialet som ikke er trykt. Dertil kommer Mowinckels forliksaksjon som tidligere er omtalt.

Under disse omstendigheter er det vel ikke vanskelig å forstå at herr Hundseid følte sig forpliktet til å undersøke hvor meget det var i de Mowinckelske påstander. Og herr Sunde og Mowinckel sendte ham jo Wedel som i all stillhet kunde bringe klarhet uten at noen - ikke engang Kongen behøvde å vite det.

Er det så rart at statsminister Hundseid lot herr Wedel få tillatelse til for egen regning å snakke med danskene?

Han hadde jo fått beskjed om ikke å nevne regjeringen eller Hundseid selv. Det skulde dessuten være overflødig overfor en erfaren diplomat.

Men Mowinckels minstekrav var kanskje kjent hos danskene før - og det vilde da bli Norges krav - for han hadde jo flertall i Stortinget. Det visste danskene.

Fikk minister Wedel bindende tilsagn om havner på Vestgrønland?

Nei, det fikk han ikke. Statsminister Stauning uttalte efter Wedels forklaring:

«Hvad angår spørsmålet om åpning av de vestgrønlandske havner, vil jeg gjerne ha tilføiet den bemerkning at den danske regjering gjorde åpningen av to havner - flere tenkte vi ikke på - avhengig av tilslutning av grønlandernes landsråd.»

Ved denne reservasjon kunde jo danskene late Grønlanderne forkaste overenskomsten.

Men der skulde også settes op bestemte vilkår for benyttelsen av havnene. Disse forhandlinger var ikke kommet i gang og havnene var heller ikke uttatt.

Hvilke rettigheter og muligheter er det så bonderegjeringen har spilt?

Siden Ishavsrådet og Bonderegjeringen begynte å arbeide med saken, er Norge ikke blitt kritisert eller dømt for noen ting. Et mindretall i domstolen sier tvert om at okkupasjonen var i orden og helt gyldig, men Norges rett var spilt før av andre.

Det folkestyret vi har

Mens folket i spenning fulgte regjeringens arbeide for å redde Grønlandssaken så arbeidet et flertall i utenriks komiteen i hemmelige møter for at regjeringen skulde spille Norges siste chanser til å få fotfeste i Grønland. Norges nederlag skulde de så senere utnytte i partipolitikkens tjeneste. For å tvinge myndigherene til å handle før det blev forsent måtte man tvinge frem en okkupasjon. Mens Haag-delegasjonen og regjeringen forberedte proseduren i saken forberedte herr Mowinckel forliksforhandlinger bak regjeringens rygg, og svekket den så godt han kunde ved foredrag på folkemøter.

Arbeiderpressen drev stadig sitt muldvarp-arbeide mot Norges sak.

Når Haag-delegasjonen vender sig til Stortingets presidentskap med et hemmelig telegram i en æressak for Norge - så besørger man telegrammet inntatt i Arbeiderbladet med kommentarer.

Minister Wedels hemmelige forklaring i Stortinget utleverer man til den danske presse samme dag.

Senere besørger statsministeren og Stortingets president det hemmelige dokument utlevert til den danske sendemann. Etterpå skylder de på hverandre og trøster oss med at det er internasjonal skikk og bruk.

Derimot driver de samme herrer et fryktelig hemmelighetskremmeri overfor oss nordmenn. På skriftlig anmodning blir den forrige justisminister, sorenskriver Lindboe, av stortingspresidenten nektet å se de papirer som utenrikskorniteen har bygget sin merkverdige innstilling på.

Den umoral i vårt politiske liv som Grønlands-saken avdekker viser en oppløsning og en utglidning som er aldeles uholdbar.

Likevel er de samme partiledere opstillet på ny til stortingsvalget i høst. Et folk som ikke kan frigjøre sig fra slike ledere får aldri et folkestyre. Derimot får folket de «førere» det fortjener.



BJØRDAL



Bjørðal Industrier AS



Konsulentselskap for spesialiserte tjenester innenfor Maritim og Offshore aktiviteter. For mer informasjon vennligst se vår nettside www.boatlabs.no

Hermann Bakke blar i minneboka.

I samtale med Jens Peder Brandal over bordet på Ishavsmuseet.

Avskrift og tilrettelagt av Webjørn Landmark

Som vanleg var så starta du også tidlig på sjøen Hermann?

Ja, min første tur var med Hareidsbåten «Nordingen» til Island på sildefiske. Dette var sommaren 1948, og då var eg 16 år. Seinare på hausten begynte eg om bord i den nye flotte stålskuta «Polarstar».



«Nordingen» på sildefiske. Foto frå Randi Bergmann Hansen.

På «Nordingen» var eg i lag med han Johan Bertel Bakke Hareide. Vi var begge halvlutingar. Og vi delte til og med køy vi to framme i ruffen der.

Vi fikk ikkje så mykje sild sjølve, men eg hugsar der var ein søring som gjorde eit kjempe kast som han ikkje hadde plass til alt sjølv, så vi fekk også lasta frå dette kastet. 750 tonn sild fekk vi. Det vart ein bra tur like vel. Kan ikkje hugse akkurat kor mykje vi hadde på lut, men trur at vi halv-lutingane fekk rundt 400,- kroner.

Vi synest no dette var mykje pengar, og det var det no også det den gongen.

Etter denne turen so begynte eg å kike meg etter andre jobba, og om litt fikk eg meg jobb som lempar om bord i «Svalbard».

Dette var stimbåt, og det var ein Sulebakk frå Hareid som var skipper på denne båten. Så var der ein Overå som var i maskina. Eg starta der om bord, men vart der ikkje lenger enn ei veke. Då synest eg det var so fælt i maskina der, lempe kol, skite og varmt. Så der slutta eg.

Men no var «Polarstar» koma til Brandal og eg tenkte at jammen, det hadde vore noko å fått jobb om bord i den. Flotte og nye.

Og jobb det fikk eg. Messegutjobb. Byssa låg heilt bake på «Polarstar».

Det var nok han far som ordna jobben til meg. Han hadde kome i prat med han Martin Karlsen på rutebåten mellom Ålesund og Hareid, og fortalt at eg hadde så lyst på jobb der om bord. Joda, der var ledige plassar, og jobb vart det der om bord.

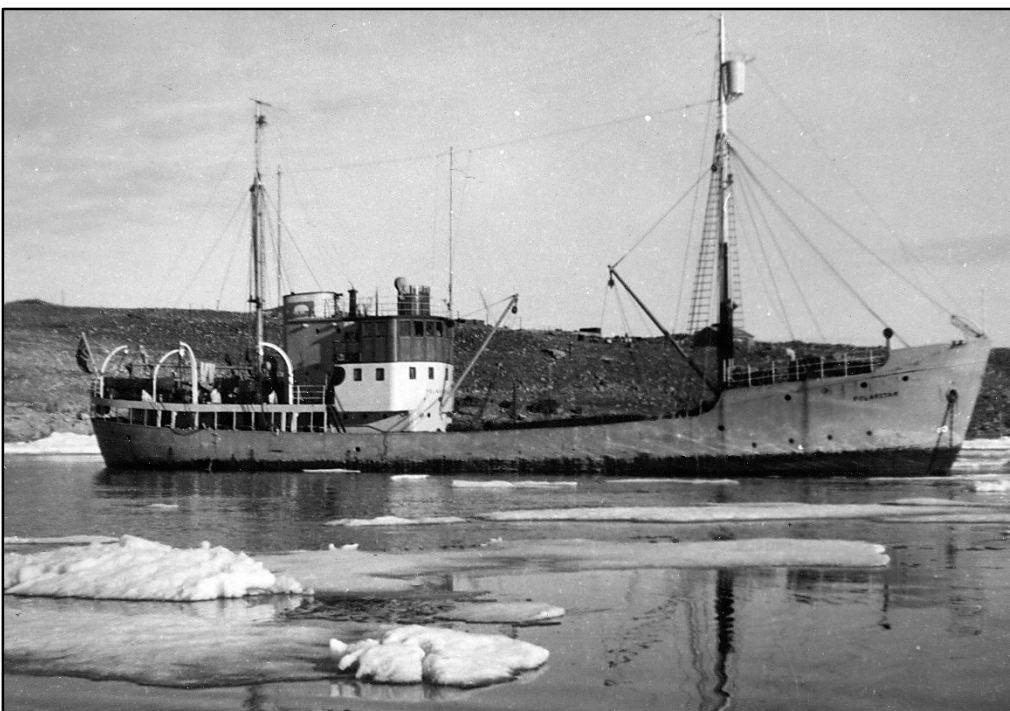
-Dette var seint på hausten i 1948. Kva slags fart vart «Polarstar» nytta til på denne tida?

Vi gjekk med både frosne blåbær og frose kjøt. Den aller første turen er eg nokså sikker på var med frosne blåbær frå Oslo til Grimsby. I alle fall så hadde vi fleire turar dit med blåbær denne første tida. Men vi gjekk også mykje med kjøt. Då gjekk vi mykje i Østersjøen. Ned til Irland var vi fleire gongar. Cork i Irland. Men mykje i Østersjøen. Aust-Tyskland. Men første året, 1948, vart det ikkje så veldig mange turane sidan skuta først vart klar seint på hausten. Så det vart ikkje ekspedisjonsturar eller is for «Polarstar» første året.

Ja, det var vel ikkje naturleg med slike turar så seint på året. Men då vart det klargjering til isen då i januar/februar?

Ja, eg hugsar ikkje nøyaktig kva tid vi begynte denne klargjeringa, men trur det var mellom 10. og 15. februar.

Men vi låg mest i Ålesund og gjorde klart. Det var ei travel veke dette når det sto på.



«Polarstar» ved Kap Tobin 1949. Foto frå Sigmund Bøe.

Pendla mellom Ålesund og Brandal. Men det var også tid til å verte kjende med kvarandre, mannskapet var frå forskjellige stadar og var både veteranar og «skårungar».

Det vart også tid til ein liten tur på byen, og ikkje å gløyme ein svingom på murplattingen på sildeoljefabrikken på Brandal.

Personleg utstyr var også viktig, då var det gjerne Dahle i Skansen som forsynte oss med trebotnar, vottar og islenderar, oljekle og kjeledressar.

Det siste vi gjorde var å fylle vatn og olje. Klargjeringa var viktig å gjere grundig for å få ein vellukka tur.

Alt måtte vere med; knivar, stål, hakapikar, dragartau, stropper og jollar, bingfjøl til roma og ikkje å forgløyme proviant til 30 mann i 2-3 månadar. To store fat med kefirmjolk vitna om at det også skulle bli mykje raspeball.

Eg var som sagt messegut, og vi gjorde klart for Newfoundland. Stuerten var vekke, og eg var den einaste som var i byssa. Det var ikkje så mange folk om bord heller akkurat no. Det var han Kristian Egset frå Volda som var stuert. Han hadde vore i lag med han Marø mykje, også

under krigen om bord i «Polarbjørn». Han heldt mykje saman med han gamle Marø.

Dei kom vel heim i lag dei etter krigen med «North Star»?

Ja, men dei fortsette vel også i lag på gamle «Polarbjørn» endå nokre år, til 1948 trur eg, då han gjekk om bord i «Polarstar».

Men eg hugsar ikkje kor mange turar han var skipper på «Polarstar» då eg var der.

Sigmund Bøe kom om bord og vart skipper på «Polarstar». Han gamle Marø hadde ikkje alle sertifikat til å føre skuta i

fraktfart. Han hadde berre tre vekers kurs i navigasjon, som var vanleg på den tida, og dermed ikkje nok papir til å føre «Polarstar» som var over 500 tonn.



Kristoffer Marø på veg opp i tønna på «Polarstar». Foto Ishavsmuseets arkiv.

Så då steppa han Sigmund Bøe, som på selfangst var 1. skyttar, inn som skipper. For han hadde gått skule under krigen og hadde alle papir.

Så han vart skipper då på frakketurane, og også på ekspedisjonsturane vi var på då.

Men han Marø var med på dei fleste av desse ekspedisjonsturane.

På ein av desse fraktturane i Østersjøen så gikk vi til Aust-Tyskland, og vi mista dessverre ein

mann der den gongen. Forsvann oppe i byen der. Ei veldig trist historie.

Eg meina at dette var siste frakteturen eg var med på, var vel i 1952. Oss låg i Warnemünde og det var han Bøe som var skipper.

Eg snakka litt tysk så eg vart med opp på politistasjonen der i dei forhøra som vart haldne. Etter kvart så fann dei mannen i elva mellom Rostock og Warnemünde.

Vi hadde vore i land alle saman om kvelden, men han hadde tidlig sagt at han gjekk om bord igjen hugsar eg.

Men neste morgon når vi tørna ut så var han ikkje komen om bord. Då sette vi i gang undersøkingar, og det viste seg at politiet hadde funne han i elva.

Truleg slått ned og rana. Seinare fann vi lommeboka hans nede i kanalen.

Men «Polarstar» synest eg det var veldig kjekt og vere med. Både i frakt og på Newfoundlandsturane som vi alltid var heldige med, han Marø fekk alltid full båt. Eg hugsar i alle fall eit år at vi hadde 23.000 sel, mest kvitungar og ny rekord. Vi var søkklasta. Eg trur det var det året vi hadde 10.000,- kroner på lut, og det var ei heil årsløn det på denne tida.



Skipper Sigmund Bøe. Foto Ishavsmuseets arkiv

Eg likte også veldig godt alle desse fine turane vi hadde i ekspedisjonsfarta.

Det var som regel frå København til Aust-Grønland med utstyr til stasjonane der.

Ein av desse gongane var vi også inne i ein fjord der, Youngsfjorden, med han Anton på Revet og henta 30 tønner med laks som han hadde fiska. Han Anton dreiv heilt for seg sjølv der.

Han var i frå Vesterålen og hadde fanga der i mange år.

Mens vi var inne der i Youngsfjorden så var vi også på moskusjakt.

Dette var sommaren i 1951 eller 1952 og Sigmund Bøe var skipper. Han Hallvard Bigset var med der som matros saman med meg.

Vi tenkte at vi skulle take oss ein tur i land og få oss moskuskjøt.

Vi rekna med at det skulle vere ganske så lettvent. Vi gjekk oppover i eit dalføre der, langs ei elv som var tørrlagd. Komne opp der så fekk vi brått sjå ein svær moskus på andre sidan av elveleie.

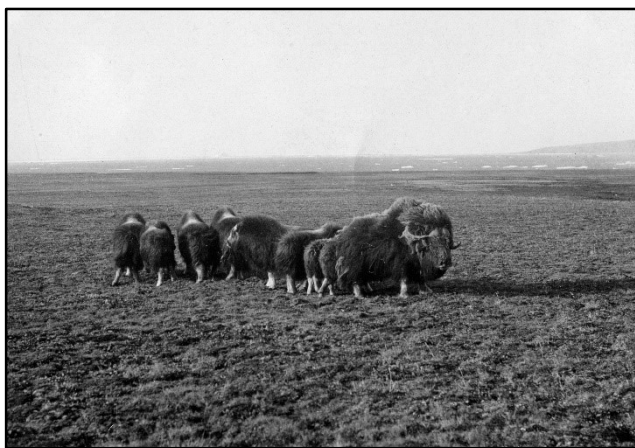
Vi tenkte at vi skulle gå oppover der og så jage han nedover så det ikkje skulle verte så langt og bere kjøtet. Då vi var komne om lag tvers av oksen så retta han på hovudet og fekk auge på oss.

Han gjekk der einsleg, og kom som ei pil rett på oss. I den klare og tynne lufta på Grønland er det vanskeleg og bedømme avstandar. Moskusen brukar å halde seg i flokkar og når dei føler seg truga dannar dei ei vernering av vaksne dyr med kalvane innanfor, og det er sjeldan dei går til angrep.

I vårt tilfelle no så tenkte vi ikkje over dette. Vi hørte jo seinare det at dette var gjerne mannevonde oksar som gjerne var utstøtte av flokkane.

Vi hadde berre eit gevær. Det var Hallvard som hadde dette. Eg hadde fått oppgåva og bere ammunisjonen.

Oksen kom i full fart, og Hallvard begynte og skyte. Vi såg at han trefte i skallen på han, men han fortsette og springe like fort. Og no begynte vi også å springe. Eg og ein kar til. Vi sprang for livet oppover fjellsida. Eg hadde aldri trudd at moskusen kunne prestere ei slik fart.



Moskus, Myggbukta 1933. Foto frå Walter Molt.

Du veit, der fanst ikkje eit tre eller nokon ting og gøyme seg i heller. Vi sprang no eit stykke, og Hallvard låg fortsatt der og skaut. Og når oksen var berre 10 meter i frå han då måtte han endre litt retning rundt ein stein, og då fekk Hallvard han litt på sida og då fekk så inn ei kule så pass at oksen stupte.

Det var spanande ja. Eg og han andre karen var komne langt opp i fjellsida, ja, eg må ærleg innrømme at eg var livande redd og hadde blodsmaken i kjeften. Vi parterte han der og fekk med oss kjøtet om bord igjen og fekk oss ei nydelig moskussteik, sjølv om det var ein gammal gra-okse.

Vi forlèt så fjorden og gjekk tilbake til Daneborg.

Han var no bra kald og roleg han som låg med geværet også då.

Ja, han var det. Flott kar han Hallvard ja. Han var med fleire turar med «Polarstar» på Newfoundland også. Men han var litt plaga med sjøverk, så overseglingane var reine pina for han.

Ja, korleis var desse overseglingane? Det var mange dagar i sjøen til Newfoundland.

Ja desse hugsar eg best frå då eg var messegut. Eg var fortsatt messegut og halvluting på turen i 1949, så eg hadde jobben med å bere maten framover dekk til karane fram under bakken.

På desse overseglingane så ver det litt av ein jobb det.

Full storm i Nord-Atlanteren med ei lita lasta skute er ikkje å spøkje med. Det kan nok alle som har vore der stadfeste.

Og «Polarstar» var gjerne like mykje under som over vatnet på desse oversiglingane. Vi var jo lasta ofte. Kunne ha med oss fryselast, og denne turen var det fryst kveite frå Ulsteinvik til Halifax.

Så låg vi gjerne i Halifax ei veker tid før vi gjekk på selfangst.

Men eg hugsar ei episode frå første turen i 1949, eg var messegut og «Polarstar» hadde opne gangar denne tida. Så det var å gå heilt akter i frå og over opne dekket heilt fram under bakken med maten til mannskapet. Og den tida var vi over 30 mann om bord, 20 av dei framme.

Eg hugsar ein gong at eg måtte sleppe eine spanna med brennsnut og trive meg i rekka for å ikkje bli slegen over bord. Det kom ein stor sjø inn over sida og fylte dekk og gangar.

Det var brennsnuten eller livet!

«Polarstar» låg så lavt i sjøen, og spesielt når den var lasta at sjøen låg konstant på dekk.

Han Sigmund Bøe han var litt sint på desse andre folka som ikkje kunne hjelpe meg med denne beringa av mat over dekk.

Han synest det var stygt at eg skulle fare åleine over dekket i all slags styggever. Og det kunne vere hardt på oversiglingane.

Ein gong då vi var på veg frå Brandal til Newfoundland så måtte vi inn til Færøyane. Då hadde sjøen slått inn ein glasventil i nedste lugarane framme i baugen. Så her kom sjøane inn.

Vi gikk inn til Færøyane og fikk reparert. Men slike smella kunne vi ofte ha på overseglingane. «Polarstar» gjekk veldig godt i sjøen, og kanskje også av og til med litt for mykje fart i dårleg ver.

Når vi kom fram til feltet måtte mannskapet gjere skuta fangstklar. Tok opp utstyret frå roma, spleisa dragartau, laga knivslirer. Skar inn jollane i vinsjane, ja, gjorde det som skulle til etter kyndig leiing av l. skyttar Sigmund Bøe.

Vi lytta på radioen kva dei andre skutene snakka om, hadde nokon sett sel osv.

Karl Karlsen hadde ute fly for å leite etter selen. Dette var veldig nyttig, og sparte skutene for leiting og ikkje minst bruk av olje.



Jolling av sel, «Polarstar», Foto Ragnar Thorseth.

Når fangstinga kom i gong vart det gjerne eit blodslit frå morgon til kveld. Men jaktånda overvann alt, alle sto på og jobba for eit godt resultat.

Når det var stor og tung is forgjekk fangsten for det meste på isen. Her låg det store selflokkar på fleire tusen med nyfødde ungar. Og det var nettopp desse vi var interesserte i.

Vi var ofte på isen frå tidleg morgon til seine kveld. Då hadde vi med niste som gjerne bestod av brød og kokesjokolade.

Skuta bauga etter oss inn gjennom isen og jolla inn skinndungane som vi hadde fanga på isen. Om kvelden når vi kom om bord igjen i skuta og hadde fått oss eit godt, varmt måltid med ball eller selbiff, så var det å arbeide med skinna som var komne om bord etter dagens fangst.

Desse måtte spylast reine for blod og rankast opp langs rekka for å bli nedkjølte før vi la dei i fryseromet.

«Polarstar» var første skute som hadde fryserom, vi kunne derfor fryse skinna med spekket på og ta det igjen når vi kom til Norge, og skilje spekk og skinn i maskiner som no var komne til dette føremålet på Brandal.

På skutene som ikkje hadde fryserom måtte dei framleis gjere denne jobben for hand på gamlemåten. Ein tidkrevjande jobb der spekket vart lagt i tankar og skinna salta og lagt i romet mellom tankane.

Vi hadde tre skyttarar på «Polarstar». Dei var alle navigatørar og fungerte som styrmenn om

bord, og leia mannskapet på isen. Det måtte vere god orden på folket, for vi kom ofte langt bort frå skuta.

På Newfoundland var det slik at vi kunne gå ganske så langt framover isen når skuta hadde problem med å ta seg fram i isen. Men vi mannskapet gjekk då langt for å kome inn i selkasta og jobba heile dagen langt vekk frå skuta.

Eg hugsar ein slik dag då vi var langt unna skuta så opna isen seg og det vart fleire svære flore så skuta dreiv ein veg og vi den andre.

Skipperen fikk sendt beskjed framover isen at no måtte vi prøve og skunde oss mot skuta og prøve kome oss om bord.

Opninga i isen begynte å bli stor, men vi fikk tak i eit passende isflak og fekk padla oss over, knytte i hop dragartaua våre og fekk hala alle mann over denne sprekka og kom oss over på den sida som skuta var.

Skuta ho låg faste i den delen der. Så det var både spanande og kritisk så mange mann som vi var.

I mellomtida hadde dei om bord sett ein av fangstbåtane på isen og var klare til å drage denne over isen mot råka. Men det gjekk bra den gongen også, takka vere våre årvakne skyttarar og skipper.

Ein annan gong med «Polaris» då var det slik skruing at vi låg faste inn på ei bukt der, og eg hugsar vi og «Harmoni» låg nokså nære kvarandre.

No skrudde isen slik at skutene kom inn i kvarandre og eg hugsar at vi la inn ein david på «Harmoni». Vi kunne naturlegvis ingen ting gjere. Berre stå og sjå på kor isen arbeidde. Men vi for no i frå kvarandre igjen og kom klar. Så det var mange ulike farlege situasjonar.

Hugsar du kva årstal dette kunne vere då?

Ja, dette var i -60 åra ein gong. Trur kanskje det var i 1962 eller 1963, for i 1961 var eg med på «Polarhav».

Hugsar du andre episodar som du har vurdert som farefulle?

Ja, det var no forskjellig.

Eg hugsar ein annan tur på oversegling, då hadde vi også last med kveite frå Ulsteinvik til

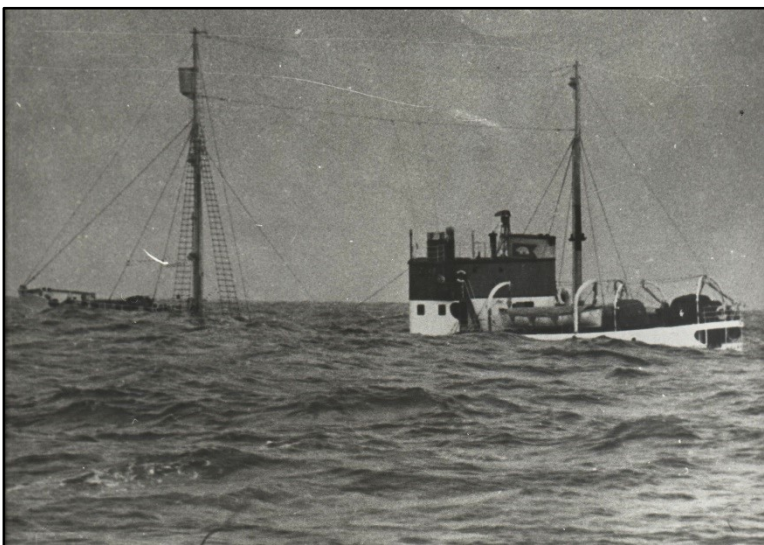
Halifax, då fekk vi eit kolosalt stygt vêr då vi var komne nesten til Newfoundland.

Det var han Marø som var skipper, og vi hadde veret rett i mot. Vi stampa noko forferdeleg. Heile mannskapet sto i rorhuset og glante på sjøane som kom veltande inn over baugen. Og brått så køyrde vi inn i ein enorm sjø og heile fordekket forsvann ned i sjøen, vi såg berre mastra frå rorhuset og fram.

Då slo han Marø stopp i maskina og det såg så farefullt ut at folk begynte å gå ned og ville gjere klare båtane og forlate skuta.

Men i det same kom han springande opp han Sigmund Bøe, som var 1. skyttar, han såg at han Marø hadde slått stopp i maskina og kasta seg over hendelen og fekk full fart framover.

Skuta låg still og heilt begreva i sjø. Då begynte ho å riste noko forferdeleg og sakte begynte ho og kome seg opp igjen.



«Polarstar» i Biscaya. Foto Ishavsmuseet

Men det var verkeleg prekært der ei stund altså. Dei eldre karane om bord som kanskje hadde sett liknande før, ja dei var verkeleg redde i den situasjonen der.

Dei viste nok mykje meir enn oss unge kor farleg dette kunne vere og kor lite som skulle til før den gikk ned i sjøen og ikkje opp igjen.

Etterpå vart vi liggande og bakke og vart liggande ei stund. Kanskje overvurderte dei av og til skuta, og denne gongen vart det nok køyrt litt for hardt i den grove sjøen. Skjelvingane i skuta var store og skremmande når den begynte og kome opp igjen og riste av seg sjøen.

Elles var det ikkje så mykje farlege episode, men det var denne stadige beringa av mat over dekket som for oss messegutane kunne vere litt skummelt. Men som regel så gjekk det bra, og vi hadde no også tau og halde oss i når vi gjekk slik over dekk.

Men vi hadde mange fine turar også. Og ikkje minst hadde vi mange fine turar til Grønland på desse ekspedisjonsturane.

Vi fikk gå i land mange plassar og også på dei danske radiostasjonane.

Ofte kom vi opp der og måtte losse på isen, før fjordisen gjekk og fjordane opna så vi kom inn. Då kom dei gjerne ut med hundespann frå stasjonane og henta varene som vi hadde med til dei.

Det vart mange tunge lasta inn igjen til stasjonane for desse hundane. Dette var naturlegvis i byrjinga på turane.

Seinare var det mykje enklare etter kvart som isen gjekk i fjordane og skuta kom heilt inn. Men der var naturlegvis aldri kai eller noko slikt, så vi måtte jo ankre alle plassane og losse i småbåtar og frakte lasten i land på båtar.

Men dette var eigentleg veldig greitt det. Eskimoane deltok aktivt i arbeidet, både karar og kvinner, likevel var det «dansemikk» om kveldane.



*«Polarstar» ved Aputiteq, Grønland.
Foto frå Sigmund Bøe.*



Ankomst Scoresbysund med «Polarstar» i 1950/51. Fjordisen er ikkje broten enno, og utstyr vert frakta til land med hundeslede. Foto frå Sigmund Bøe.

Eskimoane var glade og gjestfrie folk.

Av og til når vi var i Stredet så kunne vi ha kontakt med befolkninga inn i fjordane. Dette var gjerne når vi låg på Håkjerringsfiske i Storfjorden der. Dei kom no ofte ut til oss i kanoane sine og eg hugsar vi ofte brukte og bytte vare. Vi fikk laks med dei, og dei kunne få sigarettar med oss.

Ei anna historie var frå fjorden innanfor Scoresbysund.

Scoresbysund var den største stasjonen der på den tida, og ein gong når vi var ferdig utlossa der skulle vi gå lenger inn i fjorden til ein av desse små bo-plassane der, med noko last.

Han Marø var skipper på «Polarstar» og vi var inn der og lossa. Då kom presten i Scoresbysund om bord til oss og spurte skipper Marø om han kunne få bli med saman med ei brud so ville inn i fjorden for å gifte seg. Marø var sjølv sagt positiv til dette og sa at viinga kunne gjerne vere i salongen på «Polarstar».

Bruda kom om bord fint pynta i buksedrakt, ho hadde litt problem med magen, ho var tydelig «nøydd» til å gifte seg som dei sa den gongen. Ja naturen gjekk sin fine gang også på Grønland.

Då vi kom inn til bo-plassen begynte vi å losse med ein gong.

Nokre Eskimoar var i romet, og etter ei stund kom presten framover dekk og ropte ned i romet og ein av karane kom opp og vart med opp i skippersalongen.

Her vart paret høgtideleg vigsla og dei fekk ei stor konfektøskje av skipperen i gåve.

Marø fekk ei flott skinnhue av kvitrevskinn i gåve for sin velvilje. Etter seremonien gjekk brudgomen tilbake i romet og fortsette arbeidet med lossinga.

Kveitebrødsdagane fekk vente, men det såg ut til å vere eit lukkeleg par som hoppa ned i konebåten då vi var ferdige med lossinga.

Dette var ei litt uvanleg episode på ei ishavsskute. Vi fortsette utover igjen til Scoresbysund og sette presten i land der.

Men avslutningsvis kan vi kanskje ta med ei anna historie i samband med ishavsskutene.

Eg var styrmann på ein cruisebåt, og vi gjekk ut på veker cruise i frå Miami. Eg var der vel i tre år der i Karibia om bord i dei cruisebåtane der. Men ein gong eg hadde vore heime på ferie og var på veg om bord igjen då måtte eg overnatta i Miami før båten kom inn.

Og eg gjekk ned om morgonen til frukost og kjem inn i spisesalen, og der sit det ein gjeng frå Hareid. Og det var no eit litt uvanleg syn. Då låg «Polarstar» der i Miami. Henry Brandal var skipper, Karl Johan Brandal styrmann og Kolbjørn Nesset stuert. Så desse tre karane sat der i spisesalen.

Ein gong seinare då oppdaga eg at han Karl «Kalle» Karlsen var ein av passasjerane våre om bord. Ein gong før hadde eg servert han klippfisk om bord i «Polarstar», men dette vart litt annleis.



Tlf nr 95070668

Stålkonstruksjoner - Aluminium produksjon - Konstruksjoner rustfritt stål

*- PE produksjon - skrog - seksjoner - alle type konstruksjoner - sport
/fritid - trykksaker*

Teknisk support - kjøp/salg - import/eksport - crewing

«Polarhav» på forsøksfangst til Antarktis.



Omtale om den komande ekspedisjonen til Sørishavet frå Martin Karlsen AS. Ukjent forfattar.

Den 15. juli 1964 starter «Polarhav» på den lengste ishavstur som noen sunnmørsk selfanger hittil har gjort. Den starter den lange ferden til Antarktis for å drive selfangst. Turen vil ta vel en måned hver vei, så det er at håpe at fartøyet kan få brukbare resultater av den fangsten den gir seg ut på.

«Polarhav» er den første norske selfangeren i moderne tid som gir seg av med selfangst i Antarktis, men det kan ikke nektes for at norske skuter tidligere har forsøkt seg på slik fangst. Når «Polarhav» kanskje innleder en ny epoke i norsk selfangst, så skyldes dette at Canada innfører 12 mils fiskerigrense ved Newfoundland, og da blir det uråd for norske ishavsskuter å drive lønnsom fangst der lenger.

Det har vært sagt at når hvalen på Sydfeltet er utryddet, da kan det ennå bli lønnsom selfangst for norske selfangere, men det kan jo ikke nektes at denne fangsten arter seg som avslutningen på en lang historie, og her har virkelig selfangsten spillet en ganske dominerende rolle.

Men det er ikke bare sel som er blitt fanget i Antarktis. Pingvinen har også vært gjenstand for fangst.

I 1868 var det et fartøy som tok 400.000 pingviner på Falklandsøyene og utvant 50.700 gallons olje av dem. På en annen øy ble det omkring århundreskiftet fanget omkring 130.000 pingviner årlig uten at det så ut som bestanden avtok.

Men det er selen som har vært gjenstand for den hardeste beskatningen. I alt er det fem øreløse selarter i Antarktis og to slags sel med ører. De øreløse er sjøelefanten, krabbeeteren, weddellselen, sjøleoparden og ross-selen. Sel med ører er sjøløven og pelsselen.

Her må man vel forresten bruke fortid, for om pelsselen i Antarktis kan man vel bruke uttrykket «Det var en gang». Det eneste sted som det nå finnes pelssel er Bouvetøya, hvor de er fredet, og enkelte australske øyer.



«Polarhav» her frå fangst på Newfoundland 1964. Foto frå Sigmund Bøe.

Ellers er den utryddet og den ble utryddet ved uvettig fangst. Denne fangsten tok til allerede før 1800-tallet, men det var omkring 1820 at fangsten fikk virkelig store dimensjoner. Ved Syd-Georgia ble det tatt 1,2 millioner pelssel på en sesong, og ved Syd Shetland 320.000.

Og fangsten fortsatte i mange år. Virkningen ble ikke bare den at de voksne dyrene ble fanget. Dessverre mistet ungene sine mødre når de var

tre-fire dager gamle, og dermed strøk også ungene med. Det må ha vært millioner av unger av pelssel som gikk til grunne av sult.

Det gikk ikke bedre med sjøløvene. Og av den enorme bestanden av sjøelefanter finnes det nå bare noen mindre bestander igjen. Blant annet er det sjøelefanter ved Syd Georgia, og det drives fangst på dem.

Men denne fangsten er begrenset til hanner over et vist minstemål, 3,5 meters lengde. Likevel er det tre fartøyer med i denne fangsten, og det blir gjennomsnittlig mer enn 100 sjøelefanter på hver av disse fartøylene i fangstsesongen.

Fangstfolket må for øvrig ta seg i vare for sjøleopard under denne fangsten.

Sjøleoparden er et rent rovdyr med en kjeft som en metalsaks. Fangstfolket har ikke annet å gjøre enn å skyte for å drepe når dette utysket kommer nær.

Leopardselen kan det nok bli aktuelt for fangstfolket på «Polarhav» å fange. Men det er de andre selartene som lever ute i drivisen som kan bli aktuelle for fangsten. Weddel-selen er mer stasjonær og holder seg der det er fisk. Ross-selen holder seg under land. Krabbeeteren er særlig den selart som kan gi utbytte. Den er den mest tallrike av selartene i Antarktis, og den skal være den selart som er mest tallrik i det hele av alle jordens selarter. Den lever i drivisen, og det går mange spekulasjoner om den.

Men man påstår at ingen vet hvor den har sine yngleplasser. Ja, man er ikke sikker på når den kaster ungene heller.

Fangstfolket kaller krabbeeteren for kvitsel, fordi fargen er sølvaktig om sommeren. Om høsten blir den mer gråbrun og flekket, og disse flekkene forsvinner når dyret blir eldre.

Skipper Sigmund Bøe på «Polarhav» bekrefter at det er krabbeeteren «Polarhav» er ute etter. Men han understreker at det hele er et lotteri. Det er mange ukjente faktorer i denne forsøksfangsten.

Når man vet at krabbeeteren finnes i drivisen rundt hele Antarktis, og når man tenker seg de enorme vidder av is og sjø det her er snakk om, da forstår man at det kan bli tale om noe som minner om jakten på en nål i en høystakk.

De norske ishavsgastene har en fordel fremfor sine forgjengere. De har førsteklases bekvemligheter om bord.

Da Sven Foyn i 1893 sendte «Antarctic» på forsøksfangst til Antarktis, ble det ledig en jobb om bord, fordi en av mannskapet gikk hen og druknet i dokken i Australia.

Det ga Carsten E. Borchgrevink sjansen til å bli med på ferden. Han ble den første som satte fot på fastlandet i den sjette verdensdelen. Men det var senere.

Den første natt om bord i den gamle selfangstskuta ble en påkjennning. Borchgrevink fikk overlatt køyen til sin forgjenger. «Den var lukket som en likkiste og laa lige over en spæktank. Lugten af den i Heden raadnende Spæk blandede sig med de sovende matrosers Uddunstninger i det snævre Rum». Forteller han.



Pingvin, frå ein annan ekspedisjon med «Polarhav» til Antarktis. «Polarhav» i bakgrunnen. Foto frå Kåre M. Pilskog.

«Polarhav» har vært i Antarktis mange ganger, og skipper Sigmund Bøe er kjent i disse farvann. Han får også med seg en norsk vitenskapsmann, selforskeren Torgeir Øritsland som har vært med i Vesterisen i en årrekke og som også har vært med på annen selfangst fra Norge.

«Polarhav» sikter på ungselfangst, og den må derfor finne kasteplassene i isen der sør. Det er mange spenningsmomenter forbundet med denne ekspedisjonen, men den kan altså innlede en ny æra i norsk ishavsnæring.

Rapport frå selfangstekspedisjon til Sørishavet 1964 med M/S «Polarhav»

Av Torger Øritsland, 1964

Den tilgjengelige litteratur om sel i Sørishavet gir opplysninger som viser at Crabeater-selen, *Lobodon carcinophagus*, er meget tallrik og har en tendens til å samle seg i flokker i drivisen. Arten samler seg under hårfellingen om sommeren, og derfor har man antatt at den også opptrer i legre under kastingen som i Weddelhavsområdet skulle foregå i september.

På bakgrunn av de minkende selbestander i Nordishavet, ble M/S «Polarhav» sendt sydover i juli 1964 for å undersøke om Crabeater forekomstene i Atlanterhavssektoren av Sørishavet kunne danne grunnlag for en fremtidig norsk selfangst.

Ekspedisjonen ble utrustet og sendt av firmaene Martin Karlsen AS, Brandal pr. Ålesund og G. C. Rieber & Co. AS, Bergen, uten offentlig støtte.

Disse firmaer innbød Fiskeridirektøren til å sende en observatør om bord, og undertegnede deltok i ekspedisjonen som representant for Fiskeridirektoratets Havforskningsinstitutt, for å gjennomføre biologiske undersøkelser i forbindelse med selfangstforsøket.

Utgiftene til de biologiske undersøkelser ble dekket av en bevilgning fra Fiskerinæringens Forsøksfond.

M/S «Polarhav» (LDYY) av Ålesund (Brandal), er bygget for selfangst og ishavsekspedisjoner i 1957. Med en bruttotonnasje på 658 tonn og maskin på 1385 HK, er den Norges største ishavsskute.

For ekspedisjonen til Sørishavet var «Polarhav» utrustet med helikopter, og turen ble gjennomført med en besetning på 20 mann foruten flyver, mekaniker og observatøren. Skuta ble ført av kaptein Sigmund Bøe.

«Polarhav» avgikk fra Bergen 18. juli 1964, og anløp Montevideo 12.-16. august og Port



Bading på dekket av «Polarhav» på oversegling. Foto frå Sigmund Bøe.

Stanley, Falklandsøyene, 20.-23. august på vei til feltet. Etter endt ekspedisjon ankom «Polarhav» til Montevideo 7. november, og ventes tilbake til norsk havn omkring 8. desember.

Flymannskap og observatør gikk om bord i Montevideo, og gikk i land igjen etter turen på samme sted.

«Polarhav»s virksomhet på feltet.

«Polarhav» ankom til drivisen i den sydvestlige del av Scotiahavet den 25. august. I tiden frem til den 22. september arbeidet ekspedisjonen inne i drivisen i et område øst og nordøst av Clare Island i Sydshetlandgruppen.

Vi kom ca. 190 nautiske mil inn i isen til den sydligste posisjon – 61°30'S 51°40'W, men opererte storparten av tiden noe lenger ute mot iskanten.

Skipet lå fast i tett is enkelte ganger, f.eks. 31. august og 5. oktober, men kunne storparten av tiden gå i isen og drive fangst.

Etter å ha trukket noe østover, arbeidet ekspedisjonen i et område nordvest av Sydorknøy-gruppen i tiden 23. september – 9. oktober.

Vind og strøm satte skip og is østover, og de fleste dager ble det gått på vestlig og sydvestlig kurser for å oppveie denne avdriften.

10. og 11. oktober gikk «Polarhav» i åpent vann utenfor iskanten mot sydvest og syd, og om

ettermiddagen 11. oktober gikk vi inn i isen SW av Sydorknøyene i omtrentlig posisjon 61°08'S 46°32'W, og ble liggende i tett is like innenfor kanten.

I denne isen ble vi liggende fast, og drev med isen mot øst og nordøst syd for øygruppen til vi kom løs igjen 22. oktober ved posisjon 60°18'S 42°03'W, øst av Sydorknøyene.

Den siste tiden på feltet ble benyttet til å gå langs iskanten, for det meste øst for denne posisjonen, idet det stadig ble fanget en del dyr like innenfor iskanten i en odde som dannet seg øst for Sydorknøyene. «Polarhav» avgikk fra isen, posisjon 60°20'S 40°15'W, om morgenen 1. november.



«Polarhav» i isen. Foto fra Sigmund Bøe.

Vær- og isforhold.

Værforholdene kan karakteriseres som gode i august og den første uke av september, da det var vekslende vind og skydekke, stort sett god sikt unntatt i frostrøyk, men kaldt med middagstemperatur omkring -12°C. Allerede 6. september begynte det imidlertid å blåse fra NW, og senere var vindretninger mellom nord og vest de fremherskende. Fra 20. september av, øket vinden til vekslende kulings styrke, spaknende igjen først i de siste dager av oktober.

Tiden fra midten av september og utover var ellers karakterisert av stort sett overskyet eller skyet vær og moderat til dårlig sikt på grunn av nedbør og tåke.

Bortsett fra to kortvarige kuldeperioder omkring 16. og 30. september var temperaturen høy i denne perioden, med middagstemperatur omkring eller over 0°C

Da «Polarhav» ankom isen i posisjon 58°50'S 53°11'W gikk iskanten i retning WSW – ONO med et belte av sørpeis og småflak ytterst. Inntil midten av september syntes drivisen å ha en for årstiden «normal» utbredelse, og innover i baksen var det til dels store åpne vokker, men isen ble tettere jo lenger inn fra kanten en kom.

Det var påfallende meget av store grove flak, polarbakse, i drivisen, og lengst inne var det også meget store sammenfrosne florer. Ellers

var det karakteristisk at en stor del av isen nordøst av Sydshetlandsøyene syntes å være oppbrukt ganske nylig, og at det hadde vært liten bevegelse i isen.

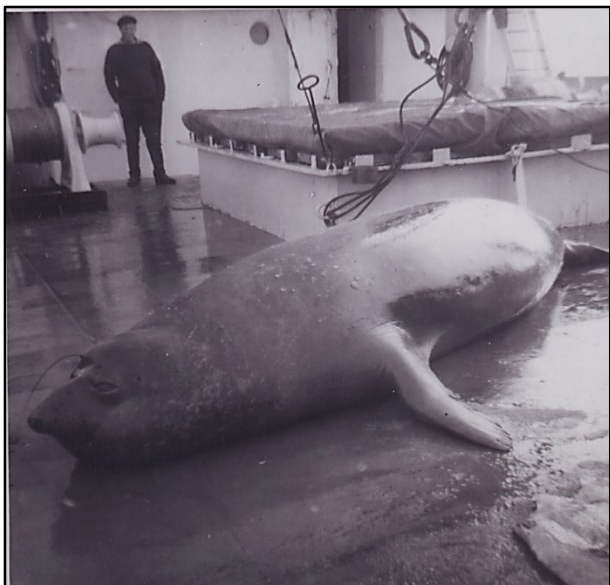
Etter at det satte inn med nordvestlige vinder i midten av september, ble iskaneten etter hvert presset mot syd og sydøst, og flyttet seg hurtig. Samtidig ble baksen stadig mer sammenpresset og vanskelig å trenge inn i.

Under driften 11. – 22. oktober lå således «Polarhav» hele tiden fast noen få mil innenfor iskanten, og den tettepakke isen som besto av flak av vekslende størrelse, ble stadig oppmalt.

Isfjell ble ofte observert, og ett av dem hadde en lengde på mer enn 20 mil.

Selforekomster og fangst.

I den første perioden frem til 9. oktober, med økende istetthet innover fra kanten, ble de fleste dyr sett og fanget i is av mildere tetthet: Det var påfallende lite sel i helt åpen is, og bare få dyr ble observert når iskonsentrasjonen var større enn ca. 8/10. I den vestlige del av det undersøkte området, mot Drakestredet, var det også få dyr å se 17. september, men ellers syntes selen å være jevnt fordelt i pakkisen.



Elefant-sel på dekket til «Polarhav». Foto frå Sigmund Bøe.

Selen ble som regel funnet enkeltvis på flakene, men det forekom også at fra to til fem dyr ble fanget på samme flak. Det var spesielt de unge umodne dyr som viste denne tendens til å legge seg opp sammen.

Ellers var det karakteristisk at selen la seg til godt inne på flakene, gjerne 4-5 meter fra kanten, og at de flyktet innover isflakene når de ble skremt.

Dyrene syntes å foretrekke flak med skrugarder og knulter, og ble gjerne funnet blant forhøyninger på flakene.

De aller fleste lå stille til skuta var helt nær, eller til de ble skutt.

I denne perioden ble det foretatt 7 rekognoseringsflyvninger med helikopter, med opptelling av alle sel som ble observert på isen. Om en antar at alle dyr som lå innenfor 1,5 mil på begge sider av kurslinjen ble tellet med, kan en på grunnlag av utflyet distanse regne ut tettheten av sel på isen.

For disse flyvningene varierte tettheten fra 0,10 til 0,31, i gjennomsnitt 0,23 sel pr. kvadratmil.

I tiden etter 10. oktober, da iskanten ble tett for alvor og baksen sterkt sammenpresset, var selen og finne i et ca. 5 mil bredt belte like innenfor iskanten.

Under rekognoseringsflyvninger ble det bare funnet meget få dyr lenger inne i isen.

I denne perioden ble det gjennomført fem flyvninger med telling av alle observerende dyr. De beregnede tettheter varierer fra 0,08 til 0,85, i gjennomsnitt 0,49 sel pr. kvadratmil. Den laveste tetthet ble observert 30. oktober i isen syd for den bukten som er angitt med isgrensen for 31. oktober. Akkurat her var isen åpen innenfor kanten.

I den følgende oppstilling er gitt en oversikt over «Polarhav»s samlede fangst i løpet av toktet:

Crabeater-sel	1 år og eldre	724 dyr
Crabeater-sel	ufødte	242 dyr
Crabeater-sel	årets unger	3 dyr
Leopard-sel	1 år og eldre	107 dyr
Leopard-sel	ufødte	23 dyr
Ross-sel	1 år og eldre	15 dyr
Ross-sel	ufødte	7 dyr
Elefant-sel		4 dyr
Weddel-sel		1 dyr
Sydlig pels-sel		1 dyr
Til sammen		1.127 dyr



Foster av leopardsel på dekket til «Polarhav». Foto frå Sigmund Bøe.

En antar at fangsten utgjør et representativt utvalg av de selarter som finnes i drivisen i området.

Når en tar med 6 skutte dyr som gikk tapt og 3 dyr som kunne vært fanget, men ble forbigått, tør en derfor på grunnlag av fangsten av ett år gamle eller eldre dyr oppgi følgende tall for selartenes relative tallrikhet i drivisen.

(Til sammenligning er fordelingstall fra en forholdsvis ny amerikansk undersøkelse, ført opp i parenteser):

Crabeater-sel	84,7% (97,0%)
Leopard-sel	12,8% (2,2%)
Ross-sel	1,7% (0,8%)
Andre arter	0,8%

Ekspedisjonen hadde stadig kontakt med drektige Crabeater-sel hunner like til skuta ble liggende fast 11. oktober, de to siste ble fanget 10. oktober.

Senere ble ingen slike hunner sett eller fanget. En Crabeater hun med nyfødt unge ble tatt så tidlig som 2. oktober, og to hunner med unger ble fanget 29. oktober.

På grunnlag av størrelse, spekktykkelse og pelsens tilstand, antar en at den ene av disse ungene sannsynligvis bare var 3-4 døgn, den andre muligens tre uker gammel.

Fra 1. oktober av ble det fanget noen kjønnsmodne Crabeater hunner som lå på isflak sammen med kjønnsmodne hanner, og rikelig sedproduksjon ble for første gang konstatert i bitestiklene fra Crabeater hanner fanget 6. oktober.

På dette grunnlag tør en slutte at Crabeater-selen kaster omkring midten av oktober måned i det undersøkte område. Videre er det sannsynlig at ungene patter moren i minimum tre, kanskje omkring fire uker, og at parringen foregår i løpet av patteperioden eller like etter.

Alle de tre hunnene med unger som vi fanget, ble for øvrig oppvartet av hver sin han, og det samme gjelder en hun med stor unge som ble sett fra helikopter 30. oktober.

Det er tydelig at Crabeater-selen i kastetiden opptrer i familier på samme måte som klappmyssen i Nordatlanteren.

I motsetning til denne og grønlandsselen viste imidlertid Crabeateren ingen tendenser til å samle seg i leire i forbindelse med kastingen.

På grunnlag av observasjoner fra denne ekspedisjonen kan en ikke utelukke at slike samlinger forekommer, men selv om det tidligere er vist at arten samler seg under



Leopardsel. Foto fra Sigmund Bøe

hårfellingen på ettersommeren, tør en anta at dyrene kaster spredt i drivisen.

I likhet med Crabeater-selen vil både Leopard-sel og Ross-sel fortrinnsvis kaste ute i drivisen. Ekspedisjonen fanget en del drektige hunner av begge arter, de siste henholdsvis 25. og 29. oktober.

Disse to arter kaster derfor sannsynligvis noe senere enn Crabeater-selen.

Biologiske undersøkelser.

Innsamlingen av materiale og data for de biologiske undersøkelser ble gjennomført etter de retningslinjer som nå følges i Havforskningsinstituttets selundersøkelser i Nordatlantiske farvann:

For alle ett år gamle eller eldre dyr som er undersøkt har en notert fangstdato, art, kjønn, lengde i rett linje fra nesespiss til halespiss når dyret ligger på ryggen på plant underlag, spekktykkelse i brystregionen, mageinnhold og eventuell tilstedeværelse av parasitter i magesekken.

Dessuten er underkjever tatt vare på for senere aldersbestemmelse. Det er også samlet noen prøver for identifisering av mageinnhold og parasitter.

For alle hunner har en i tillegg notert hvorvidt de hadde foster (ev. med lengdemål og kjønn for fosteret) og melk, samt tatt vare på eggstokkene for senere undersøkelse. For alle hanner har en målt lengde og diameter på høyre testikkel og



Leopardsel i bommen på «Polarhav». Foto frå Sigmund Bøe

undersøkt sedproduksjonen ved snitt i den distale del av bitestikkelen.

Dessuten har en samlet prøver av testikkel og bitestikkel og tatt vare på penisknokkel for senere undersøkelser.

En har derved fått data og materiale til belysning av ernæringsforhold, alder og vekst, kjønnsmodning, forplantnings-syklus og parasittinfeksjon av følgende ett år gamle og eldre dyr.

Crabeater-sel	hanner	87
Crabeater-sel	hunner	132
Leopard-sel	hanner	33
Leopard-sel	hunner	51
Ross-sel	hanner	7
Ross-sel	hunner	8
Elefant-sel	hanner	4
Pels-sel	hanner	1
Til sammen		323 dyr

Følgende fostre og unger er kjønnsbestemt og lengdemålt:

Crabeater-sel	174 + 3
Leopard-sel	18
Ross-sel	7
Til sammen	199 fostre og 3 unger

I tillegg til dette har en bestemt kjønn og modenhetsgrad for en del Crabeater-sel, for undersøkelse av kjønnsfordeling og fruktbarhet hos denne arten.

Det innsamlede materiale vil bli bearbeidet ved fiskeridirektoratets Havforskningsinstitutt, men en kan allerede nå fremlegge en del foreløpige resultat av undersøkelsene:

Crabeater-sel

Denne arten lever hovudsaklig av krill («dyskreps», Euphausiacea), men tar også noe blekksprut og fisk. Det er tydelig forskjell i størrelse mellom hanner og hunner, idet gjennomsnittslengden av de målte kjønnsmodne hanner er ca. 228 cm mens det tilsvarende gjennomsnitt av hunnene er ca. 240 cm. Den lengste målte han var 248 cm lang og den største hun målte 262 cm.

De voksne Crabeaterene hadde et meget tykt spekklag. Den gjennomsnittlige spekktykkelsen for alle målte dyr er foreløpig beregnet til ca. 57 mm, og det tykkeste spekklaget som ble målt var 92 mm.

Spekktykkelsen hos voksne dyr avtok noe i løpet av oktober måned, mens den hos de umodne dyr synes å ha øket svakt fra begynnelsen av september til slutten av oktober. Av til sammen 827 kjønnsbestemte dyr, inkludert 176 fostre, var bare 45,1 % hanner, og overskuddet av hunner var størst blant de kjønnsmodne dyr.

Opptelling av 258 kjønnsmodne hunner med og uten foster som ble fanget før den 11. oktober gir en forplantingsrate på 0,87, dvs. at sannsynligvis er ca. 87 % av de kjønnsmodne hunner drektige hvert år.

Kastetiden er omtalt tidligere, og fostermålingene viser at gjennomsnittslengden ved fødselen må være ca. 135 cm, mot tidligere antatt 115 cm.



Stort eksemplar av elefantsel utstilt på Hvalfangstmuseet i Sandefjord. Foto: Beathe Holstad.

Ungene er altså meget store når de blir født, og det er nærliggende å sammenligne med klappmyssungen – Blueback – som i gjennomsnitt måler 100 cm ved fødselen. Fosterets ullpels er forholdsvis glatthåret på et tidlig stadium men hårene krøller seg etter hvert som fødselen nærmer seg.

Fargen som er blågrønn på ryggen og lys på sidene og buken, falmer meget fort til grått over det hele etter fødselen.

Allerede hos nyfødte synes pelsen og består av en sammenfiltret masse av sterkt krøllete ullhår. En antar at disse hårene begynner å løsne allerede etter en ukes tid, og hos den største ungen som ble fanget og som sannsynligvis var ca. 3 uker gammel, var ullhårene løse og hårene i den nye pelsen 7 mm lange. I følge litteraturen er hårfellingen ferdig ved slutten av november måned.

Endelig kan nevnes at Crabeateren bare i meget liten grad var infisert av parasitter, men den synes å være sterkt etterstrebet av spekkhogger, idet de fleste dyr som ble fanget hadde sår eller arr som må skyldes angrep fra denne tannhvalen.

En håper å kunne bestemme skadefrekvensen ved opptelling når skinnene skal vrakes.

Leopard-sel (*Hydrurga leptonyx*)



Leopardsel fra utstillingane til Hvalfangstmuseet i Sandefjord. Foto: Beathe Holstad

Krill har tydeligvis stor betydning som næringsemne også for Leopard-selen som lever i drivisen, og opptil 12 liter krill er funnet i Leopard-selmager.

Ellers spiser den en del fisk, blekksprut og pingviner, og i ett tilfelle har en funnet rester etter ung Crabeater-sel i en Leopard-selmage. Denne arten blir betydelig større enn crabeater-selen.

Gjennomsnittslengden av de målte kjønnsmodne hanner er ca. 290 cm, av hunnene 305. Den største hannen målte 304 cm og den største hunnen 337 cm.

Ungene – fostrene – er også store.

Dersom kastingen foregår i første halvdel av november, antar en at gjennomsnittslengden ved fødselen er ca. 145 cm!

Fosterets ullpels ligner Crabeater-fosterets, men ryggfargen er noe mørkere blågrønn, og er skarpere adskilt fra den lyse buk-fargen.

De fleste undersøkte dyr var sterkt infisert av mageparasitter, men bare noen få dyr hadde ytre skader.

Ross-sel (*Ommatophoca rossi*).

Blekksprut og fisk er funnet i Ross-selmager, som også er sterkt infisert av parasitter. Materialet er for lite til å angi gjennomsnittslengder, men den største hunn en har målt var 255 cm. Den største han var 224 cm. Fostermålingene antyder en fødselslengde

på 105 cm, og fosterets ullpels er meget lik Leopard-fosterets pels. De voksne dyr hadde få ytre skader.

Sluttbemerkninger.

«Polarhav» var godt utrustet og syntes å være vel egnet for denne ekspedisjonen, selv om det kunne være ønskelig å ha en noe sterkere hovedmaskin for lettere manøvrering i tett is. Is- og værforholdene var for øvrig omtrent også som man kan vente å møte dem på fangstfelt i Nordishavet.

Av de dyr som ble fanget, er både Leopard-sel og Ross-sel foreslått fredet, og Norge er med på dette forslaget. Ekspedisjonen har bekreftet at Crabeater-selen er tallrik, men observasjonene tyder på at arten ikke samler seg under kastingen. Selfangstnæringen, og spesielt de to firmaer som sendte ut ekspedisjonen, er selv de nærmeste til å vurdere hvorvidt disse resultater gir grunnlag for fortsatt forsøksfangst så langt bort som i Sørishavet.

En tør imidlertid peke på to faktorer som kan ha en viss betydning for vurderingen:

1) Arten forekommer over store områder, slik at det vil bli liten konkurranse mellom forskjellige fangstskuter, og hver enkelt skute vil få tid til å plukke fangst.

2) Crabeater-selen har et tykt spekklag, og verdien av spekket kan tenkes å oppveie verdiforringelsen av skinnene på grunn av skader.

Det kan uten videre slås fast at de innsamlede biologiske materialene har stor betydning for vår viten om alle de tre undersøkte selarters biologi.

Likevel vet en enda ikke «nok». Spesielt ville det være viktig å studere så vel Crabeater-sel som Leopard-sel og Ross-sel under og etter kastingen.

Til slutt vil undertegnede gjerne få rette en stor takk til firmaene G. C. Rieber & Co. AS og Martin Karlsen A/S, for at det ble stillet til disposisjon plass om bord i «Polarhav», og for at forholdene ellers ble lagt vel til rette for biologiske undersøkelser i forbindelse med forsøksfangsten.

Videre takkes Fiskerinæringens Forsøksfond som bevilget penger til de biologiske

undersøkelser, og endelig rettes en hjertelig takk til kaptein Sigmund Bøe og skutas mannskap for all hjelp med arbeidet på feltet og for en hyggelig tid om bord i «Polarhav».

Fiskeridirektoratets Havforskningsinstitutt
Bergen den 2. november 1964
Torger Øritsland

Trolig ny sel-ekspedisjon til Antarktis neste år

Utklipp fra Aftenposten, Ishavsmuseets arkiv.

Muligens to skuter av gårde

Firmaene Martin Karlsen AS på Brandal og Rieber & Co AS i Bergen har planer om å sende en ekspedisjon til Antarktis-farvannene i løpet av neste år for å fange Crabeater-sel i drivisen.

-Vi har en tid tatt sikte på å komme av gårde, helst med to fartøyer i 1967, men det er usikkert om dette kan skje alt da, sier direktør Christian Rieber til Aftenposten.

De to samarbeidende fangstselskaper sendte høsten 1964 en forsøks ekspedisjon til Antarktis med M/S «Polarhav», som eies av AS Polarbjørn. Denne prøveturen falt heldig ut. De var meget fornøyd med produktene av de selene som da ble fanget. Hudene ble brukt til pels, til sko og souvenirer, og vi tror bestemt at Antarktis kan bli et felt for norske selfangere på lengre sikt, uttaler direktør Rieber.

Den fangst «Polarhav» drev i 1964 og den fangst som den planlagte nye ekspedisjonen vil foreta, berøres ikke av Antarktis-traktatens bestemmelser, fordi det i disse tilfeller dreier seg om sel som holder til i åpent hav.

Vi anser den fangst vi har forsøkt oss på og som vi har til hensikt å utvikle videre, som fullt tillatelig, og vil ved siden av virksomheten på ren kommersiell basis også prøve å bidra til fortsatte vitenskapelige undersøkelser av den antarktiske selbestanden, sier direktøren.

STETTE

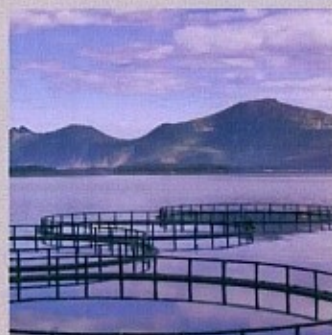
INNOVATIONS IN FISH PROCESSING



FISKEFARTØY



PROSESSINDUSTRI



OPPDRETT

EN MEDSPILLER SIDEN 1929

Peter Stette AS er en bedrift med historie tilbake til 1929. Våre lokaler er i Skodje kommune, 30 km fra fiskerihovedstaden Ålesund. Siden 1970-tallet har vi vært en leverandør til fiskeindustrien i Norge, og de siste årene på et globalt marked.

PETER STETTE AS

Stette Industriområde | 6260 Skodje | Norge

T: +47 70 24 47 10 | E: office@stette.no

 www.stette.no

Design: www.osberget.no

POLARSTAR – renoveringa i god framdrift

Kjære Polarstarvener,

Da er oss komne til august, og oss kan sende ein ny rapport til alle Isflakets lesarar og til alle våre polarvener.

Det har vore ei aktiv periode no i sommar i arbeidet med å renovere skuta.

Vi har godt og inspirerende samarbeid med Riksantikvaren i arbeidet, og det er snart klart for ny inspeksjon og forhåpentlegvis godkjenning av det arbeidet som har vore gjort siste månadar.



Nyrenovert ankervinsj koma på plass igjen.

Arbeidet pågår ikkje heile tida uavbrutt, men vert teke «inn imellom» andre oppdrag ved verftet.

Som dokke veit har vi i denne første fasa av renoveringa konsentrert oss om maskinromet. Ein god del utfordringar og overraskingar har oss nok fått, men ikkje verre enn at oss har makta løyse dei.

Og det er med glede oss no kan rapportere at maskinromet har gjennomgått full overhaling, og framstår som «strøken»!

Den godaste Johan Gjerde og andre tidligare maskinfoke ville nok ha gleda seg stort over resultatet.

Hjelpemotorar, elektrisk, panel, utstyr osv er reparert og overhaldt, samtlege rør i maskinromsdelen er reparert, trykktesta og på plass igjen (liggjande nøyaktig som før, Riksantikvaren er streng og konsekvent), og heile maskinromet framstår no nymala, lyst og flott.



Hovudvinsj renovert.

Det gamle utstyret framstår no i originalfarger og det ser rett og slett flott ut. Tanker er reingjorrede og re-coata og er i topp stand. Maskinromet vert no lukka og avstengd i så stor grad som mulig, men skal sjølv sagt ettersjåast og «tørnast» med jamne mellomrom.

Utvendig har det også foregått spennande ting! Som dokke veit fra forige rapport vart hovudmasta nedteken for full reparasjon, den var ikkje i god stand, og tynna såg ut som ei «helsetrøye» med fleire rusthol, knuste vindu og rusta og fæl innvendig.

Masta og tynna er no fullstendig renovert, og sandblåst og mala og i svært god stand.

Tynna har igjen fått sin raude topp, nye vindu, alt utstyr reparert og fungerer. Nyreparerte leiderar kvitmala og fine.

Vidare er dei to gamle vinsjene, den på hovuddekk framme med hovudmasta, samt ankervinsja framme på bakkdekk fullrenoverte. Nytt eikefundament av edlaste sort er montert under ankervinsja, og vinsjene fungerer og det er ei fryd å sjå dei i sving!

Mykje stålarbeid er gjort på bakkdekk, langs rekkene på hovuddekk og skottet på bakkvegg er nyrenovert og fri for gamle rusthol og skader.

Meir av arbeidet kunne oss godt ha detaljforklart her, men oss kan ta dette seinare. Men dokke skal vite at alt vert reparert og gjenskapt nøyktig og under streng kontroll.

Prosjektleiaren Marek er full av entusiasme og styrer prosjektet med hard hand!

Vi går no inn i ei litt stillare periode, men det kjem til å foregå reparasjonsarbeid gjennom hausten. Samt ein del rivingsarbeid, det spørst kor langt oss vil kome utover haust og tidleg vinter.

Oss vil gjerne takke alle dei som kontakter oss og som viser slik interesse for denne felles kulturarven vår.

Det gjev inspirasjon til arbeidet!

Og det er veldig stor interesse for skuta i Polen også. Dei store avisene har vore ombord og laga reportasje, lokal TV og Riks TV i Polen har hatt innslag og reportasje om «Polarne Legendy», den norske polare legende!

Det er ikkje kvart år dei har slikt celebret besøk i Szczecin! Så det gjeld å ri på den gode samarbeidsvilja, interessa og hjelpsomheita som oss føler og finn nede i Polen.

Og igjen ber oss om kontakt med dykk som har informasjon og viktige opplysningar.

Vi ynskjer alle våre Polarstarvener og bygdafolk ein fin og god haust !

Mvh Johan og Willy





Kampanjetilbud på monterte garn - klar til bruk!

Fra våre monteringsverksteder i Norge og utlandet leverer vi ferdigmonterte garn på nytt eller brukt tau. Sammenslått og gredd i sekk, klar til bruk. Tidlig ordre-tilbud på sei og torskegarn til neste sesong. Breiflabbgarn for levering i mai.

Markedets beste pris, ta kontakt for tilbud!



Priser fra
kr 1170,- + mva
Vi leverer plastkar fra 50-1000 liter



Priser fra kr 264,- + mva
Tilbud på krabbe og hummertelner



FRØYSTAD FISKEVEGN

N-6095 Bolandet // Tlf.: +47 70 300 690
post@froystadas.com // www.froystadas.com

Steinprøve tatt frå grunnfjell under polisen i Antarktis

Vinteren 1958 - 1959
var M/S «Polarbjørn»
(«Polarbjørn» nr 3) i
samband med det internasjonale geofysiske året,
chartra av Norsk Polarinstitut for ein
ekspedisjonstur til Antarktis.

Leonhard Sulebust som var maskinsjef om bord
i M/S «Polarbjørn», fikk då ein steinprøve tatt
av grunnfjellet under polisen. Denne prøva tok
han vare på som eit minne om turane som han
var med «Polarbjørn» til Antarktis. Steinen har
seinare blitt overteken av sonen, Jarle Sulebust,
som igjen har gitt den i gåve til Ishavsmuseet
Aarvak på Brandal.



Steinprøva frå Antarktis

Under Polaråret i 1957-58 som inngjekk i det
Internasjonale Geofysiske år deltok Noreg med
ein treårig vitenskapelig ekspedisjon til Antarktis.
Noreg hadde i 1939 annektert ein del av det
antarktiske kontinent, Dronning Maud Land, og
for at dette kravet fortsatt skulle vere gyldig, var
det i 1956 på tide å vise sin interesse på
kontinentet.

Selfangstskutene «Polarbjørn» (nr 2, treskuta frå
1950) og «Polarsirkel» frakta ekspedisjons-
deltakarar, 42 grønlandshundar og anna utstyr
ned til Antarktis, hausten 1956.

Eigentleg skulle ekspedisjonen vare i to år, men
vart utvida til tre år. Det var ein ekspedisjon
organisert av Norsk Polarinstitut, som vart



planlagd og leia av Polarinstitutets direktør
Harald Ulrik Sverdrup i den første fasa.
Basen til overvintringsekspedisjonen vart
plassert på Märtha Kyst i Dronning Maud Land
og fekk namnet Norway Station. I slutten av
januar returnerte selfangstskutene til Noreg.

Før turen sørover i 1958 hadde «Polarbjørn»
som frakta ekspedisjonen sørover i 1956, forlist
i Grønlandsisen.

Til ekspedisjonen i Sommarsesongen (den
sørlege sommar) 1958/59 var det då stålskuta
«Polarbjørn», eks «Jopeter», som var hyra inn til
oppdraget. På denne ekspedisjonen hadde
«Polarbjørn» med seg to fly i kasser på dekk, og
eit flyteam på 12 personar frå Luftforsvaret
(inkludert tre frå Polarinstitutet) som skulle
foreta flyfotografering i Dronning Maud Land.
Skråbilda skulle brukast i kartlegging av
området 70°S til 74°S og frå 0-meridianen og så
langt som mulig mot 15°Ø. Det vart oppretta
ein base – Pinguin Station – ikkje langt frå
Norway Stations bistasjon. I løpet av ein månad
vart store område kartlagt med dei to Otter-flya,
og dei tok bilde så langt aust som forbi 30
graden.

Det vart samla inn mykje forskingsdata i løpet
av ekspedisjonen. I tillegg fekk ekspedisjonen
stor politisk betydning, og var med å sikre Noreg
ein viktig posisjon i framforhandlinga av
Antarktistraktaten som vart signert i desember
1959.



*«Polarbjørn» i Antarktis 1959. Foto frå Magnar
Aklestad.*



LOKAL LEVERANDØR AV:

Ballbinger / miniballbinger.

Kunstgras til baner, hager og terrasser.

Skatepark



Plukkefangst: **Snørekord i Ny-Ålesund**

Uvanlig mye snø i vinter i Ny-Ålesund på Svalbard har gitt ny snørekord i forskerlandsbyen. Først i den siste tida har tundraen smeltet frem.

Nylig fikk de ansatte ved Norsk Polarinstitutt stasjon i Ny-Ålesund, Sverdrupstasjonen, bekreftet at i mars måned var det snørekord i forskerlandsbyen. Da ble den hittil største snødybde registrert på Spitsbergen med 131 cm siden registreringen startet i 1979 i Ny-Ålesund. Den største snødybden som har vært registrert tidligere på Spitsbergen er 110 cm ved målestasjonen Isfjord Radio i mai 1964.

(npolar.no 14. juli 2014)

Store mengder is skaper trøbbel i Nordøstpassasjen

Etter flere år med solid vekst i skipstrafikken, blir årets sesong kraftig hemmet av sen ismelting.

Det er nemlig betydelig mer is langs den værharde ruten er enn tidligere år.

– Vi har sett en geografisk omfordeling av isen. Mens det i år har vært rekordlite i områdene vest for Svalbard, er det mer is på nordsiden av Svalbard og langs Russlands nordkyst enn det har vært på mange, mange år, sier Arild Sundfjord, seniorforsker ved Norsk Polarinstitutt.

Forholdene har gjort at seilingssesongen i Nordøstpassasjen, som de siste årene har startet tidlig i juli, er blitt kraftig forsinket.

Den første kommersielle gjennomseilingen i nyere tid skjedde i 2010, og i fjor brukte 71 skip denne sjøruten.

– Dette viser at ruten er mindre forutsigbar enn mange har trodd. Forholdene har bedret seg i en årrekke, og så slår isen plutselig tilbake. Det er bemerkelsesverdig hvor mye forholdene kan endre seg fra år til år, sier Hagen.

(Aftenposten 25. august 2014)

PRIMOS i Svalbardkartet

Av Elin Vinje Jenssen – 20. august 2014

Prioriterte miljøområder på Svalbard – PRIMOS – er et beredskapsverktøy som baserer seg på kartfestet informasjon om miljøressurser på Svalbard. Nå finnes PRIMOS også på Svalbardkartet.

PRIMOS inneholder informasjon om bl.a. sjøfugl, marine pattedyr, kulturminner og marine bunnsamfunn, og rangerer disse i forhold til hverandre på bakgrunn av sårbarhet overfor akutt forurensning.

Det er Kystverket og Norsk Polarinstitutt som har utviklet PRIMOS sammen med Sysselmannen og Miljødirektoratet. Databasen oppdateres jevnlig og Kystverket og lokale aksjonsmyndigheter har løpende tilgang til umiddelbar beslutningsstøtte når skadebegrensende tiltak skal settes inn ved en forurensningssituasjon.

PRIMOS er i første rekke et relevant verktøy i kystnære farvann rundt Svalbard.

(npolar.no)

Talte rekordmange svalbardrein

Svalbardrein finnes kun på Svalbard og forvaltning av denne arten er derfor et særnorsk ansvar. Den overvåkes og telles fordi den er en nøkkelart som påvirker økosystemet på tundraen gjennom effekter på flere trofiske nivå, er følsom for klimaendringer og fordi det drives jakt på den i enkelte områder sentralt på Spitsbergen.

Bestandsstørrelsene av svalbardrein overvåkes i dag i Adventdalen, Reindalen og på Brøggerhalvøya.

Forskerne talte i underkant av 1500 dyr i telleområdet i Adventdalen. Det var en økning på 250-260 dyr fra tellingen som ble foretatt i 2013.

(npolar.no)



Stadig fleire turistar finn vegen til Ishavsmuseet. Sommaren 2014 har besøket av enkelt turistar vore jamnt og bra i ferietida. Tidligare år har vi erfart at det helst skal litt regn til for at besøkstala skal stige. Når sesongen no er på hell, etter ein svært tørr og varm sommar, ser vi at vi har klart å halde dei gode besøkstala frå dei to siste åra. Totalt besøkstal er litt minkande, og det er dei lokale gruppene som då står for den vesle nedgangen.

Attendemeldingane frå dei besøkande har særskilt i år vore overveldande. Dei grepa som Ishavsmuseet har gjennomført dei siste par åra har vorte veldig godt mottekne av publikum. Vi har brukt mykje ressursar på fornying i utstillingane, og formidlinga av historia har kome meir fram. Også til vinteren har vi planar om fornying på fleire av dei permanente utstillingane. Meir om dette seinare.

I sommar har også Ishavsmuseet fått gjennomført kjøp av administrasjonsbygget til ishavsreiarlaget Martin Karlsen AS. Museet har i ein periode leigt bygget som ligg like ved museet. Vi er svært glade for at Else og Martin Karlsen gav oss denne moglegheita til å få kjøpe bygget. Ikkje berre er dette eit historisk bygg fullt av ishavshistorie i veggane, men det gjev også museet sårt tiltrengt plass for kontor, arkiv og magasin. Museet ynskjer å ta vare på mest mogleg av det originale kontorlandskapet også i framtida.

Frå før av har Else donert heile arkivet etter reiarlaget til museet. Dette er vi no så smått i gang med å digitalisere.

Noko av dette, og andre delar av arkivet, vil etter kvart verte tilgjengeleg i Ishavsmuseets dokumentasjonssenter. Ein del av dette arbeidet er finansiert med midlar frå Fiskeri og kystdepartementet

Stadig vert samlingane til Ishavsmuseet utvida. Nye gjenstandar, dokument, foto og arkivmaterieill kjem inn. Dette er vi sjølvsagt svært takksame for. Vi ynskjer stadig og kome i kontakt med folk som sit på historiske bilde og film.



Tidlegare i år gjesta Grethe Giæver Ishavsmuseet. Med seg i bagasjen hadde ho tre dagbøker etter faren, John Giæver, som ho overrekte til Ishavsmuseet. Dagbøkene er frå 1930-31 og omhandlar blant anna bygginga av fangststasjonen Hoelsbu. På bilde står Grethe i lag med Jens Peder Brandal framfor kopien av Hoelsbu på Ishavsmuseet. Dagbøkene er ei gåve frå Grethe og John Giæver (jr.)



Polarformidling i Ålesunds gater. Desse dyra var svært så populære då dei fekk vere med Ishavsmuseet på stand midt i Ålesund sentrum under årets båtfestival. Ein fin arena for polarformidling, og mykje folk besøkte standen vår for ein god ishavsprat.

Aktiv haust på Ishavsmuseet.

Ishavsmuseet har lagt opp til ein aktiv haust med mykje polarformidling, polarkveldar, aktivitetsdagar og andre sosiale samenkomstar.

Under siste kategori innviterte Ishavsmuseets Venner til grillkveld på museet 23. august. Ein fin tradisjon som mange veit å sette pris på. Det er viktig og kome i lag og dele røvarhistorie av ulik karakter ein gong i blant.

Fredag 5. september opna utstillinga «Grønland for 100 år sidan» i Aarvakhuset. Denne utstillinga vert ståande på Ishavsmuseet til 20. oktober. Det er Uummannaq Polar Institute, Grønland, som står bak denne utstillinga som har vandra både i inn og utland ei periode. Blant anna har den denne sommaren stått på Frammuseet i Oslo. Utstillinga omfattar 41 plansjar med håndkolererte foto frå Grønland i perioda 1909 – 1912.

Det øvrige programmet denne hausten ser slik ut:

Søndag 7. september kl. 12-17

Familiesøndag. Aktivitetar for borna i Aarvakhuset. Ragnar Thorseth er på plass med færingen «Brattholm Havila» og fortel om planane om roturen til Shetland i 2015. Film om alle Thorseth sine ekspedisjonar i undervisningssalen. Sal av middag.

Fredag 12. september kl. 19.00

Polarkveld. Foredrag av Gunnar Myklebust – «Ishavet. Pelsdyrfangst og vågemot». Boklansering. Middag etter foredraget.

Fredag 26. september kl. 19.00

Polarkveld. Foredrag og film ved Bjørn Fredriksen, leiar i Ishavsforeningen Jan Mayen. Unike filmar frå Jan Mayen. Middag etter foredraget.

Søndag 28. september kl. 12-17

Sesongavslutning. «Sjølvsagt er det sel»! Middag med selkjøt i mange spanande variantar. Film frå selfangst.

Fredag 10. oktober kl. 19.00

Polarkveld. Foredrag ved Jan Ove Ekeberg. «Et liv i isen», om polarkokken Adolf Henrik Lindstrøm. Polarinteresserte Ekeberg har

forfatta mange bøker, men er kanskje mest kjent som nyheitsanker på TV2. Middag etter foredraget.

Søndag 19. oktober frå kl. 13.00

Søndagsmiddag og konsert med «Sans».

Fredag 7. november kl. 19.00

Lutafisk-kveld. Ishavsmuseets Venner byr inn til etargilde med Lutafisk og alt godt av tilbehør. Harald Knutsen kåserer om lutafisken.

Julemesse laurdag 15. og Søndag 16. november

Den årvisse og populære julemessa ved Ishavsmuseet er godt i rute.

Dette er ei mat, kunst- og handverksmesse der ein legg vekt på det gode handarbeidet.

Julemessa på Ishavsmuseet vert i år arrangert for femte gong. I 2013 var nær 2000 menneskje innom.

Museet har sal av middag, kaffi og kaker i messa si opningstid.

Blant dei mange spanande utstillarane og sals standane på årets julemesse finn vi Myklebust Hvalprodukter AS.

Det ble startet opp i 1912 av Kristoffer Myklebust, som Fiskebåtredereiet Kato. Kristoffer var bestefar til dagens eiere.

De første årene var han en såkalt «fiskarbonden», dvs. at han drev kombinert fiske og gårdsbruk. Slik var det frem til 1930, men fra da var fiskeri hovedgeskjeften. På den tiden hadde også sønnene Asbjørn og Oddmund tatt del i driften av båten M/B Odd.

Fangsten etter vågehval slik vi kjenner den i dag startet lags norskekysten på midten av 1920 tallet, og vokste fort utover i 1930 tallet fram til 1950.

M/B Odd ble bygd om i 1936 og skiftet samtidig navn til M/B Kato. I 1938 startet de opp med hvalfangst. De har siden da drevet fangst på vågehval, med unntak av krigsårene 1940-45. Da ble konsesjonslovene for fangst på storhval opphevet. Denne perioden det ble også drevet fangst på storhval som finnhval og seihval. Før 2.verdenskrig drev de hvalfangst langs norske

kysten, men etter krigen ble fangsten flyttet til områdene ved Bjørnøya og Svalbard. Der var de på hvalfangst hvert år frem til 1951, men da var den totale fangsten så stor at det bl.a ble problemer med å få omsatt kjøttet til en lønnsom pris. Derfor valgte de å starte med torskefiske og dette ble starten med å utvikle småtråling. Oddmund ble en pioner på det området.

I 1957 bygde de en ny «Kato» i stål, og denne tok dagens eiere – Karsten, Ole Mindor og Dag Narve over driften av i 1965. De dannet da Partsrederiet Kato ANS, som i 2011 endret navn til Fiskebåtredieriet Kato AS.

Distribusjon og salg av hvalkjøtt til forbruker startet i 1920 og vokste fort utover 30 tallet og hadde sin topp under 2. verdenskrig. Kontroll, hygiene og krav til kvalitet fram til forbruker var ikke prioritert rundt den tiden, men hvalkjøtt vart likevel vanlig i de fleste hjem fram til midten på 1970 tallet.

Grunnet manglende fokus på produksjon, pakking og oppbevaring av kjøtt etter fangst er det fortsatt mange i dag som forbinder hvalkjøtt med transmak. I dag er det strenge krav til kontroll, produksjon og pakking hvilket gjør at en sikrer god kvalitet på kjøttet. Ved å renskjære og holde kjøttet vakuumpakket hindrer en at kjøttets overflate oksiderer som videre gir kjøttet den uønskede transmaken.

Kato startet opp vågehvalfangsten igjen i 1967, og nå foregikk fangsten ved Vest-Grønland. På begynnelsen av 70-tallet begynte de å produsere kjøttet om bord i båten, og med dette kom også behovet for en båt som var mer egnet for produksjon om bord. En ny «Kato» ble kjøpt i 1973, og er den samme båten som brødrene driver i dag. Når de nå produserte kjøttet selv, valgte de å eksportere spekket og deler av kjøttet til Japan. Dette gav grunnlaget for stiftelsen av Myklebust Trading AS i 1978, som dag heter Myklebust Hvalprodukter AS.

Fangsten ved Grønland pågikk frem til i 1986, da det ble innført fangststopp. Norge reserverte seg mot dette vedtaket fordi det ikke var basert på råd fra vitenskaps-komiteen i WC, og valgte å innføre stopp i norsk hvalfangst fra 1987.

Denne stoppen varte frem til 1992. Da tillot norske myndigheter hvalfangst igjen, men Myklebust og Kato var avventende.

Brødrene valgte imidlertid å starte opp igjen med hvalfangsten i 1998, og har siden jobbet målbevisst for å bygge opp igjen omdømmet til næringen og hvalkjøttet.

Myklebust ligger i front i næringen, og har utviklet en egen kvalitetsstandard, «Kvalitetshval fra Norskehavet», med krav ut over bransjestandarden.

Kvalitetshval fra Norskehavet er fangstet ved Svalbard, Bjørnøya og Jan Mayen av fangstskuta Kato i perioden mai til august. Vågehvalfangsten er bærekraftig og bestanden er økende. I tillegg til Norge er Japan et eksportmarked for produkter til sushi og sashimi.

Myklebust Hvalprodukter AS er i dag størst på merkevare og sortiment til dagligvare og HoReCa. Selskapet jobber med markedsorientert produktutvikling, og leverer stykningsdeler som kjakestykke, tailmeat og indrefilet i tillegg til tradisjonelle biffvarianter – alt under merkevaren «Kvalitetshval fra Norskehavet».

(frå myklebusthvalprodukter.no)

Under julemessa på Ishavsmuseet 15. og 16. november kan du altså sikre deg kvalkjøt av ypparste klasse.

Hau-Johan

Hau-Johan fortalde at han og kameratane hans byrja på ishavet så tidleg.



«Vi va ofte så små og smalskuldra at dei kunne gøyme seg bak ein koffnagle når dei fekk ein skvett sjø over seg.

Tronge tider.

Av Helge Ødegård

Ein eldre volding fortel: Eg var fangstmann på gamle «Jopeter» i 1930. Skuta var litt «forsarva», den var gamal og vedlikehald var nok litt forsømt dei seinare åra.

Dekk over lugaren lak, så det var i få køyer ein låg tørt på overseglingane. Skuta hadde ei lita stimmaskin, men den maskina var heller lite i bruk. Det måtte sparast på kola, kol var etter forholda dyrt, så det var å bruke segla.

Vesteristuren var dårleg, skuta vart utrusta for Stretet og voldingen vart også med på den turen. Det økonomiske utbytte av dei to turane, Vesterisen og Stretet, var omtrent lik null for mannskapet.

Då dei hadde levert den vesle fangsten dei hadde frå Stretet og vaska skuta var dei på rederikontoret for å få pengar til heimreise.

Der var koma ei lov som «forplikta» rederiet å koste mannskapet heim.

Kontoristen las billettprisar i Norsk Rutebok. «Du som skal til Volda, ja det kostar 70 øre. Her er 70 øre, ver så god». Ja, det var berre å ta pengane til billetten og gå.

Men så dukka der opp eit problem. Der var ein frå Bodø, «Her er pengar til billett,» sa kontoristen. «Men det tek mange dagar å reise til Bodø», meinte fangstmannen, «kva med mat?»

Kontoristen tenkte seg litt om så kom løysinga, «Gå ombord og slå opp kavringtønna og ta kavring, snakk med stuerten og få deg få deg litt margarin». Så fangstmannen frå Bodø hadde kavring til nistemat frå Brandal til Bodø.

Eg vil inderleg håpe denne fangstmannen frå Bodø ikkje hadde kone og barn. Kome heim med ein sekk skitne kler og nokre få kavringar etter to fangstturar i isen!

Men rett skal vere rett, det var nok ikkje så lett å vere redar heller. Det kosta å ruste ut ei skute til tur, når skuta kom heim med lite eller ingen fangst var ikkje konkurransen langt unna.

Det var ei tid som unge i dag ikkje forstår. Vi som opplevde dei tronge tidene i 30 åra må verkeleg tenke, var det slik? Rundt Holmen i

Hjørungavåg låg der fullt av fiskebåtar som var konkurs, holmen vart kalla «konkursholmen». Mange konkursramma fiskebåtar vart liggande ved denne holmen i årevis.

Bedrifter var konkurs, fiskebåtane tente ikkje pengar, folk svalt. Den tid var det ei skam å kome på sosialen å be om hjelp, det heitte fattigkassa i den tid. Folk svalt hardt og lenge for dei tok vegen til «fattigkassa».

Det var heller ikkje lett å få hjelp frå denne kassa. Fattigkassa gav minst muleg. Den skamma det var å måtte gå til fattigforstandaren for å få litt mat til familien var ikkje lett å bere. Dei som måtte få hjelp frå fattigkassa miste også stemmeretten.

Der er nok dei som har det trongt også i dag, men--- Dei harde trettiåra var harde. Dei var harde for arbeidstakar og dei var harde for arbeidsgivar. Det måtte vere hardt for foreldre å sende ungane svoltne til sengs når kvelden kom. Ja, ei tid var og ei anna vart, nå lever dei fleste av oss i det vi kan kalle velstand. Samanlikna med levestandard frå 1930 åra lever vi som rikfolk i dag.

Plukkfangst: Frå Sunnmørsposten august 1941

«Buskø» til Grønland.

Ishavsskuta «Buskø» går frå Ålesund 19. august 1941 med overvintrarar og utstyr til dei «norske» fangstområda på Nordaust-Grønland. Like før skuta skal gå frå landet, dukkar det også opp ein telegrafist med ein radiostasjon og skal vere med. Det syner seg seinare at det er eit tysk tiltak for å få ein meldestasjon for verobservasjonar til Luftwaffe. På Grønlands-kysten vert «Buskø» teken av det amerikanske vaktskipet «Northland», og skuta med alle om bord tekne til Boston i USA.

Plukkfangst:

4.september 1932

FORHOLDET MELLOM NORDMENN OG DANSKER PÅ GRØNLAND DET ALLER BESTE

Med «Polarbjørn» fra Grønland forleden var også fangstmannen Hermann Andresen, der som bekjent i fjor blev utnevnt til politimester på Grønland. Hr. Andresen har tilsammen vært fire år på Grønland. Nu hadde han vært der to år i trekk.

– Er det ikke hårdt å ligge der borte hele vinteren, spør en av våre medarbeidere hr. Andresen i en samtale med ham i dag.

– Å nei, det er ikke så hårdt som man kanskje skulde tro. Det beror så meget på været. Siste vinter hadde vi forholdsvis mildt vær. Vi har drevet fangst fra Kap James i nord, Kuhnøya og Shannonøya i syd omtrent fra 73-35 n.br.. Fangsten har hovedsakelig bestått av blårev, kvitrev og en del isbjørn.

- Og dere har gjort god fangst?
- Fangsten kan også variere i de forskjellige år etter værforholdene. Det har gått bra siste år.
- Så De noe til danskene?
- Vi så meget til danskene, vi besøkte dem og de besøkte oss, og forholdet var det aller beste noen kan tenke sig. De kunde ikke vært bedre om vi bare hadde vært nordmenn. Striden og uenigheten eksisterer nok mest i pressen.
- Når skal De bortover igjenn?
- Det vet jeg ikke. Nu vil jeg se tiden an.
- Bare ett spørsmål: Hadde De meget å gjøre som politimester?
- Ne-hei. Det var rolige forhold

Ishavsmuseet rettar ei stor takk til våre samarbeidspartnarar i 2014



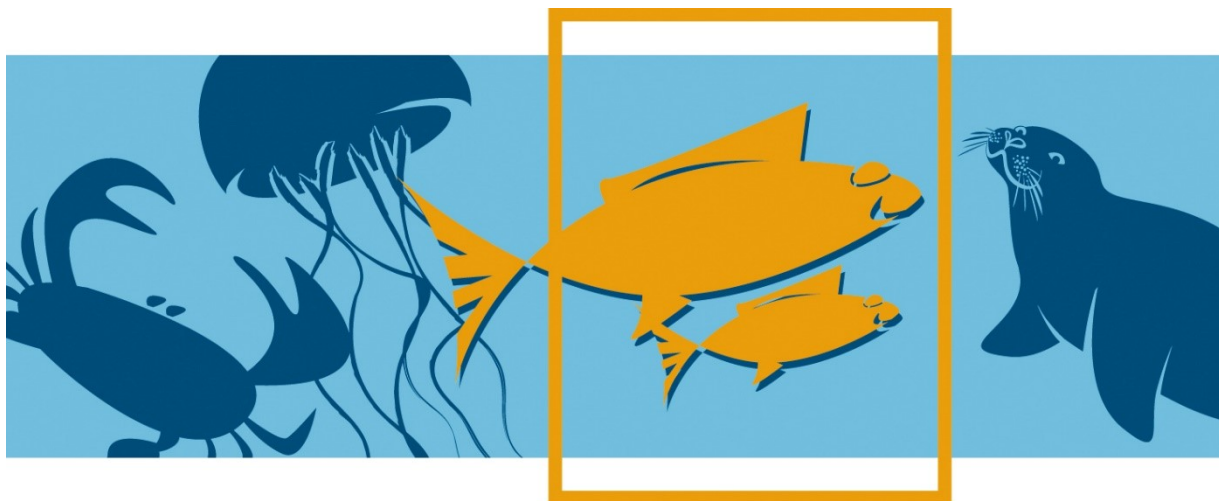
SPAREBANKEN MØRE



JETS®

www.jets.no





ATLANTERHAVSPARKEN

Ålesund Aquarium - Norway

Ren sunnhet for både hund og eier

Polarolje er produsert av førsteklasses råvarer fra ishavs-sel

Jevnlige inntak gir:

- blank, hårfast pels
- myke, smidige ledd
- godt næringsopptak og immunforsvar
- forebygging mot eksem og sårddannelser
- sterkere poter

Polarolje®
for hunder
naturens egen balsam
øker trivselen og gir

- blank, hårfast pels
- myke, smidige ledd
- bedre næringsopptak og immunforsvar
- forebygging mot eksem og sårddannelser
- bedre og sterkere poter

Innhold - dosering
Innhold: 5 dl ren selolje
Mettede fettsyrer: 15,2%
Enumettede fettsyrer: 58,28%
Flerumettede fettsyrer: 26,53%
EPA: 6,44%
DHA: 2,66%
Omega 3 fettsyrer: 24,10%
Omega 6 fettsyrer: 2,42%
Vitamin E: 0,029 mg/g
Vitamin A: 36 iu/g
Vitamin D: 4,7 iu/g
Dosering: Daglig 1 ts sammen med føret
Holdbarhet: 2 år

Naturens egen balsam
Forskere ved Haukeland universitetssykehus og Nasjonalt institutt for ernæring og sjømatforskning (NIFES) viser til oppsiktsvekkende resultat etter 5 års klinisk forskning.
Forbrukerkontakt:
Produsent, Polargodt AS,
6070 Tjørvåg, tlf 70 08 42 62
arnfinn@polargodt.no

Polarolje®
GOD FOR ØMME LEDD OG MUSKLER

Nettoinnhold: 5,0 dl.
Raffinert selolje, kosttilskudd.
Innholdsdeklarasjon 100 ml
Mettede fettsyrer: 15%
Enumettede fettsyrer: 58%
Flerumettede fettsyrer: 27%
EPA: 6%
DHA: 3%
Omega 3 fettsyrer: 24%
Omega 6 fettsyrer: 2%
Vitamin E: 0,029 mg/g
Vitamin A: 36 iu/g
Vitamin D: 4,7 iu/g
Oppbevaring: Mørkt og svalt, utilgjengelig for små barn.
Anbefalt dagdose, voksen: 1. uke: 2 ss. Deretter 1 ss. (15 ml).
Holdbarhet: Se egen merking.
Kosttilskudd bør ikke erstatte variert kost. Det bør ikke inntas mer enn anbefalt dagdose

7 090005 642360

Bli "på lag med" hunden din - se etter disse etikettene når du kjøper kosttilskudd til din firbente venn og deg selv! Polaroljen leveres i 5 dl. flaske.

Kjøp direkte hos produsent:

Polargodt AS

6070 Tjørvåg
Tlf: 70 08 42 62
Arnfinn mobil: 906 60 438
arnfinn@polargodt.no
firmapost@polargodt.no
www.polargodt.no



OMEGA-3 FRA SELOLJE MED OPSIKTSVEKKENDE VIRKNING